LARS GRUBBE,

HANS LIF OCH VERKSAMHET.

Akademisk afhandling,

som med tillstånd af vidtberömda Filosofiska Fakulteten i Uppsala för erhållande af filosofisk doktorsgrad till offentlig granskning framställes

å lärosalen N:o V.

Fredagen d. 27 Maj 1898 kl. 4 e. m.

af

Per Gust. Berggren.
Filosofie Licentiat af Värmlands landskap.

KARLSTAD
FORSSELLS BOKTRYCKERI
1898.

Digitized by the Internet Archive
in 2026

https://archive.org/details/IA41548913_0066

Källförteckning.

Otryckta källor i Riksarkivet.

Riksregistraturet = R. r.

Acta Historica = A. H.

a) Skrifvelser till K. M:t; Gustaf II Adolfs tid } Grubbe till K. M:t =
b) D:o d:o Kristinas tid....... } Gr. t. K. M:t.
c) Axel Oxenstiernas skrifvelser till K. M:t och Rådet, ankomna 1633—1636 = A. O. till K. M:t.
d) Bref till kanslitjänstemän; Gustaf II Adolfs tid = Br. till kanslitj.
e) D:o » och från kanslitjänstemän; Kristinas tid.

Här (e) finnes Lars Grubbes bref och koncepter till relationer 1630—1633 = L. G:s konc samt »De publique acter, som finnas i dessa her j Stettin wahrande S. Grubbens saker» = De publiq. acter.

Oxenstiernska samlingen = O. s.

a) Axel Oxenstiernas bref och koncepter = A. O:s br.
b) Lars Grubbe till Axel Oxenstierna = Gr. till A. O.
c) Dens. » Johan Oxenstierna = Gr till J. O.
d) Salvius » Axel Oxenstierna = S till A. O.
e) Dens. » Johan Oxenstierna = S. till J. O.
f) Handlingar rörande kammarverket och finanserna.
g) Saml. »Tyskland och Tyska kriget» = Tyskl. och t. kr.

Salvii samling = S. s.

a) Bref från Reg. till Salvius; Handl. efter Frih. A. Salvius vol. II = Handl. efter A. S. vol. II.
b) Bref från Ax. Oxenstierna till Salvius; Handl. efter Frih. A. Salvius vol. IV = Handl. efter A. S. vol. IV.
c) Lars Grubbe till Salvius = Gr. till S.

Stegeborgssamlingen = Stbg.

Lars Grubbe till Pfalzgrefven Johan Casimir = G. till Joh. Casimir.

Biographica.

Kanslistater 1595—1662.

I Uppsala Universitets handskriftssamlingar — *Handlingar till Sveriges politiska historia 1611—1632, E. 371* — finnas några bref till Grubbe, men af mindre vikt.

Tryckta källor.

Handlingar rörande Skandinaviens historia = H. S. H.
Chemnitz Geschichte des königl. Schwedischen i Teutschland geführten Krieges = Chemnitz.
Svenskt krigshistoriskt arkiv = Sv. krigshist. ark.
Rådsprotokoll (tryckta t. 1641) = R. P
Mankell, Uppgifter rörande svenska krigsmaktens styrka, sammansättning och fördelning.
Irmer, Die Verhandlungen Schwedens mit Wallenstein und dem Kaiser (några bref från Grubbe finnas här aftryckta).

Litteratur.

Sveriges historia från äldsta tid till våra dagar, *Geijer*, Svenska folkets historia, *Odhner*, Sveriges inre styrelse under drottning Christinas förmyndare, *D:o*, Sveriges deltagande i westfaliska fredskongressen, *Gindely*, Geschichte des dreiszigjährigen Krieges (Das Wissen der Gegenwart). *Fridericia*, Danmarks ydre politiske historie, *Stiernman*, Bibliotheca Sviogothica, *D:o* Höfdingaminne, *Anrep*, Svenska adelns ättartaflor, *Zetterqvist*, Grundläggningen af det svenska väldet i hertigdömena Bremen och Verden. (Akad. afhandl. i Lund), *Malmström*, Bidrag till svenska Pommerns historia (d:o). *Lorentzen*, Die schwedische Armee im dreiszigjährigen Kriege etc.

Då jag härmed till offentlig granskning framlägger resultatet af de forskningar, jag gjort, rörande statssekreteraren m. m. Lars Grubbe, känner jag ett stort behof att till de personer, som på ett eller annat sätt understödt mig härutinnan, få framföra ett hjärtligt tack. Detta gäller först och främst min numera aflidne, faderlige vän Professor Gustaf Kjellberg samt Förste Landtmätaren Gust. Lindmark i Karlstad. Därnäst vill jag framföra min tacksamhet till Professor H. Hjärne för min studietid i Uppsala, till doktor P. Sondén, som godhetsfullt hjälpt mig vid mitt arbete i Riksarkivet samt till mina kamrater, fil. lic. C. M. Wejle samt fil. kandidaterna hrr Arvid Carlson och Erik Falk.

Karlstad d. 11 Maj 1898.

Författaren.

Lars Grubbe föddes i Linköping år 1600 eller 1601[1]) i dåvarande befallningsmannen, sedermera assessorn i Göta Hofrätt, Peder Mattssons äktenskap med Anna Grubbe (Björnram). Fadern säges hafva härstammat från en gammal frälsesläkt [2]). Om sonens ungdom vet man ej mer än, att han studerade i Linköpings skola och därefter sändes till Uppsala Universitet, hvarest han inskrefs den 16 Febr. 1617 under namn "Laurentius Petri Grub, Lincopensis [3]). Han hade således redan nu upptagit mödernamnet Grubbe, hvilket han allt framgent behöll. Från hans Uppsalatid finnes blott den uppgiften, att han år 1623 disputerat öfver ämnet: "De constitutione politica" under professor Jonas Magni presidium [4]). Huru länge han vistats i Uppsala är ovisst; troligen har han liksom så många andra svenskar besökt något eller några utländska universitet, t. ex. Rostock. Han skall ock utrikes hafva förvärfvat magistergraden [5]). År 1626 har han tillskrifvit rikskansleren Axel Oxenstierna ett bref, hvaruti han supplicerar om någon anställning i K. M:ts tjänst. Därvid åberopar han sig på sina studiemeriter och sin bekantskap med doktor Johan Salvius, som redan nu synes hafva varit hans gynnare [6]). Brefvet har tyd-

---

[1]) *Anrep* uppgifver år 1601 d. 21 Jan. Ett å Linköpings stiftsbibliotek befintligt handskrifvit arbete: »Ostrogothia literata» (del. I under år 1618) säger honom vara född år 1600.

[2]) .... »var af gamble Upläningeslägten» (Ostr. lit.).

[3]) Se »Catalogus alumnorum» 1595 i Upsala univ. kansli.

[4]) *Stiernman*, Bibliotheca Sviogothica.

[5]) Ostrog. lit. *Stiernman*, Höfdingaminne, s. 68.

[6]) *Gr. till A. O.* Stockholm d. 2 Juni 1626 (O. S.).

ligen haft åsyftad verkan, ty i December s. å. är Grubbe i Marienburg i Preussen [1]). Att döma efter ett uttalande af Axel Oxenstierna har Grubbe tjänstgjort såsom hans privatsekreterare i Preussen och sedan förflyttats till det kungliga kansliet [2]).

---

[1]) *Gr. till A. O* Marienburg d. 18, 20 o. 22 Dec. 1626.

[2]) *A. O. till K M:t* Stralsund d. 23 Nov. 1635 (H. S. H. 37, s. 159). *Breef för Lars Grubbe* etc. Liessow d. 8 Juni 1629 (G. kallas här »wår Troo Tienare och Secretarius») R r. f. 321. Ännu i Febr. kanslerens sekreterare. *Från ? till Grubbe.* Strassburg d. 11 Febr. 1629 (Br. till kanslitj).

I Preussen 1626—1629.

Sveriges gamla fejd med Polen och konung Sigismund, den fördrifne Vasaättlingen, pågick ännu. År 1626 beslöt Gustaf Adolf att flytta krigsskådeplatsen, som hittills utgjorts af Lifland och Kurland, till polska Preussen för att komma till rikare trakter och vara närmare det stora tyska kriget. I Tyska riket pågick nu som bäst den stora striden mellan katolicism och protestantism, mellan kejsarmakt och territorialfurstarnes själfständighetssträfvanden. Danmarks konung hade kastat sig in i striden för att bringa sina trosförvanter hjälp; blefve äfven han besegrad, så var Gustaf Adolf protestanternas sista hopp. Konungen besatte i slutet af Juni 1626 det viktiga Pillau. Årets fälttåg gjorde honom till herre öfver en stor del af Ost- och West-Preussen. Då konungen i Oktober återvände hem, kvarlämnades Axel Oxenstierna såsom generalguvernör öfver de nya eröfringarne med säte i Elbing.

Här aflade Grubbe sina lärospån under den store rikskanslerens ledning och uppsikt. Visserligen var här hans verksamhet af tämligen underordnad art, men, att han här genomgick en ansträngande och lärorik skola, synes tydligt af akterna från denna tid. Han användes i en mängd olika finansiela, diplomatiska m. fl. uppdrag. Så sändes han i April 1627 tillsamman med några andra utskickade till Königsberg. Dess borgerskap hade begärt fri seglats förbi Pillau. G. skulle med de andre begifva sig till Königsberg och affordra borgerskapet en försäkran, att ej fartygen skulle föra krigsmateriel eller

användas till krigstjänst. Sedan han fått en sådan förbindelse, borde han begifva sig till kommendanten i Pillau, öfverste Leslie, med ett bref från rikskansleren (?), hvarigenom kommendanten befalldes låta alla med köpmansvaror lastade skepp passera, undantagandes sådane, som förde stycken, ammunition o. d. ombord, hvilket skulle på stället urlastas [1]). Under resten af året synes Grubbe hafva vistats i Elbing, korresponderande med rikskansleren, Salvius m. fl. Med den senare stod han redan på vänskaplig fot och åtnjöt dennes beskydd; till gengäld hjälpte G. honom med åtskilliga ekonomiska angelägenheter [2]). I Elbing var hans tid strängt tagen i anspråk. Ett bevis på den brådska, som stundom rådde, finner man i att G. vid utskrifvandet af rikskanslerens fullmakt i och för underhandlingarne med Polen i slutet af 1628 och början af 1629 i hastigheten glömde att ditsätta rikskanslerens namn [3]). Han började också tröttna på denna tjänstgöring och sökte blifva anstäld vid hofvet. Sekreteraren Nicodemi hade anländt till Preussen och G. sökte förmå Salvius att skaffa honom (Grubbe) hem (se föreg. bref). I början af året 1629 (Jan. och Febr.) åtföljde han fältmarskalken Herman Wrangels expedition uppåt landet för att undsätta den lilla fästningen Strassburg vid Drewentz. Under marschen skrifver G. ofta bref till rikskansleren, om hvad som förefaller. Expeditionen slutade med polackarnes nederlag vid Gurzno den 2 Febr. och den segrande hären inryckte i Strassburg. Öfver denna marsch samt om slaget vid Gurzno, i hvilket G. tyckes hafva varit personligen närvarande, finnes en vidlyftig relation, tydligen författad af Grubbe och afsedd för kansleren och skildrar lifligt och klart händelsernas förlopp [4]).

---

[1]) Memorial för Lars Grubbe . . . . . . Stockholm d. 26 Apr. 1627 R. r. f. 190.

[2]) Se div. bref fr. G. till A. O. och S. 1627, 1628 (O. s. och S. s.).

[3]) *Gr. till S.* Elbing d. 22 Jan 1629 . . . . . »såsom acta tractatus frambdeles warda uthwijsandes» (S. s.).

[4]) *Gr. till A. O.* Boidten d. 27, Osterodhe d. 29, 30, Rosendall d. 31 Jan., Strassburg d. 3 Febr. (med bilaga). Relationen eller konceptet till densamma finnes i *O. saml.*

I slutet af Mars är Grubbe i Pillau för att tillsamman med öfverste Erik Soop resa till Sverige och till konungen öfverbringa viktiga bref och depescher. Det dröjde dock till d. 3 April innan afresan egde rum. Det fartyg, som de skulle resa med, en engelsman, hade råkat på grund och det dröjde länge innan man kunde komma loss. Dessutom skulle en del soldater inskeppas, hvilka skulle återvända till Sverige. Under tiden reste Soop bort och några officerare, som äfven skulle medfölja reste att bese Königsberg och resan måste ytterligare uppskjutas. D. 3 April var ändtligen allt färdigt; det var en Långfredag. Svårt väder hindrade seglatsen, så att man först Påskdagen (således d. 5 April) ankrade i Kalmar. Här har Grubbe dröjt några dagar och sedan afrest till Stockholm [1]). Hans vistelse därstädes blef dock ej långvarig, utan han återvände snart till Preussen med svar till rikskansleren rörande fredsunderhandlingarne med Polen, kurfurstens af Brandenburg hållning m. m. En del ärenden skulle Grubbe muntligen framföra, bl. a. hvad som förefallit mellan konung Kristian IV och Gustaf Adolf vid mötet i Ulfsbäck (Febr. 1629) [2]). Konungen följde snart efter till Preussen, och från denna tid vistas Grubbe nästan ständigt hos Gustaf Adolf och tjänstgjorde i hans fältkansli såsom hans sekreterare [3]). Hans göromål voro ungefär desamma som förut, brefvexling (nästan dagligen med kansleren [4]), uppsikt öfver leveranser, penningaffärer, värfningar o. d. I Juni åtföljde han konungen, som från Dirschau tågade till Marienwerder. G. var vid denna tid nästan ensam och hade en mycket ansträngande tjänstgöring; ingen fanns mer än han i kansliet,

---

[1]) *Gr. till A. O.* Pillow d. 26, 28, 30 Mars, Pillow schantz d. 2 April, »Ombord på skeppet på andre sijdan om P. schantz» d. 3 April, Callmar d. 7 April.

[2]) »Kongl. Maij:tz Nådigste Resolution etc.» dat Stockholm d. 17 April 1629 (R. r. f 189.)

[3]) »Wår troo Tienere och Secretarius.» (Bref för Lars Grubbe på en Caduck. Liessow d. 8 Juni. R. r. f. 321.)

[4]) *Gr. till A. O* Liessow d. 2—5 Juni.

som kunde skrifva tyska och latin, hvarför han hos rikskansleren anhöll om någon till hjälp. Detta synes han dock ej hafva erhållit. Hotad af polackarne och den med dem förenade kejserliga hjälpkåren under v. Arnheim måste Gustaf Adolf draga sig tillbaka till Marienburg. I passet mellan byarne Stuhm och Honigsfelt blef eftertruppen, hvarest konungen befann sig, öfverrumplad. Om denna fäktning lämnar Grubbe, som befann sig i närheten, en liflig skildring. Han nämner här, att konungen blifvit räddad från fångenskap af Wrangel (Hans?), Soop och Vestgöta ryttare deltogo ej i striden [1].

Efter fälttågets slut tjänstgjorde Grubbe vid förhandlingarne i Fischausen, hvilka ledde till stilleståndet med Polen i Altmark. Därefter följde han konungen hem och befinner sig i Oktober med hofvet i Uppsala, emedan pesten härjade i Stockholm. Under dessa år 1626—1629 hade han under rikskanslerens och konungens ögon utvecklats till en driftig och skicklig kanslitjänsteman. Det sista året hade han "warit alleena hoos H. M:t" och åtnjöt i hög grad konungens förtroende [2]. Åtskilliga bevis på dennes nåd hade kommit honom till del i form af donationer af gods i Preussen och Lifland [3]. Han hade dessutom år 1629 på samma gång som sin fader blifvit upphöjd i adligt stånd, hvarvid han behöll sitt förut antagna mödernenamn [4].

---

[1]) *Gr. till A. O.* »Lägret vid Nowendorff d. 10 Junij 1629», Marienburg d. 17 Juni.

[2]) *Gr. till A. O.*, Marienburg d. 25 Juni—2 Aug., Fischausen d. 7—13 Sept., Calmar d. 18 Sept., Upsala d. 24 Okt.

[3]) Se nedan.

[4]) Anreps ättartaflor. Sköldebrefvet finnes ej i R. reg.

Grubbe under tyska fälttåget 1630—1632.

Gustaf Adolf hade nu fria händer; han var, åtminstone för en tid, kvitt sina gamla fiender och kunde ägna sina krafter åt de tyska förhållandena — det var hög tid. Danmark hade måst sluta en snöplig fred, och det habsburgska husets hufvudman i Tyskland, kejsaren, traktade efter att få fast fot vid Östersjöns stränder. Faran hotade nu Sverige på nära håll. Den tyska expeditionen var redan beslutad, ständerna hade gifvit sitt bifall därtill, och rustningarne pågingo med all kraft. Men Gustaf Adolf hade ej sin trogne hjälpare, Axel Oxenstjerna, hos sig och behöfde inhämta hans åsikt om de politiska förhållandena, truppvärfningar, proviantering o. d. För att få veta sin rikskanslers mening i dessa ämnen utsände konungen Grubbe i början af Januari 1630, försedd med ett vidlyftigt memorial samt muntliga instruktioner. Han hade att välja mellan tre vägar: öfver Ålands haf, Kvarken eller omkring Bottniska viken. På vägen skulle han aflämna skrifvelser till Johan Skytte, generalguvernör i Lifland, Ingermanland och Karelen, Gustaf Horn, kommendanten i Riga Anders Eriksson (Hästehufvud) m. fl. och konferera med dessa om leveranser till armén m. m. Hos rikskansleren borde Grubbe anföra, hvad som rörde värfningar i Preussen, om det påtänkta stilleståndet med Wallenstein, om förhållandet till div. tyska stater. Han skulle omtala, hvilka generaler, konungen tänkte medtaga till Tyskland samt gifva rikskansleren befallning att hemsända Johan Banér; en

annan skulle ditsändas i hans ställe [1]. Grubbe hade under slutet af år 1629 vistats i Stockholm eller kanske följt konungen på hans resa åt Westerås och Kopparberget och tjänstgjort i kansliet [2]. Han tog vägen norr omkring Bottniska viken. På grund af den långa vägen och det dåliga föret fördröjdes hans resa i hög grad. Han synes ej hafva framkommit till Preussen förrän i början af Mars. Rikskansleren behöll honom kvar öfver fjorton dagar för att hinna få färdiga "dhe rättelser och förslagh", som han skulle medföra hem. Han hade då med sig ett memorial innehållande Oxenstiernas svar på de saker, som konungen begärt hans utlåtande om, t. ex. angående förhandlingarne med Polen, Brandenburg och Dantzig, om trupper, penningar och skepp för den tyska expeditionen o. s. v. Dessutom hade rikskansleren "gifwit honom så mycken information på dhe medhhaffde memorialer, så och på denne Statens tillståndh, som möjligt varit och mundtlig allt declarerat", så att Grubbe skulle kunna referera hos K. M:t, hvad som behöfdes. För säkerhets skull sändes kort därpå sekreteraren Nicodemi efter med dubletter af akterna och med noggranna instruktioner [3]. Grubbe hemreste öfver Kalmar, men sändes snart ånyo ut till rikskansleren, som han i slutet af April träffade i Fischausen. Försedd med nya bref och instruktioner vände han åter hem den 4 Maj. Sedan stannar Grubbe hos Gustaf Adolf och åtföljer honom på hans färd till Tyskland [4].

---

[1]) *Credit* till her Axel Oxenstierna ang. Secret. Lars Grubbe; *Memorial* öffwer the ärender.....Secret. Lars Grubbe.....; *Memorial* — för Cantzleren..... genom Grubben ..... etc. Stockholm d. 10 o. 15 Jan. 1630 (R r. ff. 9, 11, 12).

[2]) *Gr. till A O.* Upsala d. 24 Oct., Stockholm d. 2 o. 30 Dec. 1629.

[3]) *Memorial* öffwer nogre ährender ..... etc. Elbing d. 15 Mars 1630; *A. O. till K M:t* Elbing d 16 Mars o. 4 April. (A. O:s skrifvelser t. K. M:t [Gustaf II Adolfs tid] 2. 1630.) »På Kongl Maij:tz Memorial Secreteraren Lars Grubbe medgiffuin............mit underdånige betenckiandhe» Elbingen d. 14 Mars 1630. (H. S. H. 25. s. 72.)

[4]) *A. O. till K. M:t.* Fischausen d. 29 April. Memorial för Secret. Lars Grubbe .... Fiskhusen d. 30 April (H. S. H. 24 s. 168) o D:o, Fiskhusen (A. O. till K. M:t) d. 2 Maj. Se vidare H. S. H. 25, s 86.

Den 17 Juni 1630 afseglade den svenska flottan från Elfsnabben. Grubbe åtföljer detta år i allmänhet armén och underhåller en liflig korrespondens med Axel Oxenstierna, pfaltzgrefven Johan Casimir och R. Råd i Sverige [1]). Dessutom vistades han ofta i Stettin och Stralsund. Denna tid var den svåraste under hela det tyska fälttåget för konungen; så godt som inga bundsförvanter, brist på allt. Grubbes bref från armén äro hållna i de mörkaste färger. Bristen på medel förlamade rörelserna, soldaterna voro missnöjde öfver uteblifven betalning och till följd däraf var manstukten dålig. Grubbe påstår den vara sämre än hos Mansfeld [2]), hvilket väl torde betraktas såsom öfverdrift. Det viktigaste var att skaffa penningar och proviant, och en stor del af bördan föll på Grubbe, hvilken, enligt sin egen utsago, var så godt som ensam måste förestå "Cammar, Ränte och Cantzlijadministrationen". Af de öfrige kanslitjänstemännen var Tönnes Henriksson (Langman) mestadels i Stralsund och Filip Sattler sysslade endast med de tyska sakerna. Svårigheten var stor att medhinna allt. Så kunde hända, att kansliet fick hals öfver hufvud bryta upp och Grubbe fick först befallning därom, när armén var under marsch och konungen redan satt till häst. Svårt var att erhålla folk, som ville tjänstgöra i kansliet, beroende på den obetydliga lön, som bestods, hvilken dock konungen tyckte vara för stor. Grubbes lön uppgick detta år till 1,000 dlr k.m.; för dessa skulle han dessutom på resor och marscher på egen bekostnad skaffa folk och hästar åt sig själf och kanslisakerna [3]).

Med året 1631 ljusnade utsikterna för Gustaf Adolf, i det att han lyckades vinna Frankrike som bundsförvant. Konungen lyckas försäkra sig om Oderlinien, men

[1]) Se Gr:s brefvexling med pfalzgrefven 1630 (Stbg. saml.) och till A. O.

[2]) *Gr. till A. O* Wolgast d. 8 Sept

[3]) Se *Gr:s bref till A. O* i slutet af året, särsk. de af Stettin d. 15 Juli, Damgarten d. 27 Sept. och Gollnow d. 7 Dec., vidare *Gr. till Joh. Casimir*, relationer och bref.

kan ej förhindra Magdeburgs fall. Men han förmår kurfursten af Brandenburg att fastare sluta sig till honom, och kurfursten af Sachsen måste, nödd och tvungen, hos Sverige söka skydd mot kejsaren. Vid Breitenfeld vinner Gustaf Adolf sin största seger på tysk botten, krossar kejsarens och ligans armé och räddar protestantismen.

Detta händelserika år medför för Grubbe ungefär enahanda sysselsättning som förut. Under årets första månader följde han armén och synes hafva tjänstgjort i Bärwalde, då fördraget med Frankrike afslutades[1]). Han var fortfarande mycket strängt upptagen med att korrespondera med rikskansleren i Preussen, pfalzgrefven och riksens råd i Sverige, Salvius, Erik Larsson (v. d. Linde). Till pfalzgrefven sände Grubbe på konungens särskilda befallning relationer öfver, hvad som hände på krigsskådeplatsen. Brefven till kansleren röra som vanligt leveranser af bröd, penningar m. m. Liksom förra året hade Grubbe synnerligen svårt att hinna med allt i rätt tid; då han städse måste följa konungen och då förde med sig det kungliga signetet, hände det understundom att fel begingos, t. ex. att han misstog sig om konungens mening i vissa frågor och sände oriktiga order[2]).

Sedan Gustaf Adolf från lägret vid Schwedt hade trotsat Tillys öfvermakt, vände sig denne mot Magdeburg, hvarför konungen angrep Frankfurt a. d. Oder för att förmå den kejserlige fältherren att upphäfva belägringen. Vid marschen söderut kvarlämnades Grubbe i Pommern hos fältmarskalken Gustaf Horn för att upprätthålla korrespondensen med hufvudarmén. Här skulle han antingen tillsamman med denne eller ock ensam, om Horn vore förhindrad, brefvexla med rådet i Sverige, rikskansleren, Skytte (Lifland), Camerarius (Haag), Salvius (Hamburg) och Fegræus (Helsingör). Vidare borde han påminna dem, som hade med "K. M:ts räntor" att göra,

---

1) *Gr. till A. O* Berowaldh d. 5, 10, 17 o. 18 Jan. 1631.

2) *Gr. till A. O.* Stettin d. 31 Mars m. fl. bref *A. O. t. Grubbe*, flere bref från Elbing detta år. A. O. t. K. M:t. *Gr. t. Joh. Casimir*, bref och relationer.

specielt rikskansleren och Erik Larsson, att i rättan tid aflämna de summor, som K. M:t infordrat. Riksens råd skulle han påminna om rekryterna och ryttarne, som skulle sändas till Tyskland från Sverige och Finland samt påskynda Salvii värfningar. Till Fegræus skulle Grubbe med amiralen Erik Rynings hjälp anordna en regelbunden postgång. Tillsamman med fältmarskalken ägde han att bryta och läsa alla bref samt sedan sända dem till konungen och i nödfall provisoriskt besvara dem, se till att registraturet ordentligt fördes i Stettin eller Wolgast samt väl tillvarataga alla acta [1]. Att döma af befintliga bref har Grubbe kommit till Stettin i slutet af Mars och stannat där till omkr. d. 21 April, då han åter kallades till konungen, hvilken han följde tills i midten eller slutet af Juni. Denna tid pågick Magdeburgs belägring som häftigast, och Gustaf Adolfs bemödanden att undsätta staden strandade på kurfurstens af Sachsen omedgörlighet. Grubbes bref äro synnerligen intressanta; de röra marschen mot Berlin och underhandlingarne med de båda kurfurstarne. Vid armén stod illa till. Som vanligt led man brist på penningar, soldaterna hade stundom 15 "lähningar" å rad att fordra, hvarför manstukten slappades. Man kunde ej rida säker "$^1/_4$ wägh uthom lägret". Konungen hade lofvat kurfursten af Brandenburg, att han skulle själf få straffa de plundrande soldaterna som han ville. Många önskade, att Oxenstierna måtte komma till armén. Grubbe råder och uppmanar honom härtill; själf trodde han, att konungen tänkte lämna de evangeliske åt sitt öde, återvända hem och endast behålla sjökanten besatt [2]. Vid denna tid föll Magdeburg, och af Grubbes bref synes det, att man i svenska hären trott, det staden genom förräderi kommit i fiendens händer [3]. Grubbe följer

---

[1]) Memorial ..... Secret. Grubbe ..... Schweit d. 26 Mars 1631. (R. r. f. 199.)

[2]) *Gr. till A. O.* Relationer från Berlin och Potsdam d. 5, 8 och 12 Maj, tvänne odaterade bref från Potsdam till d:o.

[3]) *Gr. till Joh Casimir.* Rel. fr. Spandau d. 17 Maj.

fortfarande konungen och en del skrifvelser äro författade från lägret vid Werben, där Gustaf Adolf intagit en så godt som ointaglig ställning, men vid denna tid synes Grubbe hafva lämnat armén och rest upp till sjökanten, där han sedan vistades i Stettin. Troligen sändes han dit af konungen för att enligt sitt förra uppdrag (se ofvan) underhålla korrespondensen mellan hufvudarmén och hemlandet. Här blef han liggande allvarsamt sjuk och låter först höra af sig sista dagarne i Augusti. Vid midten eller slutet af September begaf han sig på resa söderut och är hos konungen i Würzburg i början af Oktober. Grubbe följer nu sin herre på dennes segertåg genom Frankfurt am Main, Oppenheim m. fl. orter till Mainz och stannar här till årets slut [1]). Från början af år 1632 får Grubbe sin hufvudsakliga verksamhet förlagd till nordvestra och mellersta Tyskland. Vi vilja därför kasta en kort öfverblick på den militära och politiska ställningen därstädes.

Efter slaget vid Breitenfeld tågade Gustaf Adolf med hufvudarmén söderut genom Thüringen och Hessen och så vidare in i biskopsdömena söder därom [2]). För att skydda härens flanker skulle sachsarne intränga i Böhmen, Tott och Banér med särskilda kårer fördrifva de kejserlige från Nedersachsen. Totts armé skulle samlas i Mecklenburg och där eröfra Wismar, Rostock m. fl. orter, Banérs vid Calbe, hvarefter denne skulle söka bemäktiga sig Magdeburg och Halberstadt. Då konungen emellertid framryckte längre åt söder, än han först ämnat, uppstodo svårigheter i Nedersachsiska kretsen genom hertigarnes af Mecklenburg afvoghet och Totts slapphet. Konungen uppdrog därför öfverbefälet öfver den nedersachsiska armén åt landtgrefven af Hessen med Tott såsom fältmarskalk och med Leslie under denne såsom generalmajor. Banér

---

[1]) *Gr. till A. O.* Stettin d. 14 Sept, Würzburg d. 10 Okt. m. fl. bref. *Gr. till Joh Casimir.* Würzburg d. 8 Okt., Mainz d. 24 Dec.

[2]) Skildringen af krigshändelserna under denna period är hämtad ur *Svenskt krigshist. arkiv, del 2.*

skulle vid behof understödja Tott. I den nedersachsiska kretsen fanns emellertid vid denna tid en farlig fiende till svenskarne, nämligen Pappenheim [1]). Efter slaget vid Breitenfeld hade denne lyckats samla en mindre styrka och drog sig tillbaka till Nedersachsen. I början af Jan. 1632 bröt han upp med 4,500 man från Wesertrakten och marscherade mot Magdeburg för att rädda dess besättning under grefve Wolf von Mansfeld, som var nära att kapitulera för Banér. Denne, som trodde Pappenheim rycka an med dubbelt så stor styrka och dessutom lämnades utan understöd af Tott m. fl., drog sig tillbaka bakom Saale. Pappenheim lyckades därför i sitt företag och kom lyckligt undan till Weser. Vid hufvudarmén förorsakade hans marsch stor oro för Banérs öde. Gustaf Adolf bröt upp från Mainz med hela sin styrka till hans understöd och hade redan hunnit till Gelnhausen, då underrättelser inlöpte, som gjorde tåget öfverflödigt. För att skaffa tillförlitliga upplysningar om tillståndet däruppe sändes Grubbe i midten af Januari med order till landtgrefven af Hessen och Banér. Grubbe reste “per posta“ öfver Gelnhausen, Vach och Eschwege. Han hade befallning af konungen, som då ännu låg stilla i Gelnhausen, att resa till Cassel, där tala med den svenske residenten dr. Wolf och låta landtgrefven veta, hur konungen önskade, att han skulle förhålla sig. Om fienden förstärkte sig och negligerade det på fjorton dagar slutna stilleståndet, skulle landtgrefven förena sig med Banér och söka “ruinera“ fienden, i annat fall skulle han lägga sina trupper i kvarter i Lemgow, Lippe och Rawensburg. Därifrån skulle Grubbe resa till Banér och “in primo casu“ säga honom detsamma, i senare fallet borde Banér ligga stilla i Braunschweig och Halberstadt och där förstärka sig så mycket som möjligt. Samma befallning skulle framföras till Tott [2]).

[1]) Om Pappenheim, se *Gindely II*, s. 271.

[2]) Instruktion eller memorial för Grubbe för denna resa har jag ej funnit; däremot upplyser hans bref till A. O. härom, särsk. det fr. Eschwege d. 19 Jan. 1632. *Gr. till K. M:t.* Witzenhausen d. 19 Jan. (2 bref) (Skrifvelser t. K. M:t. G. A:s tid). Grubbes bref till K. M:t äro delvis tryckta i Sv. krigshist. ark. del. 2.

En mycket besvärlig resa förestod Grubbe. En ovanligt stor mängd snö hade fallit, mer än i mannaminne, hvarför vägarne voro nästan ofarbara. Han reste så länge som möjligt i sällskap med posten från Frankfurt, men för hans del gick det mycket långsamt, all "fordenskap" måste man föra med sig, ty såväl i städerna som på landsbygden voro de flesta hästar bortplundrade. Man kan därför ej förundra sig att, Grubbe i midten af Februari ej hade hunnit längre än till Göttingen [1]. Landtgrefven fann han vid Duderstadt sysselsatt med dess blockering. Denne förklarade sig villig att med 3,500 ryttare förena sig med hertig Wilhelm af Sachsen-Weimar och Banér. Dessa råkade Grubbe vid Saltzgitter (mellan Goslar och Hildesheim): de hade hvardera omkr. 8,000 man. En skrifvelse sändes af dem till Pappenheim med förfrågan, om han ville iakttaga stilleståndet; om han vägrade skulle de, förstärkta med landtgrefvens ryttare, till det yttersta förfölja honom [2]. Pappenheim måste nu i största hast draga sig tillbaka till Weser [3]. Men förhållandena i nedersachsiska kretsen voro dock allt annat än tillfredsställande. Här fanns för många befälhafvare och, som naturligt var, rådde bland dem föga enighet och här behöfdes efter Grubbes ord en man, som "cum auctoritate et potestate summa" kunde leda det hela [4]. Synnerligen själfrådig var Tott i ärkestiftet Bremen. Leslie, hans generalmajor, hade ännu ej anländt [5]. Vid denna tid föll ändtligen Wismar i svenskarnes händer. Då förhållandena blefvo något bättre återvände Grubbe till konungen och är d. 10 Mars i Frankfurt am Main, men råkade där ej Gustaf Adolf, som låg vid Donauwörth. Först d. 15 April anlände

---

[1]) *Gr. till A. O.* Göttingen d. 15 Febr.

[2]) *Gr. till K. M:t.* Osterode d. 21, Kniestadt d. 22 Jan.

[3]) Sv. krigshisr. ark. 2 s. XL.

[4]) *Gr. till A. O.* Göttingen d. 15 Febr.

[5]) »Och sanningen at säija, thet ingen will gierna ihoop med honom». *Gr. till A. O.* Ulefeld d. 19 Febr.

han till konungen [1]. Redan förut hade Grubbe klagat öfver den ansträngande tjänstgöringen, nu söker han genom rikskansleren få någon annan plats. Så föreslår han Preussen, Hamburg (i st. f. Salvius) eller Helsingör (i st. f. Fegræus) [2]. Den sista platsen tilltalade honom mest; han skulle anse såsom en lycka att få komma dit och "se Jutharne på fingrarne". Helst ville han slippa att syssla med penningsaker. Under den förut nämnda resan hade han måst tillsätta 200 rdlr förutom den skada han lidit på hästar, fordon o. d. och för lönens knapphets skull måst utbjuda till salu både sitt gods i Lifland och några gårdar. Hans klagan kulminerar i följande tirad: "Ty såsom jagh ähr blefven tracterat och ännu gåår till, önskar jag migh heller döden, än at wara i thenne tiänsten" [3]. Om detta missnöje berodde på någon tillfällig motgång, öfveransträngning eller dylikt, kan man ej veta. Sådana klagomål ser man ofta i Grubbes bref, och de torde till en stor del hafva haft sin grund i hans lynne, som uppenbarligen var tämligen retligt och pessimistiskt. Någon ny anställning erhöll Grubbe emellertid ej — Lars Nilssons och Fegræus' förflyttning blef ej utaf, utan han fortfor med sin förra tjänst, om också under ändrade förhållanden.

Emellertid ville ställningen vid de svenska trupperna i Nedersachsen ej blifva bättre; dessutom skedde ofta förflyttningar af de särskilda afdelningarne. I början af Mars var ställningen ungefärligen denna: Tott, som eröfrat Rostock, hade med sin här, c:a 11.000 man, ryckt in i ärkestiftet Bremen och blockerade Stade, som hölls besatt af de kejserlige. Banér och hertig Wilhelm af Sachsen-Weimar hade på konungens befallning marscherat söderut till Horns undsättning, hvilken af Tilly fördrifvits

[1]) *Gr. till A. O.* Achach (?) d. 17 April.
[2]) Konungen hade sagt sig vilja kalla till sig Lars Nilsson (Tungel) från Chursachen och förordna Fegræus i hans ställe.
[3]) Se härom *Gr. till A. O.* Vach d. 18 Jan., Frankfurt am Main d. 10 Mars.

ur sina kvarter i stiftet Bamberg. De förenade sig vid Kitzing (Kissingen?) med konungen. Af hertigens af Hamilton [1]) återstående trupper och den brandenburgiska kontingenten bildades en ny armé vid Saale, där Banér förut legat, och den ställdes under generalmajor Boëthius' befäl. Denna armé skulle efter behof understödja Brandenburg mot de fientliga trupperna i Schlesien eller Kagg och landtgrefven af Hessen mot Pappenheim. För att hålla stången mot denne lågo Kagg och landtgrefven kvar i Wesertrakterna. Rikskansleren förde befälet vid Mainz, konungen med hufvudhären fortsatte sitt segertåg till Donauwörth, Lech och Ingolstadt [2]).

Gustaf Adolfs planer korsades dock hvad nordvestra Tyskland angår af den outtröttlige Pappenheim. Helt oförmodadt öfverföll han d. 10 Mars Kagg vid Höxter, hvarefter denne måste retirera till Hildesheim och landtgrefvens trupper undandrefvos till Cassel. Den nyutnämnde generalkommissarien Erik Andersson (Trana), som af konungen afsändts hit, uppmanade ifrigt Tott att skyndsamt ila till hjälp, men denne brydde sig ej därom, utan låg sorglöst kvar vid Stade. För att utforska det verkliga tillståndet härstädes och hjälpa till att ordna förhållandena afsändes nu Grubbe i slutet af April af Gustaf Adolf från högkvarteret vid Ingolstadt (?)

Enligt det memorial, som Grubbe medförde, skulle han ofördröjligen begifva sig till Magdeburg, eller hvar han kunde träffa Totts eller Boëthius' arméer och utforska såväl deras som fiendens ställning samt truppernas beskaffenhet. Om Pappenheim ansatte kvarteren i Braunschweig, skulle en armé genast formeras mot honom. Denna finge dock ej för mindre viktiga sakers skull "hazardera" något mot fienden, utan göra honom afbräck genom att afskära all tillförsel af proviant, besättande af

[1]) Denne anlände i slutet af Juli till Tyskland och landsteg vid Peenemünde. Sv. krigshist., ark. 2. s. XXXIII.

[2]) Grubbe befinner sig vid denna tid hos konungen. Se. *Gr. till A. O.*, Ingolstadt d. 22 April och Augsburg d. 27 April.

passen, starka besättningar i fästningarne o. d. Men om han anfölle någon viktig ort, t. ex. Bremen, eller om han ville tränga öfver Elbe, borde befälhafvarne förena sig, "conjunctis viribus et consiliis" gå lös på fienden och söka slå honom. I öfrigt skulle man hålla uppmärksamheten riktad på de kejserlige i dessa trakter och hindra deras värfningar. Dessutom skulle fienden hindras att vända sig mot Rhen eller tränga fram genom Hessen och Thüringen. De trupper, som ej behöfdes för nämnda armé, borde förläggas vid Magdeburg för att skydda Elbe och Warthe. Om Grubbe funne, att Pappenheim med sina trupper marscherat ur Braunschweig ned till Rhen och blott lämnat garnisoner efter sig, skulle han sända 6,000 man infanteri och 1,000 ryttare till rikskansleren i Mainz och låta alla andra trupper stanna vid Elbe i ärkestiftet Magdeburg. Undsättningstrupperna till Mainz borde föras af Tott; om denne vore opasslig, af Baudissin eller Lohausen. Boëthius skulle kommendera de kvarstannande. I öfrigt borde Grubbe tillse, att alla garnisoner (Stralsund, Stettin, Wismar) höllos i godt stånd, att Stade fortfarande blockerades, att värfningarne fortsattes, och att inga andra tillätes, samt att kvarteren ej utsöges [1]).

Detta memorial utrustade Grubbe med en ganska vidsträckt befogenhet i många afseenden, men det kom aldrig till full användning. Då han d. 2 Maj anlände till Erfurt, erhöll han underrättelse, att Pappenheim hastigt brutit upp mot norr, öfverraskat Tott vid Stade och undsatt staden. Förvirringen var allmän. Grubbe säger härom: "Pappenheims skugga dominerar allestädes. Här äro alle för honom rädde, och hvar jag hafver rest är han Hannibal ad portas, ehuruväl han nu vistas i Stade". Tott nedlade befälet, som han öfverlämnade åt Baudissin, men återtog det sedermera. Grubbe, som af konungen

---

[1]) Memorial wonach d. Secretarius Grubbe sich zu richten hat. Actum d 26 April 1632. (Sv. krigshist. ark. I. s. 601.)

erhållitbefallning att skriftligen uträtta sitt ärende hos Tott, nöjde sig denna gång med att konferera med Boëthius och Erik Andersson. Tillsamman med dessa skref han till Baudissin, hertig Georg af Lüneburg och Salvius, hvilka man ansåg kunna skaffa tillhopa 10,000 knektar och 6,000 ryttare, att de skulle hålla fienden kvar däruppe, "alltid böja honom vid Wesern och Allern för", och dessutom sändes 2,000 man från Magdeburg till undsättning. Vidare skrefs till landtgrefven, som redan var på marsch mot Bremen, att förena sig med Baudissin, om han ej kallades till konungen. Pappenheim, som underhandlade med konung Kristian af Danmark, att denne skulle besätta Stade, hade sökt komma undan öfver Osten [1]), men där blifvit tillbakaslagen. Det berättades, att han tänkte tränga in i Braunschweig och därifrån till Meissen och Thüringen. Hans styrka skattades till 10,000 man. Gustaf Adolfs order var att ej släppa honom öfver Elbe, så att han kunde hindra hufvudarméns rörelser. Brist på sammanhållning hos de svenska befälhafvarne och Pappenheims skicklighet gäckade alla försök att instänga honom. Den 5:te Maj lämnade den käcke fältmarskalken i tysthet Stade, medtagande dess garnison, och tågade genom Verden vidare åt Weser. Denna manöver öfvertygade befälhafvarne i Nedersachsen om nödvändigheten att förena sig mot den fruktade fienden. Baudissin tågade öfver Bremervörde till Verden och därifrån till Hildesheim, hvarest så småningom de svenska trupperna samlades. Endast landtgrefven hann ej fram, ty Pappenheim kastade sig i hans väg åt Thüringen, hvarför han i början af Juni drog sig tillbaka till Cassel [2]).

Grubbe hade den 7 Maj återvändt till konungen [3]) och vistades i början at Juni i Donauwörth. Det gällde

---

[1]) Ort n. v. om Stade vid den lilla floden Oste

[2]) Ang. ofvannämnde händnlser se *Gr. till K. M:t*, Erfurt d. 2 Maj, *Gr. till A. O.*, Erfurt d. 2, 11 Maj, Kitzing d. 13 Maj. *Erik Andersson till K. M:t*, Halberstadt d. 13 Maj (Sv. kr. ark. 2 s. 462).

[3]) Se näst föreg. bref. (E. A:s.)

att åter begifva sig i väg norrut till Nedersachsen. Af någon orsak fördröjdes hans resa, fastän hans memorial legat färdigt och underskrifvet i fjorton dagars tid. Hans uppdrag bestod i att begifva sig till landtgrefven af Hessen och gifva akt på Pappenheim. Om denne ännu vore vid Weser, borde arméerna conjungera sig. Tågade han däremot åt Rhen, skulle landtgrefven och Lohausen komma rikskansleren till undsättning med 11,000 man. 2- à 3,000 man skulle blifva kvar vid Stade och hertig Georg af Lüneburg behålla tillräckligt med folk för att blockera, hvad fienden lämnat besatt i Braunschweig [1]). Grubbe synes hafva afrest kort efter d. 3 Juni och är den 6:te i Kissingen. Då det för honom var af vikt att råka Baudissin, reste han öfver Frankfurt för att där möjligen få underrättelser och tänkte därifrån begifva sig till Baudissin genom "hertig Jörgens land". Några vissa underrättelser om Pappenheim erhöll han ej förrän i Frankfurt. Hit anlände Grubbe omkr. d. 8 Juni och råkade här landtgrefven, som var på väg till Mainz för att söka råd hos Axel Oxenstierna. Han hade varit på väg att förena sina trupper med hertig Georgs och Lohausens, men så fått konungens order att i stället förena sig med rikskansleren. Då hade han måst kasta sig in i sitt eget land och lägrat sig vid Cassel. Pappenheim hade nämligen med 6,000 knektar och 2,000 ryttare inryckt i Hessen och besatt en del däraf, Eschwege, Allendorf m. fl. orter. Sin underbefälhafvare, grefven af Gronsfeld, hade han med 8,000 man till fot och 3,000 till häst sändt mot Baudissin i stiftet Münster. Landtgrefven hade provianterat sin fästning (Cassel eller Ziegenhain?) för ett halft år och förstärkte sig ur stiften Fulda och Münster. Man trodde, att Pappenheim ämnade marschera genom Franken för att stöta till den baierska armén. Häraf blef dock intet, utan efter några mindre

[1]) *Gr. till A. O.* Donauwörth d. 3 Juni. (Det omnämnda memorialet har jag ej lyckats finna; registraturet för 1632 är, som bekant, förkommet).

strider närmade sig Pappenheim till Hildesheim, där hertig Georg af Lüneburg och Lohausen lågo med c:a 8,000 man till fot och 4,000 till häst. Som man ansåg fienden vara betydligt öfverlägsen (12,000 t. fot och 4,000 t. häst), tänkte man först och främst på att rädda armén och bevara fästningarne Hildesheim, Goslar och Braunschweig [1]).

Vid denna tid (i midten af Juni) anlände Grubbe öfver Würzburg till Hildesheim. Tillståndet härstädes var föga lugnande. Generalkommissarien Erik Andersson kunde endast med svårighet skaffa penningar, och till följd däraf härskade oordning och själfsvåld öfverallt, från öfversten ned till den simple soldaten, speciclt hos "hertig Jörgens" folk. Värfningarne gingo trögt, beroende på svårigheten att skaffa mönsterplatser, dessutom uppväckte Danmarks rustningar farhågor. Grubbe sökte att så mycket som möjligt afstyra dessa oordningar, men kunde föga uträtta, om han ej af konungen fick särskildt bemyndigande i detta fall [2]). Från vistelsen i Hildesheim berättar Grubbe följande händelse, hvilken tydligt visar, huru Pappenheim behärskade situationen. Den 29 Juni kom den kejserliga hären, som legat omkring Kahlenberg (1/2 mil från Hildesheim) och marscherade förbi det svenska lägret söder ut. Midt emot svenskarne uppfördes åtta kanoner, hvilka i salvor besköto dem. Under tiden marscherade den fientliga hären förbi i sakta mak, utan att något försök synes hafva gjorts från de svenske befälhafvarnes sida att tillfoga densamma något afbräck. Man nöjde sig med att genom patruller söka utforska, hvart den styrde sin marsch [3]).

Emellertid hade Wallenstein kring kejsarens fanor samlat en ny, fruktansvärd här, kastat sachsarne ur Böhmen, förenat sig med bairarne och hotade nu Gustaf

---

1) *Gr. till K. M:t*, Kitzing d. 6 Juni, Frankfurt d. 8, 11, 12 Juni, Würzburg d. 14 Juni.
2) *Gr. till K. M:t*, Hildesheim d. 26 Juni.
3) *D:o till d:o*, Hildesheim d. 29 Juni.

Adolfs ställning i Sydtyskland. Konungen behöfde därför förstärkningar och kallade till sig landtgrefven af Hessen och hertig Georg af Lüneburg. Dessa vågade dock ej röra sig, förrän man fått visshet om, hvart Pappenheim tagit vägen. Denne gick i början af Juli vid Hameln öfver Weser och marscherade åt Köln. Hertig Georg skref till konungen, hvarför han ej kunnat efter befallning tåga söderut [1]). Efter Pappenheims afmarsch började de svenska trupperna ändtligen röra på sig och tågade åt söder öfver Osterode och Nordheim till Duderstadt [2]). Efter samråd mellan hertig Georg, Baudissin, Lohausen och Grubbe beslöt man att belägra Duderstadt, beroende till en del på, att man ej vågade dela armen, då man fruktade, att Pappenheim kunde återvända. Staden föll d. 25 Juli efter en veckas blokad, genom garnisonens myteri, och fästningsverken raserades, emedan man ej ansåg sig kunna afvara de 2,000 man, som behöfdes till besättning [3]).

Efter Duderstadts fall stannade armén en tid kvar i dessa trakter. Truppernas antal var i början af Juli, sjuke och sårade inberäknade, 14,615 man [4]). Missförhållandena fortforo emellertid, och Grubbe klagar bittert häröfver i sina bref till konungen och Oxenstierna. Den största oordning rådde i fråga om värfningar och mönsterplatser, penningemedlen vårdslösades. Förhållandet mellan hertig Georg och Baudissin var ej det bästa; den senare ville ej gärna stå under någon annans kommando än konungens. Manskapet var missnöjdt och knorrade öfver att läningarne voro för små och ville ej nöja sig med proviant. Från Salvius och Erik Andersson var ej mycket att få. Grubbe önskade, att den senare kunde sändas hit från Magdeburg och öfvertaga den ekonomiska ledningen samt Gustaf Horn den militäriska. Baudissin

---

[1]) *Hertig Georg af L. till Gustaf Adolf.* Hildesheim d. 5 Juli. Sv. krigshist. ark 2 s. 520.

[2]) Se *Gr:s bref till K. M:t* i början af Juli månad.

[3]) *Gr. t. K. M:t,* Duderstadt d. 31 Juli.

[4]) *Mankell,* Uppgifter rörande svenska krigsmakten etc. ss. 143, 144.

vore bäst på sin plats hos konungen. Denne general hade som krigare flera framstående egenskaper, men var stolt och svår att komma öfverens med samt synes hafva tänkt väl mycket på sin ekonomiska fördel. Grubbe anhåller därför hos Oxenstierna, att denne måtte förordna honom till Baudissins biträde, då fråga var om "contributioner, brandskattningar, confiscationer, musterplatzer och annat sådant ...... Ty elliest moste jagh beklaga, at egennyttigheten här och ther predominerar". För öfrigt tvekade hvarken hertig Georg, Baudissin, Lohausen o. a. att söka Grubbes rekommendation hos Gustaf Adolf, då det gällde att erhålla belöningar i någon form [1].

Som förut är nämndt hade Wallenstein med öfverlägsen makt vändt sig mot Gustaf Adolf, hvilken koncentrerade sina stridskrafter omkring Nürnberg. Enligt hans befallning skulle äfven en del af nedersachsiska armén förena sig med rikskansleren i Mainz, hvarest denne förde befälet, och därifrån tåga till Nürnberg. Men såväl de särskilda befälhafvarne som Andersson och Grubbe hyste betänkligheter att försvaga hären. Pappenheim hade visserligen marscherat åt Rhen — som man sedermera fick veta för att undsätta det af holländarne belägrade Maestricht — men kvarlämnat en ej obetydlig styrka under grefvens af Gronsfeld befäl. Mot denne ansåg man, att Baudissin blefve för svag [2]. Egentligen hade meningen varit, att denne skulle med 7- à 8,000 man understödja Horn, mot hvilken man trodde att Pappenheim skulle vända sig. Så kom underrättelse, att denne marscherat till Maestricht, hvarjämte en af prins Henrik af Oranien sänd öfverste, hvilken medförde nämnda underrättelser, å sin herres vägnar anhöll om understöd. Det församlade krigsrådet öfverlade länge och slut-

[1]) *Gr. t. K. M:t*, Hildesheim d. 29 Juni, 1, 5, 6, 7, 9 o. 14 Juli, Osterode d. 16 Juli, Duderstadt d. 31 Juli. *Gr. t. A. O.*, Duderstadt d. 22 o. 24 Juli, 1 o. 2 Aug.

[2]) *Hertig Georg af Lüneburg t. Gustaf Adolf*, Duderstadt d. 19 Juli (se föreg.). (Sv. krigshist. ark. 2. s. 550.)

ligen beslöts på Grubbes "ijdkesamma driffvande", att trupperna skulle delas. Hertig Georg, Lohausen och öfverste Heiden skulle med 2- à 3,000 man kvarstanna för att försvara landet mot Gronsfeld samt blockera Wolfenbüttel. Baudissin skulle med förutnämnda styrka gå öfver Weser in i fiendens land och där afvakta vidare order. Gustaf Adolf gillade dessa anordningar och var ej ohågad att låta sina trupper komma prinsen af Oranien till hjälp. Därför ryckte Baudissin mot Paderborn, som han begynte blockera, och med honom följde Grubbe. Hertig Georg hade gärna velat hafva honom hos sig, allrahelst han ej kom väl "till rätta" med Steinberg, som var hos honom, men Grubbe ansåg, att han bättre åtlydde konungens order genom att stanna hos Baudissin. Detta var dock ingen behaglig tjänst, ty denne var synnerligen självrådig. Trupperna höllos i dålig manstukt; så hade Heiligenstadt, som först betalat 500 rdr i brandskatt, dock blifvit i grund utplundradt och behandladt som Pasewalk och Magdeburg. Af brandskatten kunde Grubbe blott använda en ringa del till arméns behof. Så hade vid Duderstadt soldaternas plundringar gjort det omöjligt att indrifva någon kontribution. Det enda Grubbe lyckats komma öfver var 100 hästar för artilleriet. Emellertid anordnade han mönsterplatser och sökte så godt han kunde skaffa penningar. Brist på tillräckliga kreditiv och instruktioner försvårade dock hans ansträngningar, ja han ansågs af somliga "meera för een Spijon, än at i K. M:tz tiänst wijdare omtrodd wara" [1]).

Vid Baudissins marsch in i stiftet Paderborn drog sig fienden från landet in i staden Paderborn. Ställningen var i militäriskt afseende tämligen god, och man hoppades att kunna hålla Gronsfeld stången. Om Pappenheim vände tillbaka, ämnade Baudissin och Grubbe

[1]) *Gr. t. K. M:t*, Heiligenstadt d. 3 Aug. Ang. den föreg. skildr. se Sv. krigshist. ark. 2 samt *Gr:s bref t. K. M:t* af d. 1 Aug. (ort ej utsatt), *Gr. t. A. O.*, Duderstadt d. 31 Juli, 1, 2 Aug., Heiligenstadt d. 5 Aug, *K. M:t t. rikskansl.*, Nürnberg d. 13 Aug. (Sv. krigshist. a. 1. s. 654.)

draga till sig förstärkningar från hertig Georg och Leslie (vid Wolfenbüttel); komme han oförmodadt, ville de låta uppföra en förskansning vid Höxter. Emellertid måste Grubbe resa in till Cassel för att skaffa groft artilleri och ammunition för belägringen af staden. Med den svenske residenten Wulffs hjälp lyckades han få låna några kanoner, 14 ctr krut och 5 ctr lunta. Hvad som vidare behöfdes måste han upphandla. Gevär började äfven fattas vid armén. Denna uppgick till omkr. 5- à 6,000 knektar och 2,500 ryttare, men det var öfvadt och stridsvant folk, ehuru de voro svåra att tygla. Grubbe hade väl de fleste officerarne på sin sida, men dem som voro Baudissins favoriter, gjorde hvad de ville. Grubbe önskade, att han hade en skarp fullmakt, så skulle han statuera ett "anseenligit exempel" på några af dessa [1]. Svårigheterna ökades nu i hög grad, då vid denna tid generalkommissarien Erik Andersson tillfångatogs.

Om de följande krigshändelserna berättar Grubbe [2]. Baudissins infall i stiftet Paderborn hade tvungit fienden att draga sig in i staden. Men Gronsfeld började samla trupperna från Münster och Köln längs med floden Lippe. Desse hade man visserligen kunnat skingra, men Baudissin höll ej för rådligt att gå förbi Paderborn och tränga för långt fram, emedan han då kunde blifva afskuren från Hessen och förbindelsen med hufvudarmén. Man hade emellertid kunnat intaga nämnda stad, om man i rätt tid erhållit belägringsartilleri och om ej ett rykte spridts, att fienden vore i anmarsch att undsätta staden. Svenskarne bröto derför upp från belägringen och drogo sig tillbaka till Warburg (nära Hessens gräns). Då kom ett bref från rikskansleren med en kopia af konungens bref,

---

[1]) *Gr. t. K. M:t*, Cassel d. 16 Aug. *Gr. t. A. O.*, s. d.

[2]) *Bref t. K. M:t, Gröningen* (ej långt fr. Halberstadt) *d. 8 Sept.* Kopia, ej underskrifven, i R. A. i saml. »*Bref till K. M:t, Gustaf Adolfs tid*». Datering och rättelser i texten med Grubbes handstil. Hänvisningar till föreg. bref visa, att G. är brefskrifvaren, dessutom vistades ej någon person af betydenhet annat än G. hos Baudissin vid denna tid. (Se Sv. kr. ark. 2, s. 581.) Se äfven *Gr. t. K. M:t*, Höxter d. 17 Sept.

som innehöll befallning att följa efter Pappenheim. Samtidigt begärde "Staternas" gesandt succurs för att trygga prinsens af Oranien reträtt från Maestricht. Baudissin och Grubbe beslöto då att skicka en härafdelning åt Lippstadt till och in i stiftet Köln och således "per diversionem contentera Staterna". Baudissin lämnade därför d. 23 Aug. Grubbe en brigad till häst och några hundra dragoner[1]), med hvilka han marscherade till Lippstadt. Baudissin skulle med resten af trupperna följa efter. Den förre sökte förmå staden att taga emot svensk garnison, hvartill de ej voro ohågade, men bådo att få behålla neutralitet till dess hela armén komme dit, då de med skäl kunde försvara sin öfvergång till det svenska partiet. Under tiden lät Grubbe noga gifva akt på passen öfver Lippe, alldenstund Gronsfeld låg något längre i norr vid Wiedenbrück. Genom sina kunskapare fick Grubbe veta, att Gronsfeld vid Boke gått öfver floden med hela sitt rytteri och "några Hanefjädrar" för att afskära honom återtåget. Grubbe drog sig tillbaka och hoppades under marschen att möta Baudissin, då man kunde taga fienden mellan två eldar. Den 25 Aug. lämnade Grubbe Lippstadt och sände trossen med dess betäckning förut. I passet vid Büren mötte Grubbe fiendens rytteri under Gronsfelds befäl, men lyckades genom ett raskt anfall slå sig igenom utan någon förlust. Fienden följde väl ett stycke på sidan om svenskarne, men gjorde ej något försök att anfalla, utan man anlände välbehållen till hufvudstyrkan. Denna hade aldrig brutit upp från Warburg, hvilket Baudissin påstod berodde på de hessiska kommissarierna, hvilka låtit honom vänta på provianten. Samtidigt inlopp underrättelse, att Merode med sju regementen öfverskridit Rhen och förenat sig med Gronsfeld. Han blef således Baudissin öfverlägsen, hvarför denne retirerade och förlade sina trupper vid Höxter. Dessa voro nu genom "bytemakeri, travaille och sjukdom" så

---

[1]) Så kallades ett slags beridet infanteri.

försvagade, att de ej räknade mer än 3,000 knektar, 2,000 ryttare och några dragoner. Grubbe skiljde sig nu från Baudissin och reste åt Magdeburg för att skaffa förstärkningar. Det var emellertid svårt att erhålla mönstringsplatser, emedan så godt som alla voro upptagna. och penningar fattades som vanligt — Grubbe hade på lång tid ej haft hundra daler i kassan, men proviant åt soldaterna lyckades han åstadkomma. Af de svenska trupperna i nedersachsiska kretsen hade landtgrefvens af Hessen, hertig Wilhelms af Weimar och generalmajor Boëthii afdelningar i midten af Juli stött till rikskanslerens armé vid Würzburg. Baudissin fick emellertid några förstärkningar till sig vid Höxter, krut och lunta (27 ctr krut, 20 skeppund lunta) skaffade Grubbe från Magdeburg och Wolfenbüttel. Man hoppas därför ännu kunna hålla Pappenheim stången, oaktadt denne segrade i en skärmytsling vid Brakel [1]). Till följd af Pappenheims skickliga rörelser kunde Baudissin ej hålla sig kvar vid Höxter, utan måste retirera åt Cassel. Grubbe, som varit på resa till hertig Georg, fick i Goslar veta, att Lohausen varit på väg till Baudissin med 2,000 man. Men som Pappenheim ryckte an öfver Weser, hade han retirerat till Goslar och därifrån till Hornburg för att åter förena sig med hertig Georg. Denne måste i största hast upphöra med blockaden af Wolfenbüttel och draga sig tillbaka under Braunschweigs murar. Hans trupper, särskildt Kaggs dragoner, hade dock blifvit rätt illa åtgångna. Man måste åter söka att förena sina stridskrafter, och Grubbe arbetade af alla krafter härpå. Han ville koncentrera trupperna vid Magdeburg och hoppades kunna få ihop 7- à 8,000 man. Saknaden af en duglig öfverbefälhafvare var dock fortfarande kännbar [2]).

Konung Gustaf Adolfs storartade truppkoncentrering vid Nürnberg hade ej ledt till det önskade resultatet.

---

[1]) *Gr. t. K. M:t*, Höxter d. 17 Sept., *Gr. t. A. O.*, s. d.

[2]) *Gr. t. K. M:t*, Cassel d. 23 Sept., Gentin i stift Magdeburg d. 28 Sept., Quedlingburg d. 9 Okt., *Gr. t. A. O.*, Salltz d. 17 Okt.

Svenska hären måste lämna staden, och Wallenstein marscherade mot norr och vände sig mot Sveriges opålitlige bundsförvant, kurfursten af Sachsen. För att ej få sin förbindelselinie mot norr afskuren skyndade konungen själf till kurfurstens hjälp. Han kvarlämnade vid Donauwörth en styrka för att bevaka södra delen af landet och marscherade genom Thüringen till Erfurt, där han ämnade sammandraga sina trupper. Men han kunde vid framkomsten endast samla 18,500 man. I nedersachsiska kretsen hade förhållandena blifvit mera ordnade. Pappenheim, som eröfrat Hildesheim, fick befallning att förena sig med Wallenstein och marscherade åt Sachsen. De svenska trupperna fingo därigenom luft. Baudissin fick order att vid Erfurt förena sig med konungen, men detta ändrades och han inbröt på Kölns område i förening med rhengrefven. Grubbe stannade kvar inom kretsen och följde hertig Georg af Lüneburg. Denne erhöll snart bref från kurfursten af Sachsen med begäran om understöd mot Wallenstein. Denne och Grubbe skyndade att efterkomma hans begäran. 3,000 man kvarlämnades som garnisoner i Braunschweig, Hannover, Halberstadt m. fl. orter, hvarjämte Kagg med ytterligare 3,000 man posterades vid Magdeburg för att försvara Elbe. Konungen hade befalt, att de nedersachsiska trupperna här skulle samlas, och Grubbe arbetade ifrigt härför, men det gick långsamt, då en del af fotfolket skulle hämtas från Braunschweig. Han hoppades att utom garnisonerna knnna få ihop 4,000 ryttare. Emellertid hade hertig Georg och Grubbe öfver Halberstadt, Magdeburg och Dessau marscherat till Torgau och där förenat sig med 2,000 sachsiska ryttare. Man sväfvade i okunnighet om konungens ställning och planer. Kurfursten och Arnheim ansågo för bäst att lämna Sachsen i fiendens händer och draga sig till Mähren. Konungen borde från söder tåga åt Böhmen, då samtliga trupper kunde samlas vid Königgrätz, hvarefter man med förenade krafter skulle vända

sig mot fienden [1]). Af denna plan blef som bekant intet, då konungen redan var på marsch genom Thüringen till Sachsen. Den 30 Oktober kom underrättelse om konungens anmarsch, och Grubbe afreste för att muntligen få veta sin herres vilja med afseende på trupperna. Då han hunnit till Zerbst erhöll han den 4 Nov. på middagen bref från konungen om föreningen mellan de nedersachsiska och kurfurstliga trupperna. Han skyndade genast tillbaka till Torgau, men föreningen synes aldrig hafva kommit till stånd, då Gustaf Adolf den 6 Nov. stupade vid Lützen [2]).

Efter konungens död hör man ej utaf Grubbe förrän i början af December. Han hade då lämnat sin befattning vid nedersachsiska armén och vistades hos rikskansleren. I Erfurt [3]) skildes han från denne och reste å hans vägnar hem till Sverige. Hans memorial rörde riksdags sammankallande, utskrifning och andra pålagor, förslag ang. rikets försvar; vidare medförde han rikskanslerens utkast till regeringsformen, hvilket konungen genomsett och i hufvudsak gillat. För den politiska och militära ställningen i Tyskland och annorstädes skulle Grubbe redogöra i rådet [4]). Som han måste fara med egna hästar, gick resan långsamt. Ännu d. 15 Dec. är han ej längre än i Hamburg och först omkr. d. 7 Jan. 1633 är Grubbe i Stockholm [5]).

---

[1]) Om detta förslag se *Gr. t. K. M:t*, Torgau d. 30 Okt. (Chiffer löst af förf.) Se bilagan.

[2]) Ang. dessa händelser se Sv. krh. ark. 2 samt *Gr. t. K. M:t*, Dortten d. 21 Okt.. Wittenberg d. 22 Okt., Torgau d. 28 och 31 Okt., Wittenbergs förstad d. 4 Nov. natten kl. 12.

[3]) R. P. d. 8 Jan. 1633.

[4]) Memorial för Lars Grubbe......Erfurt d. 5 Dec. 1632 (A. O. t. K. M:t och Rådet. H. S. H. 24. s. 249)

[5]) *Gr. t. A. O.*, Buttstadh d. 5 Dec., Hamburg d. 15 Dec. 1632, Kongl. Senatens svar uppå kanslerens Memorial Stockholm d. 12 Jan. 1633. (H. S. H. 24, s. 313.)

Grubbes verksamhet i Sverige och Tyskland åren 1633—Sept. 1634.

Den 8 Jan. var Grubbe uppkallad i rådkammaren å Stockholms slott och öfverlämnade där rikskanslerens bref m. m. samt redogjorde för ställningen ute i Tyskland efter konungens död. Angående regeringsformen upplyste han, att "hoos Rijkz-Cantzleren något skrifftteligh finnas, som sal. K. M:t haffver gjordt vid Nörenberg, och Cantzleren kan frambära dher någre turbæ sigh yppa vele". Vidare talade han om Oxenstiernas planer med afseende på den kommande riksdagen i Februari, förhållandet till Danmark och rikskanslerens afsikt att vid behof låta Baudissin och Kniephausen rycka in i Holstein och Jutland, om slaget vid Lützen samt slutligen om en del inrikes angelägenheter, kvarntullen, regeringskollegiet m. m. [1]). Grubbes vistelse i hemlandet blef ej lång. Sedan han några gånger varit närvarande i rådskammaren och lämnat upplysningar af olika slag, öfverenskom man om svar på Oxenstiernas memorial. Den 14 Jan. undertecknades Grubbes pass, och han afreste troligen genast till Tyskland. Senatens svar till rikskansleren [2]) hänvisar till Grubbes muntliga redogörelse, då denne bevistat alla "discurser" i senaten [3]). Axel Oxenstierna hade d. 12 Jan. blifvit förordnad till Sveriges legat i Tyskland [4]) (ny fullmakt d. 27 Mars) och Grubbe tjänade som

---

[1]) R. P. d. 8 Jan. 1633.
[2]) H. S. H. 24, ss. 313, 315, dat. Stockholm d. 12 och 14 Jan. 1633.
[3]) R. P. d. 14 Jan.
[4]) H. S. H. 24, s. 310,

mellanhand vid förbindelsen mellan rikskansleren och hans hemmavarande ämbetsbröder. Efter en kort vistelse i Tyskland återvände Grubbe till Sverige medförande bref och memorial samt svar från Oxenstierna på rådets skrifvelse [1]). Grubbe synes hafva anländt till Stockholm medan riksdagen ännu pågick (15 Febr.—14 Mars [2]). Efter dennas afslutande fick han snart återvända ut till rikskansleren med en ny skrifvelse från riksrådet. Han skulle bl. a. redogöra för riksdagens förlopp och "orsakerne hvarföre Rijkzens Rådh sigh Ständerne haffwa most accommodera. Såsom och att Regeringzformen icke haffwer thenne gången kunnat blifwa publicerat och stadfästat". Memorialet innehöll vidare utlåtanden om bristen på godt mynt, om kopparhandeln, riksrådets tillstyrkande på vissa villkor till giftermålet mellan Kristina och kurprinsen af Brandenburg [3]). I slutet af Maj månad framkom Grubbe till rikskansleren, som befann sig i Mainz, och uträttade sitt uppdrag. Under hans bortovaro hade Axel Oxenstierna på konventet i Heilbronn under Sveriges ledning lyckats förena frankiska, schwabiska, öfver- och nederrhenska kretsarne till ett evangeliskt förbund. Högsta ledningen uppdrogs åt Oxenstierna såsom förbundets direktor med ett "consilium formatum" vid sin sida. Hufvudarmén under hertig Bernhard och Gustaf Horn, som låg vid Donauwörth, blef vid denna tid orolig och pockade på sold och belöningar. Rikskansleren måste genom penningar och landutdelningar tillfredsställa densamma [4]).

Det var Oxenstiernas afsikt att med det snaraste

---

[1]) Memorial till.....Sverigies Rijkes Rådh..... etc. Cantzlerens Resolution.....etc. Halle d. 12 o. 13 Febr. (H. S. H, 24, ss. 361, 379.)

[2]) *Odhner*, Sveriges inre historia under drottn Christinas förmyndare, ss. 9—11

[3]) Memorial uppå dee Ährenden.....medh Secreter. Lars Grubbe. Stockholm d 29 Mars 1633 (H. S. H. 25, s. 141).

[4]) *L. G. t. R. Råd m. fl.*, Maintz d. 31 Maj. (Tyskl och t. kr.; L. G:s conc.) *A. O. t. R. Råd*, Mayntz d. 6 Juni (H. S. H 26, s. 112).

sända Grubbe åter till Sverige [1]), men däraf synes ej hafva blifvit något utaf. Denne stannade hos sin förman i Frankfurt am Main och skötte en del af dennes korrespondens, hvarjämte han sände bref och relationer till riksrådet och pfalzgrefven Johan Casimir. Grubbes skildringar lämna en god inblick i detta års diplomatiska och militära händelser. Wallenstein låg i Böhmen och underhandlade om förbund med Chursachsen, Sverige och Frankrike. Grubbe, som var invigd i rikskanslerens planer skildrar utförligt underhandlingens gång. Wallensteins missnöje med spanjorernas uppträdande på den tyska krigsskådeplatsen, intrigerna mot honom i Wien och hans planer att vända sina vapen mot kejsaren, om han blott vore säker på protestanternas bistånd samt Oxenstiernas försiktigt afvaktande hållning omtalas. Vidare beskrifvas Horns och hertig Bernhards framgångar, Kniephausens och hertig Georgs seger vid Oldendorf m. m.[2]). Mot slutet af året sändes Grubbe af Oxenstierna till nedre Tyskland, där det gällde att vinna Brandenburg för Sveriges intressen. Trots fördraget i Heilbronn var dock Sveriges ställning i Tyskland ännu osäker. För rikskansleren stod klart, att Sverige måste hafva någon reel vinst af sitt uppträdande såsom protestanternas ledare, och han tänkte först och främst på hertigdömet Pommern. Hertig Bogislaw af Pommern var barnlös, och med honom utslocknade landets fursteätt. Närmast arfsberättigad var kurfursten af Brandenburg. Men till följd af ett mellan Gustaf Adolf och hertig Bogislaw år 1630 slutet fördrag höllo svenskarne landet besatt och ville ogärna släppa det. Sverige hade i norra Tyskland blott obetydliga stridskrafter till sin disposition, Banér låg med en ringa styrka vid Magdeburg. I Schneidtlingen påträffade Grubbe den svenske härföraren. Allmän förvirring härskade i dessa

---

[1]) *A. O. t. R. Råd*, Frankfurt am Maijn d. 10 Juli (H. S. H. 26, s. 120). *R. Råd t. A. O*, Nyköping d. 19 Aug. (H. S H. 26, s. 164).

[2]) Se Grs koncept af *Frankfurt a. M.* d. 22, 27 Juni, 5, 19, 27 Aug, 7 Sept. (Tyskl. o. t. kr.; L. G:s conc)

trakter. Den oberäknelige Wallenstein hade helt plötsligt afbrutit underhandlingarne och kastat sig öfver den underlägsna svensk-sachsiska hären under Thurn och Duwall samt vid Steinau slagit den i grund. De svenska garnisonerna voro illa försedda, och manskapet måste lefva af plundring. Kurfursten af Brandenburg, hvars land oroades af Wallensteins lätta rytteri, hvilket ströfvade ända fram under Landsbergs murar, kallade Banér till sig för att aftala om gemensamt uppträdande. På generalens begäran följde Grubbe med [1]). Denne hade för tillfället blifvit sänd att bistå Banér med hvad som kunde behöfvas, till hvilket ändamål kansleren så skriftligen som muntligen hade instruerat honom. Hans stadigvarande tjänstgöring hos Banér synes dock först hafva börjat i slutet af November [2]). Banér och Grubbe afreste till Berlin, men möttes i Zerbst af en kurfurstlig kammarjunkare, som underrättade, att kurfursten rest till Havelberg, där han hoppades träffa Banér [3]). Någon förening af stridskrafterna synes dock ännu ej hafva blifvit något utaf. Arnheim hade efter nederlaget vid Steinau med sina trupper dragit sig in i Sachsen och sedan till Brandenburg. Rikskansleren begärde förgäfves, att kurfursten af Brandenburg och Arnheim måtte göra en diversion mot Böhmen och skaffa hertig Bernhard luft, hvilken belägrade Regensburg [4]). I stället begärde kurfursten, att Banér måtte komma honom till understöd och förena sig med Arnheim. Men dels voro de svenska trupperna så kringspridda i Westfalen, Pommern och Mecklenburg, att lång tid behöfdes att ånyo samla dem och dels kom misstroendet till Chursachsens planer i vägen. Grubbe säger härom: "so haben wir doch andere ursachen, die uns bewegen, das

---

[1]) *Gr t. A. O.*, Schneidtlingen d. 12, 14, 16 Okt., Magdeburg d. 16 Okt, Zerbst d. 17 Okt

[2]) *A. O. t. Joh. Banér*, Frankfurt a. M. d. 25 Okt., 8 o. 10 Nov. (A. O:s br.)

[3]) Se *Gr. t. A. O*, Zerbst d. 17 Okt.

[4]) *Grubbe till residenten Wolff*, Egeln d. 13 Nov. (*Irmer*, Die Verhandl. Schwedens etc 3, sid. 45)

wir mit Arnheimb so leichtlich nicht in eine compagnie kommen werden". Hertig Wilhelm af Sachsen-Weimar befann sig med en styrka af 900 à 1,000 man i trakten och förvirrade genom sitt egenmäktiga uppträdande och sina anspråk än ytterligare förhållandena. Hertigen af Altenburg klagade för Grubbe vid dennes genomresa öfver hertig Wilhelms utpressningar. Han ville förmå Banér att ställa sig under hans befäl, hvartill denne förklarade sig villig, om Oxenstierna gåfve befallning härom. En lycka för Sverige och dess bundsförvanter var, att de kejserliga trupperna under Wallenstein för det mesta lågo overksamma i Böhmen. Banér och Grubbe sökte göra hvad de kunde för att understödja kurfursten. Man ämnade bilda en kår bestående af de fåtaliga trupper, som man hade till hands samt af förstärkningar från Westfalen, Pommern och Mecklenburg samt hertig Wilhelms trupper. Grubbe hoppades kunna bringa tillsamman en styrka af 13,500 man och ämnade fördenskull själf resa till Pommern och Mecklenburg. Vid underhandlingarne om den påtänkta arméns upprättande var Grubbe alltid närvarande enligt de instruktioner han erhållit af rikskansleren [1]. Frankfurt a. d. Oder hade emellertid fallit i de kejserliges händer och belägrades af Arnheim. Än sökte denne förening med Banér, än tänkte han göra en diversion mot Böhmen eller fördrifva Schafgotsche (Wallensteins underbefälhafvare) ur Schlesien. Banér och Grubbe voro emellertid beslutna att ej på något vis inlåta sig med Arnheim, ty man fruktade, att man skulle förlora de trupper, som man afstode åt honom. Banér nekade att kommendera tillsamman med Arnheim, om han ej vore honom "på follck egal". Så gick tiden hän utan att något väsentligt uträttades [2].

---

[1]) *Kurf. Georg Wilhelm t. A. O.*, Tangermünde d. 20 Okt., *A. O. t. kurf. Georg Wilhelm.* Frankfurt a. M. d. 14 Nov. (Bilagor i A. O:s bref t. K. M:t och Rådet (1632—36).

[2]) Ang. dessa händelser se *Gr. t. A. O.*, Magdeburg d. 24 Nov., Egeln d. 30 Nov.

Grubbe reste ofta till kurfursten af Brandenburg för att rådgöra om gemensamt uppträdande o. d. Så t. ex. i början af December då han anlände till Berlin d. 6:te [1]). Det var en ganska kinkig sak att vid denna tid tala för Sveriges sak vid hofvet i Berlin. Stämningen mot detta land var föga blid för Pommerns skull, därtill var Oxenstiernas ombud därstädes, grefven af Solms, föga väl sedd af kurfursten. Kansleren Götze var visserligen svenskt sinnad, men hade råkat i onåd hos kurfursten, som om honom sagt: "er werde ihm in den Schwedischen sachen nun und nimmer mehr glauben. Och at Swerigies Chrona i hans hoff nu ingen annan behöfwer, efter hans Cantzler ähr thess Creatur„ [2]). Öfversten och krigsrådet von der Heiden, som af rikskansleren sändts till kurfursten, kunde på grund af bristande instruktioner föga uträtta. Han stod eljest väl hos kurfursten och den inflytelserike grefven af Schwarzenberg [3]). Denne stod i spetsen för det kejserliga partiet vid det brandenburgska hofvet och blef snart så godt som allsmäktig därstädes. Vid Grubbes besök närmade sig Schwarzenberg denne och försäkrade, att hans sympatier numera lutade åt det svenska hållet. Hur pass allvarligt menadt detta var, är ej godt att säga; i alla händelser synes han först hafva velat försäkra sig om någon lämplig "recompens". Grubbe rådde för sin del, att man borde söka vinna honom för Sveriges sak, då han vore "girugh så på hämbd som Godz och Penningar och theriämpte ambitios". Under större delen af Dec. 1633 och Jan. 1634 vistades Grubbe mestadels i Berlin. Hans påtänkta resa norrut synes ej hafva blifvit af, ehuru han själf var ifrig därför. Isynnerhet ville han träffa Salvius för att muntligen inhämta hans tankar om den politiska ställningen, hvarför han

[1]) *Gr. t. A. O.*, Berlin d. 7 Dec.
[2]) *Gr. t. A. O.*, Egeln d. 13 Dec.
[3]) Memorial för Öfversten..... von der Heiden, Leipzig d. 3 Jan. 1633. (A. O. till K. M:t o. Rådet). Om G:s verksamhet här se *Gr. t. A. O.*, Berlin d. 7 Dec., Magdeburg d. 10 Dec., Egeln d. 13 Dec., Magdeburg d. 17, Berlin d. 21, 28, 31 Dec. och 5 Jan. 1634.

bad denne, om möjligt, möta honom i Lübeck eller i Schwerin. Häraf blef dock intet, utan Salvius lofvade skriftligen att efter förmåga verka för att de svenska trupperna samlades under Banér [1]). Från Pommern kunde dock inga trupper påräknas, emedan Sten Bielke hade måst kalla Leslie från Bremen dit att försvara landet för de kejserliges anfall.

År 1634 medför betydande förändringar å den tyska krigsskådeplatsen. Wallenstein mord i Eger d. 16 Febr. befriar svenskarne från en farlig fiende eller opålitlig vän, men så småningom reorganiseras den kejserliga hären, under det att tvister och oordning råda bland de svenska befälhafvarne. I norra Tyskland hade man ännu framgång. En förening åvägabraktes mellan de svenska och sachsiska trupperna, Landsberg och Frankfurt a. d. Oder återtogos och kurfursten af Sachsen samt Banér inbröto i Böhmen.

Innan dess hade Grubbe redan lämnat sin befattning hos Banér och på rikskanslerens befallning rest hem till Sverige. Han medförde som vanligt bref och memorial från Oxenstierna rörande de svårigheter, som för hvarje dag uppstodo i Tyskland för de svenska intressena. Missnöje yppades, äfven i de öfre kretsarne, öfver krigets kostnad och soldaternas självsvåld. De tyska furstarne underhandlade för sig själfva. Frankrike hade bemäktigat sig de fasta platserna i Lothringen. England och Nederländerna voro afundsjuka. Vidare skulle Grubbe redogöra för konflikterna med Sachsen och Brandenburg, samt huru dessa "förde vapnen à part — meer till thet gemeene wäsendetz skadhe än gagn". Slutligen beredde generalerna rikskansleren mycken oro; somliga voro oduglige, andra såsom hertig Bernhard farlige genom sin ärelystnad. Dessa underrättelser jämte en del akter medförde Grubbe hem och rikskansleren väntade svar därpå

[1]) *Gr. t. S.*, Magdeburg d. 2, Spandau d. 8 Dec. *Salvius t Grubbe* (»Salvij swar på Grubbens breef») Hamburg d 18 Dec (Tyskland o. t kr)

före Frankfurterkonventets slut [1]), hvilket skulle sammanträda d. 11 Mars [2]).

Grubbe reste från kansleren d. 3 Mars, tog vägen öfver Halberstadt och Hamburg [3]) och anlände till Stockholm omkr. d. 3 Mars. Här redogjorde han inför rådet för sitt uppdrag. I hufvudstaden var vid denna tid samladt ett utskottsmöte [4]), och Grubbe synes äfven inför mötesdeltagarne hafva aflagt berättelse om Sveriges ställning i Tyskland m. m. Vistelsen i Stockholm blef dock ej lång, ty redan d. 10 Mars affattades i rådskammaren svaret å rikskanslerens memorial, hvilket hufvudsakligen uppehöll sig vid den lön, Sverige borde erhålla för sitt deltagande i kriget. Dessutom medförde Grubbe förslag öfver de förstärkningar af trupper m. m., som under detta år kunde väntas från hemlandet samt några punkter rörande ärenden, som rådet tänkte förelägga den riksdag, hvilken man snart tänkte sammankalla. Dessutom hade Grubbe som vanligt äfven blifvit muntligen instruerad [5]). Den 12 Mars tog han afsked i rådet och begaf sig åter på väg till Tyskland [6]). Till Oxenstierna framkom han i slutet af April och aflade där inför sin förman, hvilken som bäst i Frankfurt am Main var sysselsatt med det evangeliska konventet, rapport öfver sin resa och därmed sammanhörande ärenden [7]).

Grubbe hade sedan 1629 tjänstgjort i det kungliga kansliet. Här hade han visserligen en ganska anspråkslös officiel ställning, men hans närvaro hos konungen och

---

[1]) *A. O. t. R. Råd*, Egeln d. 2 Febr. 1634. Memorial öffwer the ährenden, som......Axel Oxenstierna hafver committerat och förtrodt Secreteraren Laurentz Grubbe....Egeln s. d. (H. S. H. 28, ss. 58—68.)

[2]) *Gindely*, III, s. 36.

[3]) *Gr. t. Joh. Casimir*, Norrköping d. 27 Febr.

[4]) *Odhner*, s. 20.

[5]) Sweriges Rijkes Rådz Swar och betänkiande......Stockholm d. 11 Mars 1634 samt *R. Råd t. A. O.*, Stockholm s. d. (H. S. H. 29, ss. 232—238.)

[6]) Om G:s vistelse i Stockholm se R. P. af d. 3, 4, 10 o. 12 Mars 1634.

[7]) *A. O. t. R. Råd*, Frankfurt d. 28 April 1634. (H. S. H. 29, s. 342.)

rikskansleren gjorde, att han ofta anförtroddes att utföra ganska viktiga och maktpåliggande värf. Han fick detta år en bättre anställning inom kansliet, i det han den 10 Mars utnämndes till statssekreterare. Detta skedde på rikskanslerens rekommendation, i det denne anförde till hans förmån, att han dels var en bland de äldste sekreterarne i kansliet och dels genom trohet och skicklighet däraf gjort sig förtjänt. Han skulle såsom statssekreterare först och främst tjänstgöra i kansliet och hafva under sitt öfverinseende ett visst antal sekreterare, hvilkas löner han äfven ägde att uppbära och utbetala. Men bristen på dugliga personer gjorde, att Grubbe, liksom de flesta af hans kamrater, ofta sysselsattes med en mängd olika diplomatiska, finansiella och militära angelägenheter och därför på långa tider ej kom att sätta sin fot inom kansliet [1]).

Efter sin ankomst till rikskansleren arbetade Grubbe som vanligt hos denne, men måste snart åter begifva sig till Sverige. Regeringen och rådet hade ansett nödigt att sammankalla ständerna för att bl. a. få regeringsformen antagen. Riksdagen sammanträdde först i Nyköping d. 14 Juni, hvarifrån man ledsagade konungens lik till Stockholm. Här ägde begrafningen rum d. 22 Juni, hvarefter det egentliga riksdagsarbetet tog sin början. Som förut är nämndt hade regeringen i Sverige begärt rikskanslerens utlåtande öfver en del viktiga ärenden. Grubbe hemsändes af Oxenstierna omkr. d. 20 Maj för att å hans vägnar lämna det begärda yttrandet. Han skulle bl. a. meddela rikskanslerens tankar om sakernas ställning vid Frankfurterkonventet och om Sveriges blifvande satisfaktion (Pommern eller Preussen). Grubbe skulle med all kraft yrka på, att Oxenstierna finge ett bestämdt utlåtande af regeringen härutinnan. Dessutom skulle han klargöra sin förmans åsikter om, huru pen-

---

[1]) »Beställningh för Lars Grubbe att wara Secretarius Status.» Stockholm d. 10 Mars 1634 (R. r. f 188). *A. O. t. K. M:t*, Frankfurt am Main d. 14 Nov. 1633 (A. O. t. K. M:t och Rådet 1632—36).

ningar kunde anskaffas till krigets förande, om gäldens betalning, om förhållandet till Frankrike, Polen och Pommern samt om nödvändigheten att sända svenska trupper ut till Tyskland. Slutligen medförde Grubbe äfven förslag till aflöningsstater för statens tjänare. Han skulle äfven redogöra för rikskanslerens åsikter, om hvad som borde föreläggas riksdagen, särskildt hvad som rörde bevillningen. Man borde söka förmå adeln att för två eller tre år afstå från sin tullfrihet (detta rörde stora sjötullen). De andra gärderna vore bäst att få förlängda, dock kunde man för denna gång efterskänka någon, t. ex. landshjälpen. Utförligare relation om allt lämnades åt Grubbe, hvilken efter riksdagens slut ägde att återvända till Tyskland [1]).

Sålunda utrustad afreste Grubbe ånyo till Sverige och hade d. 8 Juni hunnit till Warnemünde, men fick här vänta på gynnsam vind, så att han först d. 21 Juni anlände till Stockholm [2]), hvarest han således fick deltaga i den kungliga begrafningen. Efter att hafva fullgjort sitt uppdrag dröjde Grubbe kvar i hufvudstaden, medan riksdagen pågick. Detta riksmöte visade i mångt och mycket ett annat skaplynne än de föregående. Ständerna uppträdde med mera säkerhet och gjorde en del anmärkningar mot regeringsformen, framhöllo med skärpa, att samtlige ständer borde höras öfver viktigare ärenden och visade en viss motsträfvighet att antaga den kongl. propositionen. Allt gick dock till slut väl [3]). Att Grubbe lifligt intresserade sig för förhandlingarne, därom vittna hans bref till rikskansleren från denna tid. Han deltog äfven tillsamman med Salvius i en deputation från rådet till ridderskapet och adeln i fråga om regeringsformens antagande samt var ofta närvarande i rådet [4]).

---

[1]) *A O t. R. Råd*, Frankfurt am Main d. 20 Maj 1634; Memorial öfwer dhe ährenden som Secreteraren Lars Grubbe.....hafwer att åndraga, Franckfurt wedh Meyn.....s. d. (H. S. H. 30, ss. 14, 17—33).

[2]) *R. Råd t. A. O.*, Stockholm d. 5 Juli 1634 (H. S. H 30, s. 33). *Gr. t. A. O.*, Warnemünde d. 8 Juni, Stockholm d. 28 Juni.

[3]) *Odhner*, ss. 25—29

[4]) R. P. d 25, 26, 27 Juni, 3, 5, 7, 11, 12 och 15 Juli, *Gr. t. A. O*, Stockholm d. 4 och 12 Juli.

Det var meningen, att Grubbe omedelbart efter riksdagens slut skulle återvända till rikskansleren, men hans afresa fördröjdes en tid. Han erhöll nämligen i uppdrag att, utom sitt ärende till Oxenstierna, söka klarera kronans affärer i Lübeck och Hamburg. Sveriges skuldbörda hade under de beständiga krigen naturligtvis vuxit oerhördt, dels genom kontanta lån, dels genom försträckningar af varor af olika slag, ammunition o. d. Såsom betalning hade man att erbjuda koppar, som var rikets dåvarande förnämsta inkomstkälla. För att skaffa kronan så mycket större inkomst däraf, hade Gustaf Adolf efter tidens sed monopoliserat denna handel och uppdragit den åt ett s. k. kopparkompani. Kronan hade äfven genom köp och utmyntning af koppar sökt skaffa sig inkomster. Resultatet blef dock hufvudsakligen blott förluster. Som säkerhet för sina skulder hade svenska staten måst deponera stora förråd af koppar i utlandet. De största fordringsägarne voro handelshusen i Tripp i Amsterdam (1 1/2 mill. dlr), Krieves i Lübeck och några köpmän i Hamburg. Dessa nekade nu att mottaga koppar i betalning, förrän priset blifvit oskäligt nedsatt. I Sverige sökte man förbättra ställningen genom en ny myntordning (d. 26 Aug. 1633) och genom att frigifva kopparhandeln. För att ordna förhållandena i utlandet sändes 1633 Erik Larsson (v. d. Linde) till Holland, hvarjämte Grubbe 1634 beordrades till Tyskland för att förmå kronans fordringsägare i Lübeck och Hamburg att emottaga koppar i betalning till ett moderat pris [1]). Enligt sina instruktioner [2]) hade han att först i "Cammaren" göra sig noga underrättad om kronans gäld i dessa städer så i penningar som i varor, samt om huru stort förråd koppar, som där fanns, samt dess kvalitet. I Lübeck och Hamburg borde han taga noga reda på hvars och ens "prætension". Dem, som förskjutit varor, skulle han

---

[1]) *Odhner*, ss 242—250.

[2]) Memorial hwareffter Secreteraren Lars Grubbe oppå sin reesa ådt Tyskland sigh rätta skall. Stockholm d. 24 Juli 1634 (R. r. f. 478).

i betalning erbjuda koppar efter 60 rdlr skeppundet för går- och plåtkoppar samt efter 50 eller hellre 52 rdlr för rå koppar. Dock med villkor, att hvar och en sådan fordringsägare förbunde sig att inlösa en kvantitet koppar i proportion till hans fordran af den för reda penningar deponerade kopparen à 60 rdlr skp. "och så beholla till egen betallningh, hvadh som utij samma inlösande öffverbliffver aff theres rättmätige anfordran, som kopparen haffver hafft i händer". Grubbe skulle ej låta någon beräkna ränta, utan endast kapitalet skulle afbetalningen gälla. All öfrig "prætension" skulle hänvisas till Sverige. Ett senare memorial [1]) bemyndigar Grubbe att åt Jakob Krieves och andra, som lämnat reda penningar aflåta kopparen för 55 rdlr skp., men på inga villkor under detta pris. För det sålunda betalta kapitalet hade han att mottaga kreditorernas kvittenser och äfven söka erhålla reverserna. Om han ej för räntans skull kunde utbekomma dessa, skulle han nöja sig med kvittenserna. Som Krieves hade ett förråd af koppar hos sig såsom säkerhet, borde Grubbe lofva honom att få för egen del behålla, hvad som kunde blifva öfver efter kopparens försäljning. På samma sätt skulle han gå till väga med en köpman vid namn Westen. Om han på intet vis kunde komma öfverens med kreditorerna, ägde han att upplägga den från Sverige kommande kopparen i säkert förvar till rikskanslerens disposition och begifva sig till denne, sedan han hänvisat alla fordringsägare till styrelsen i Sverige. Uppdraget var svårt, och dessutom sysslade Grubbe ej gärna med penningtransaktioner, men han måste efterkomma regeringens befallning. Han anhöll endast, att den underhandling om kopparköp, som genom Erik Larsson inledts med Tripp, måtte fördröjas och brefven till denne ej afsändas, förrän han hunnit afresa. Kunskapen om denna affär skulle fördärfva utsikterna för hans egen underhandling [2]). Grubbes afresa fördröjdes

[1]) Se Grubbes memorial af d. 6 Aug. (R. r. f. 637.)
[2]) R. P. d. 22, 24 och 26 Juli.

på detta sätt ända till d. 27 Juli, och han ankom till Lübeck i början af Augusti [1]). Här och i Hamburg möttes Grubbe af många svårigheter vid fullgörandet af sitt uppdrag på grund af kopparprisets sjunkande. Detta hade fallit under 50 och ansågs snart vara nere i 40 rdlr. Kreditorerna vägrade därför att taga koppar i betalning för högre pris än markegången, "the som wahrur försträckt hafwe, för thett att the länge töfwadt, The andre, för thett the reda peningar försträchtt hafwa". På grund häraf hänsköt regeringen till rikskansleren, om man kunde aflåta kopparen billigare och i så fall till hvad pris [2]). Underrättelserna om Grubbes verksamhet i Hamburg och Lübeck äro ganska sparsamma. Till följd af ofvannämnda omständigheter synes han ej hafva kunnat uträtta något af vikt, hvarför underhandlingen för tillfället tyckes hafva afstannat. Följande året återupptogs den af Salvius, som då besökte Holstein och nämnda städer för att söka bilda ett handelskompani, som blefve afnämare af Sveriges koppar, liksom Erik Larsson gjort i Holland [3]).

Grubbe fortsatte sin resa till Oxenstierna. På tysk botten hade han från Sverige mottagit nya instruktioner rörande, det han skulle uträtta hos rikskansleren. Utom det förut nämnda angående uppgörelsen med kronans kreditorer m. m. skulle han för rikskansleren inberätta resultatet af den nyss afslutade riksdagen, hvarför honom tillsändes kopior af riksdagsbeslutet, af regeringsformen med däri gjorda förändringar samt af hvarje stånds svar på den kungl. propositionen. Vidare skulle han relatera, huru konungen i Danmark sändt inbjudning till sin sons biläger, om förhållandet till Ryssland, med hvilken stat man var hågad att sluta förbund mot Polen. Med detta land pågingo underhandlingarne, men under tiden för-

---

[1]) *Gr, t. A. O.*, Lübeck d. 11 Aug.

[2]) *Gr. t. A. O.*, Hamburg d. 16 Aug.; *Kongl. Reger. t. A. O.*, Stockholm d. 18/28 Sept. (H. S. H. 32, s. 126).

[3]) *Odhner*, ss. 245, 246.

stärktes fästningar och garnisoner i Lifland och Preussen. Ett förslag angående rikets försvarsverk medsändes till rikskansleren. Dessa och andra förhållanden borde Grubbe noggrannt omtala för sin förman och sedan fortast möjligt återvända hem, emedan han behöfdes i kansliet, då Salvius var afsedd att användas vid underhandlingen i Preussen [1]). Grubbe fortsatte slutligen sin resa till rikskansleren, hos hvilken han inträffade i början af September [2]). Han skulle egentligen snart hafva återvändt till Sverige, men förändrade politiska förhållanden gjorde, att han måste kvarstanna och på ett annat, vidsträcktare arbetsfält verka i fosterlandets tjänst.

---

[1]) *R. Råd t. A O.*, Stockholm d 4 Aug. (H. S. H. 30, s 97); Memorial för Grubben, på thet han haffver i Tysklandh att förrätta etc., Stockholm d. 6 Aug. 1634 (R. r. f. 637. Tr. i H. S. H. 30, ss. 100 —111).

[2]) *A. O. t. K. M:t*, Frankfurt am Main d. 8 och 13 Sept. (H. S. H 32, ss. 190, 194).

Grubbe såsom svensk resident i Hamburg Sept. 1634—Sept. 1636.

Kriget i Tyskland hade hittills med framgång förts af Sverige och dess bundsförvanter. Ställningen var dock ej säker. Missnöje yppades öfver den tryckande krigsbördan, och oenigheten mellan de svenske befälhafvarne vid Donau, hertig Bernhard och Gustaf Horn, bådade ej godt för framtiden. Sachsen underhandlade på egen hand med kejsaren, Frankrike, missnöjdt med Sveriges själfständiga hållning, närmade sig Danmark, hvilket som vanligt med oro och afund betraktade sin grannes framgångar. Polen, hvars stillestånd med Sverige snart gick till ända, sökte på allt sätt draga Danmark öfver på sin sida i ett blifvande krig med Sverige. Spanien och Österrike stodo fast slutna tillsamman. Vid det bröllop, som i Oktober 1634 firades i Köpenhamn mellan prins Kristian, konung Kristian IV:s äldste son, och Magdalena Sibylla, dotter till kurfursten af Sachsen, utspann sig en diplomatisk täflingsstrid om nya politiska kombinationer och nya bundsförvanter [1]). Så kom underrättelsen om svenskarnes nederlag vid Nördlingen d. 27 Aug., hvilket bröt de svenska vapnens öfvervikt. Den politiska ställningen förändrades härigenom i väsentlig grad. En för Sverige olycklig omständighet tillkom nästan samtidigt. Den 4 Sept. afled ärkebiskopen af Bremen, Johan Fredrik, och härigenom förlorade det en gammal bundsförvant. Frågan om successionen i ärkestiftet bragtes nu ånyo å bane.

[1]) Fridericia, I. ss. 293—299.

Konung Kristian hade visserligen i freden i Lübeck 1629 måst afstå för sig och sina söner från anspråken på stiften Bremen och Verden, men han hade därför ej uppgifvit förhoppningen att till slut vinna dem åt dessa. Redan under Gustaf Adolfs lifstid hade underhandlingar pågått för att bringa Stade, som de kejserliga trupperna måst utrymma, i danske konungens våld, men fruktan för Sveriges makt hade för denna gång uppskjutit saken [1]). Nu voro förhållandena ändrade. Sverige, hvars inflytande i Tyskland hade lidit ett svårt afbräck, hotades samtidigt med krig från Polen, hvilket landets utblottade tillstånd gjorde högst betänkligt. Det kunde numera ej intaga samma kraftigt afvisande hållning som förut mot sin granne i söder, och denne skyndade att med all kraft begagna sig af situationen. Under dessa kritiska dagar, då grundvalarna för Sveriges makt i Tyskland vacklade, var Hamburg den viktigaste platsen i denna trakt, där Sverige hade intressen att bevaka. Här hade förut Salvius verkat, men denne hade blifvit hemkallad. Det var af största vikt, att hit sändes en pålitlig person, och att få en lämplig efterträdare till Salvius, Sveriges skickligaste diplomat näst rikskansleren, var ej lätt. Åtskilliga kunde komma i fråga. Kansleren hade ursprungligen tänkt att förordna Erik Rålamb som resident [2]), andra föreslogos af Salvius, nämligen Grubbe, Fegræus och Hallenus. Han synes hafva ansett troligast, att den förste skulle bli hans efterträdare [3]). Af en antagligen från denna tid härrörande skrifvelse från Grubbe ser man, att han var synnerligen väl underrättad om förhållanden och personer härstädes. Han tyckes själf hafva önskat att blifva använd i Hamburg, fastän han visserligen bedyrar sig vara "till allt incapabel", men ställde sin person och sina krafter helt och hållet till rikskanslerens förfogande. Hälst

---

[1]) Fridericia. I, ss. 225—233.
[2]) *A. O. t. K. M:t*, Maintz d. 14 Nov. 1634 (H. S. H. 32, s. 229).
[3]) *Salvius t. A. O.*, Hamburg d. $^{2}/_{12}$ Nov. 1633 (O. s.).

ville han dock blifva använd i Tyskland [1]. Det blef Grubbe, som sändes till denna ansvarsfulla post. Några utförligare order erhöll han ej; Oxenstierna hade endast "provisionaliter" instruerat honom och anhöll därför hos sina hemmavarande ämbetsbröder, att dessa måtte förse Grubbe med nödiga kreditif och instruktioner [2]. Enligt Grubbes uppgift hade rikskansleren ålagt honom, att "i thenna saken inthz at gifva then ringeste orsaak; och at förekomma all widhlyfftighz med sachtmodighz, förskiutandes allt till een wärcklig affhandling. Men om sådant inthet will hielpa, och jagh seer högbe:te K. M:t någor actuel præjudicia tillfogas, fruchtar jagh at wij här resolvera så widt wij kunna och förmå ingen affront at wedertaga [3]. Det var således en ganska obestämd befogenhet som Grubbe hade, och det berodde ytterst på omständigheternas makt, hur han skulle komma att bruka densamma.

Grubbe begaf sig genast på väg och anlände till Hamburg i början af Oktober. Generalmajor Leslie förde befälet öfver de i dessa trakter stationerade svenska trupperna under hertig Georgs af Lüneburg öfverkommando [4]. Denne uppförde sig synnerligen självrådigt och opererade på egen hand i Westfalen. Han bemäktigade sig äfven inkomsten af kontributionerna, då efter den svenske generalkommissariens Erik Andersson (Trana) död [5] ingen hade någon officiel befattning härmed. Stiften Bremen och Verden samt Mecklenburg betungades af honom med tryckande inkvarteringar, oaktadt de utom kontributionerna hade att underhålla garnisonerna i Stade och Buxtehude, och missnöje uppstod naturligtvis häröfver. I dessa trakter

---

[1] »Åthskillige förslagh....ang then Swänska Staten.» (Af *Gr. t. A. O;* odaterad skrifvelse, men med all sannolikhet från år 1634.)

[2] *A. O. t. K. M:t,* Frankfurt am Main d. 13 och 16 Sept. 1634 (H. S. H. 32, ss. 194, 197).

[3] *Gr. t. Joh. Casimir,* Hamburg d. 12 Okt.

[4] De politiska och krigshändelserna skildras hufvudsakligen efter Chemnitz.

[5] Denne, som tillika var öfverste, stupade under Mindens murar vid en påbegynt stormning d. 25 Okt. 1634. (Chemnitz II s. 584.)

var stämningen föga gynnsam mot Sverige och af de maktägande voro många hugade att enligt Sachsens exempel ingå förlikning med kejsaren. Konung Kristian IV begagnade sig skickligt häraf. Underrättelsen om ärkebiskopens af Bremen död kom till Köpenhamn, medan bröllopshögtidligheterna ännu pågingo. Konungen sände genast sin kansler Christian Frijs, riksrådet Albert Scheel och sin tyske kansler Reventlov till den svenske ambassadören Per Sparre. Dessa påminte, att hertig Fredrik, konungens andre son, hade år 1621 blifvit vald till koadjutor i ärkestiftet [1]) och således var närmast att efterträda den döde ärkebiskopen. Konungen begärde därför, att Sparre måtte till den svenska regeringen framföra denna begäran och befordra, att stiftet inrymdes åt hertigen. Sparre tog saken endast "ad referendum" och inberättade förhållandet till Sverige. Afgörandet kunde dock ej länge uppskjutas. Regeringen var af den åsikten, att man visserligen helst själf behölle stiftet eller unnade det åt en tillförlitlig vän, men om man såge, att dessa mål ej utan krig kunde ernås och kejsaren, Sachsen samt kanske äfven stiftsständerna ville hafva hertigen och det ej kunde undvikas, vore det bäst, "att man jw för jw hälst gjorde sigh liberal medh thett man elliest necessario släppa måste". Detta dock med det villkor, att hertig Fredrik mottoge stiftet med samma förpliktelser till Sverige som den förre ärkebiskopen [2]). Rikskansleren, till hvilken regeringen hänskjutit saken, önskade, att man kunde förmå ständerna och domkapitlet i Bremen "att hålla saken in integro och sede vacante, så att ingen skedde præiuditz och alt bleffwe j den Stat som dedh j Bispens tijdh warit hadhe, och Regeringen fördes af Capitlet in till des att en allmen förlijkning skee kundhe; Ty kommer tijdh, så kommer rådh". Själf kunde han ej med någon större kraft taga sig an förhållandena härstädes,

---

[1]) *Fridericia*, I, s. 25.

[2]) *Kongl. Regeringens bref t. A. O.*, Stockholm d. 2 Okt. 1634. (H. S. H. 32, ss. 208—212.)

då han var öfverlupen med göromål i södra Tyskland. Regeringen i Sverige och Grubbe måste söka sköta denna sak på så godt som egen hand, ty fienden hade nästan afbrutit all postgång från Mainz och norrut [1]).

Men konung Kristian och hans son voro ej sinnade att låta successionsfrågan hvila. Den senare hade omedelbart efter ärkebiskop Johan Fredriks död tillskrifvit Oxenstierna och de fyra öfre kretsarnes ständer och erinrat dem, att han år 1621 af ständer och kapitel blifvit vald till koadjutor. Visserligen hade hans fader i Lübeckerfreden 1629 måst för sig och sina söner afsäga sig alla anspråk på Bremen och Verden, men hertigen hade aldrig dolt, att han ej ansåge sig bunden häraf eller hans rätt härutinnan förminskad. Förgäfves hade därför den kejserlige kommissarien sökt vinna hans underskrift på freden. På grund häraf väntade han, att Oxenstierna och ständerna, långt ifrån att lägga hinder i vägen för honom, skulle förhjälpa honom till hans lagliga rätt [2]). Redan d. 13 Sept. hade konung Kristian hos kejsaren begärt, att denne måtte beläna hans son, hertig Fredrik, med regalierna öfver Bremen [3]).

Som sagdt anlände Grubbe i början af Oktober till Hamburg och började sin verksamhet med att söka vinna Hansestäderna samt ständerna i Bremen för Sverige. Svårigheten i hans ställning låg i det obestämda i hans uppdrag; att bibehålla dessa trakter och särskildt Bremen på Sveriges sida, men tillika undvika skarpare konflikter. En annan omständighet var synnerligen besvärande. I dessa kretsar funnos personer, hvilkas myndighet på åtskilliga sätt konkurrerade med hans. Så hertig Georg af Lüneburg, generalkvartermästaren Chr. Ludv. Rasch [4])

---

[1]) *A. O. t. K M:t*, Mainz d. 10 Okt. 1634 (H. S. H. 32, ss. 223—228).

[2]) *Chemnitz* II, s. 554.

[3]) Fridericia I, s. 308

[4]) *Chr. Ludv. Rasch*, f. omkr. 1580 i Barby (Brandenburg). Kom med Maria Eleonora till Sverige 1620. Antagen i svensk tjänst och erhöll riddare- och hofrådsvärdighet Använd i diplomat. beskickningar i Tysk-

och generalmajor Alex. Leslie. Ty, utom sin politiska verksamhet, hvilken innefattade underhandlingarne med stiftet Bremens ständer, Hansestäderna, Mecklenburg samt äfven med konung Kristian och hans son, hade Grubbe att sköta om kontributioner och inkvarteringar och isynnerhet sörja för fästningarnes underhåll. Stämningen i dessa trakter var allt annat än gynnsam mot svenskarne. Hansestäderna och "heele Naboskapet" voro synnerligen förbittrade på dem. "The Swänske moste hafva all skulldhen af then nederlagha, som theropå händh ähr, enkannerligen så ähr theres allmeene och offentlige gästabudzwijssa, inthet iblandh gemeent follck, män sielffwa principalerne, huruledhes the Swänske hafva richtat sig af contributionerne, unddraget them Soldatesquen, theröfver then är worden owillig; och sålunda igienom the Swänskes egen wichtighet omnis publici cura tillbakars satt och negligerat". Sådant tal fördes offentligt på alla gator och gränder i Hamburg, så att Grubbe knappt vågade sig ut; ingen mera betydande person tordes besöka honom och han fruktade nästan för sin egen säkerhet. Ingen tordes bekänna sig som "godh Swänsk" och kejsarens plakat anslogos öfverallt offentligt. På sin begäran om hjälp erhöll han det svar, att man först måste fråga Bremen[1]). Ungefär liknande var stämningen i ärkestiftet, hufvudsakligen beroende på de stora utgifterna för garnisonernas underhåll. Dessutom skickade hertig Georg och Banér regementen in i stiftet för att rekryteras och aflönas. Så ett regemente under öfverste Lutterman, som fordrade ej mindre än 32,000 rdr. Dessa måste ständerna söka att betala så godt de kunde eller frukta militärisk exekution, hvarmed hertig Georg

land och annorstädes (Schweiz). 1633 hos Oxenstierna i Erfurt, 1634 medhjälpare åt hertig Georg af Lüneburg i nedersachs kretsen. Råkar i konflikt med Grubbe, Banér, Erskein. Misstänkt för förbindelser med fienden. 1637 i Stockholm, mister tjänsten och sitter i fängelse till 1640. Död i Tyskland år 1645. (Dessa uppgifter äro benäget meddelade af Fil. Kand. Arvid Carlsson, Uppsala.)

[1]) *Gr. t. A. O.*, Hamburg d. 18 Okt.

hade hotat dem [1]). Deras skyldigheter med afseende på det gemensamma försvaret hade ordnats på konventet i Halberstadt d. 4—18 Febr. 1634 [2]). Grubbe sökte efter förmåga ställa sakerna till rätta. I lika lydande skrifvelser till hertig Georg af Lüneburg och de nedersachsiska kretsråden, hvari han tillkännagifver sin ankomst och sin ställning, söker han befria ständerna från de mest tryckande bördorna. Han framhöll, att i den senaste alliansen i Halberstadt alla förra kontributioner upphäfts och öfverenskommits, att alla afgifter skulle inbetalas till kretskassan. Men nu måste ständerna, som förut tillsamman med ärkebiskopen betalat 5,000 rdr i månaden, lämna 6,000 och dessutom betala till rekryter och proviant. Det oaktadt ville kretsråden ej afdraga, hvad som åtgick till garnisonerna, från den summa, de hade att erlägga. Han anhöll därför, att hertigen ville hjälpa honom att rätta detta förhållande och att kretsråden ej måtte för mycket gravera ständerna och på så sätt undandraga garnisonerna deras underhåll [3]). Dessa sades ej hafva blifvit omnämnda i Halberstadt, hvarför ständerna ansågo, att det var Sveriges och ej deras sak att underhålla dem, emedan de endast underhöllos i Sveriges intresse och under dess särskilda kommando [4]). Därnäst anhöll Grubbe hos Oxenstierna, att han måtte gifva order till kretsråden, hertig Georg, hertigarne af Mecklenburg och Rasch, det en viss summa (500 rdr) måtte levereras honom månatligen i Bremen, en annan till allehanda utgifter, likaledes i Mecklenburg samt en särskild post till ammunition. Vidare begärde han, att penningarne måtte utan afkortning betalas till honom, och att han endast behöfde aflägga räkenskap för rikskansleren. För att ytterligare sätta sig in i förhållandena begärde han af Oxenstierna kopior af fördragen i Heil-

[1]) Se föreg. bref och det af Hamburg d. 29 Okt.
[2]) *Chemnitz* II,2 ss. 301—305.
[3]) Kopior af Gr:s skrifvelser till hertig Georg af Lbg och de nedersachs. kretsråden af Hamburg d. 29 Okt. (O. s. och i »Tyskland och t. kr».)
[4]) *Gr. t. A. O.*, Stade d. 5 Okt.

bronn, Bremen, Halberstadt och Frankfurt samt det som rörde Mecklenburg och dessutom förordningar af "Cammaren" angående garnisonerna vid sjökanten [1]).

I stiftet Bremen hade efter ärkebiskopens död insatts en interimsregering, bestående af ombud för prelater, ridderskap och ständer [2]). Konung Kristian, som var missnöjd med att ständerna ej omedelbart underrättat honom och hans son om dödsfallet, sände nu en viss Caspar Schulte, drost i amtet Rothenburg, och den förre ärkebiskoplige kansleren Detlev Reventlow för att verka för hertig Fredriks sak i ärkestiftet. Grubbe vände sig emellertid till stiftsständerna, som voro församlade till en landtdag, med ungefär följande anförande i rikskanslerens namn. Såväl drottningens som Sveriges kronas intressen som det allmänna bästa fordrade, att det förutvarande förtroliga och vänskapliga förhållandet mellan ärkestiftet och Sverige fortfore och intet företoges, som kunde lända Sverige och det allmänna väsendet till prejuditz och stiftets ständer till oro och skada. Därför borde ständerna troget fasthålla vid de ingångna allianserna och underhålla förtrolig korrespondens med Sveriges krona och dess tjänare. Gjorde de detta, så tillförsäkrade dem rikskansleren ostörd besittning af deras privilegier, värdigheter samt fri- och rättigheter. Ständerna lofvade visserligen i allmänhet att stå fast vid allianserna, men ville ej yttra sig angående möjligen inträffande förändringar i ärkestiftets inre förhållanden. Grubbe ryckte då fram med sin egentliga mening. I en ny skrifvelse förklarade han, att hans proposition ej allenast syftade på alliansernas förnyelse och det goda samförståndets upprätthållande. Utom detta borde allt förblifva i samma skick som under den afdöde ärkebiskopens lifstid och intet företagas till Sveriges prejudicium. Såsom ett stort sådant räknade han, om stän-

1) *Gr. t. A. O.*, Hamburg den 4 Okt.
2) *Zetterqvist*, s. 13.

derna öfverilade sig med ett nytt val eller det förras förnyande utan att först hafva meddelat sig med rikskansleren. Såsom skadligt för Sveriges intressen ansåg han äfven, om de tilläte någon att bringa stiftet i sitt våld och devotion eller under hvad sken som helst ockupera detsamma. Sverige begärde härutinnan ingalunda uppoffrandet af ständernas rättigheter, hvilka det väl kunde tåla. För att gifva större kraft åt sina ord tilllade han på uppmaning af några svensksinnade följande ord: "meines erachtens haben die Herren gute Gelegenheit (?) . . . undt stehet fast in ihren Händen, alles in integro zu conserviren, undt dahin zu moderiren, dass die sache in der gute tractirt werden kann. Welches ich ihnen auch nochmals undt zum höchsten rekommendiere" [1].

Det hotande språk, Grubbe här förde, förfelade ej alldeles sin verkan. Fruktan att stöta sig med Sverige, som de facto innehade stiftet, dikterade ständernas svar till konung Kristian och hertig Fredrik. De ville väl förblifva vid hertigens val, men som hinder kommit i vägen, både de konungen och hertigen ej tränga på dem, utan gifva rådrum och för resten söka erhålla Sveriges samtycke [2].

Först i November månad torde Grubbe hafva erhållit regeringens i Sverige order om, huru han borde förhålla sig till de väntade förändringarne i ärkestiftet. Han skulle svara konung Kristian eller hertigen, om de anhölle, att stiftet måtte inrymmas den senare, med all courtoisie. Dock borde han framhålla, att Sverige, fastän man gärna unnade hertigen stiftet, befriat det från ligisterna och ännu hade två starka garnisoner därstädes. Därför borde det slutliga afgörandet hänskjutas till en

---

[1]) *Chemnitz* II,2 ss. 587—590. *Gr. t. A. O.* Hamburg d. 29 Okt. och 1 Nov. Kopior af Gr:s båda skrifvelser till ständerna, *dat 14 och 31 Okt.* samt ständernas svar dat. *Vörhde d. 28 Okt.* samt ett bref från domkapitlet, ständerna och närvarande landtråd, dat. *Hamburg d 3 Okt. 1634*, finnes ss. bilagor i O. saml.

[2]) *Chemnitz* II,2, s. 591. *Zetterqvist*, ss. 13—14.

separat öfverenskommelse eller ock till allmän fredsunderhandling. Men om han märkte, att "ligisterna i Westphalen" voro så starka, att de kunde ansätta Minden och öfver Weser intränga i stiftet och ansåge, att "periculum in mora" uppstode, borde han underhandla med hertigen om att inrymma stiftet åt honom. Denne skulle dock först inträda i samma skyldigheter mot Sverige som den förre ärkebiskopen; konung Kristian och hertigen borde lofva att arbeta för, att Sverige måtte erhålla någon "redeligh satisfaction", Sverige skulle få rätt att förordna en koadjutor m. m. I händelse, att saken ej brådskade, ägde Grubbe att hänvisa underhandlingen till rikskansleren [1]).

Denna instruktion hade det felet, att den kom väl sent och ej var lämpad efter omständigheterna. Var det väl troligt, att hertig Fredrik, om han funne stämningen i ärkestiftet gynnsam för sig, skulle tåla, att valet uppsköts och underkasta sig samma villkor som Johan Fredrik? Förhållandena voro betydligt förändrade. År 1632 kommo svenskarne som befriare från ligisterna och kunde föreskrifva hvad villkor de behagade. Nu var Sverige slaget och förödmjukadt, och hertigen hade de största utsikter att blifva vald. Ständerna voro visserligen ej ense om, hvilken parts vänskap, som för dem vore fördelaktigast. Ridderskap och städer, i synnerhet Bremen, önskade hålla fast vid Sverige; städerna hoppades på så sätt kunna leda sin handel till Göteborg och skörda stor vinst däraf. Prelaterna (domkapitlet i Bremen och klosterabboterna) voro däremot danskt sinnade och hoppades genom en ny valkapitulation kunna återfå de rättigheter, som de förut mistat genom de kejserlige, men sedan till en del åter kommit i besittning utaf. De andlige ryckte med sig ridderskapet, och städernas ombud öfverröstades, hvarför äfven besluten affattades i danskvänlig anda [2]).

---

[1]) *K. M:t till Secreteraren Lars Grubbe*, Stockholm d. 4 Nov. 1634. (R. r. f. 1170.

[2]) *Chemnitz* II,2, s. 589.

Som förut är nämndt, var det närmast den tryckande inkvarteringen och garnisonernas underhåll, som beröfvade Sverige dess sympatier i ärkestiftet. Enligt fördraget i Halberstadt hade kretsens [1]) ständer skyldighet att värfva och underhålla en viss styrka till häst och fot, hvilken kommenderades af hertig Georg af Lüneburg och under honom Johan Banér. Bremens stift synes hafva varit särskildt betungadt, tre regementen voro där inkvarterade att kompletteras och betalas samt fordrade månatligen 13,000 rdr. Afgiften till kretskassan hade stigit från 5,000 till 6,400 rdr i månaden och dessutom för samma tid 5,000 rdr till garnisonerna. I Stade lågo 13 kompanier förutom 200 skottar och i Buxtehude 4 kompanier. En olycklig omständighet tillkom, i det Elbe hade öfversvämmat det bästa landet och förstört skörden. Dessa utgifter tryckte nu hårdare än förut, emedan efter ärkebiskopens död dennes arfvegods och stiftet Lübeck ej bidrogo till de gemensamma utgifterna. Klagomål hördes äfven öfver de inkvarterade officerarne, att de förutom sin aflöning utkräfde "servicepenningar" af invånarne. Ständerna knotade bittert häröfver och sökte genom Grubbe vinna någon rättelse härutinnan. Trots dennes goda vilja att gå dem till mötes, i synnerhet beroende på hans fruktan att garnisonerna, som närmast lågo honom om hjärtat, skulle blifva lidande härpå, kunde han föga uträtta i detta afseende. Den, som särskildt försvårade hans verksamhet i ärkestiftet var generalkvartermästaren Rasch. Dessa två hade befogenheter, som till en del konkurrerade med hvarandra. Rasch lydde närmast under hertig Georg och hade att göra med inkvartering o. d. Grubbe var utom resident äfven befullmäktigad vid westfaliska armén [2]) och torde åtminstone delvis hafva skött generalkrigskommissarien Erik Anders-

[1]) Till nedersachs. kretsen hörde bl. a. hertigdömena Holstein, Mecklenburg, Braunschweig, Cahlenberg och ärkebiskopsdömena Bremen och Magdeburg. Biskopsdömet Verden hörde till den westfaliska kretsen.
[2]) Se åtsk. bref till Grubbe från denna tid i O. saml.

sons åligganden. Rasch ville ej lyssna till residentens föreställningar om inkvarteringens lättande, hvarför denne ej såg sig kunna något uträtta härutinnan och måste sörja för garnisonerna så godt han kunde. Ständerna hotade att vända sig till konungen af Danmark "för ett sådant traktament". Spänningen mellan Grubbe och Rasch kom till utbrott redan i början af December. När den förre ännu en gång sökte förmå Rasch att för garnisonernas skull hindra inkvarteringen, svarade denne, att de ej hörde till kretsen, emedan de ej omnämnts i beslutet i Halberstadt. När Grubbe då åberopade sig på rikskanslerens till honom gifna order och kommission, sade sig Rasch därom intet veta. Hetsiga och måna om sin värdighet, som båda tyckas hafva varit, kom tvisten nu i full gång. Den senare ansåg, skrifver Grubbe, "såsom een affront thet Grubben jämpte her Rasch nogor Commission hafwa skulle. Så moste iag bekienna at iag på sådant taal in tali casu swarat hafwer, at han öfwer migh ähr nogot blefwen disgusterat". Båda klagade därefter öfver hvarandra hos rikskansleren. Grubbes anordningar angående inkvarteringen m. m. yppade Rasch för Reventlow och yttrade sig däröfver med "stoort löije och gäckerij", sedan han dock förut gillat Grubbes förfarande och skrifvit ett skarpt bref till hertig Georg härom. Residenten hade begärt, att han och Leslie skulle få träffa öfverenskommelse med öfverstarne om inkvarteringen, men Rasch hade "afpockat" ständerna kvarter öfver hela landet och ej lämnat en fotsbredd kvar, "så at Garnisonerna wore lijka som blocqueradhe". Dock lyckades den förre och Leslie få en annan ordning till stånd, sedan Grubbe visat ständerna rikskanslerens bref, hvari denne uttryckligen förbehöll sig garnisonernas tillbörliga underhåll. Ständerna ändrade då denna förra anordningen och anvisade Altes Land och Kedinger Land[1]). Det

[1]) *Gr. t. A. O.*, Hamburg d. 3 Dec. Gr. till ...? (någon sekreterare hos Oxenstierna) Hamburg d. 10 Dec. (O. s.). Altes Land och Kedinger Land kallades marskländerna vid Elbe.

stod hårdt åt och Grubbe säger, att "wij öfwer thenne, handelen hårdt trädt (!) hafwa". Raschs beteende inberättades så småningom till Sverige, hvarest man i rådet beslöt att tilldela honom en varning att "caute administrera sakerna i stifft Bremen". En skrifvelse i detta syfte afläts till Rasch i Dec. och samtidigt en till Grubbe, att ej tillåta, det garnisonerna beröfvades nödigt underhåll[1]).

Söndringen mellan dessa båda svenska funktionärer bådade ej godt för framtiden. Konung Kristian och hans son arbetade med all kraft för den senares val och underblåste det redan befintliga missnöjet mot Sverige. Grubbe kunde i själfva värket ej göra något väsentligt häremot, då han ej hade order att öppet uppträda mot de danska planerna. Han insåg själf det svåra i sin ställning och harmades öfver att intet kunna göra och önskage att någon "aff better qualitet och Ståndh" kunde öfvertaga platsen. Han hade ingen att rådfråga och underrättelser och order från Sverige eller från Oxenstierna anlände blott långsamt, beroende dels på den långa vägen, dels för vägarnes osäkerhets skull[2]).

Domkapitlet i Bremen, som var danskt sinnadt, förrättade emellertid valet i slutet af Nov. eller början af Dec., och som man kunde antaga föll det på hertig Fredrik. Valförrättningen synes hafva hållits hemlig för Grubbe, ty ännu d. 9 visste han ej, om kapitlet ännu förrättat något val, utan väntade endast en deputation från ständerna, hvilken skulle söka att "accommodera" saken. Han tänkte därför uppehålla dem, tills han hunnit erfara rikskanslerens mening. Detta blef nu naturligtvis om intet. Ehuru hertig Fredrik var vald, önskade dock ständerna, att han, till undvikande af hvarje konflikt med svenskarne, ännu en tid måtte uppskjuta sin resa in i stiftet[3]).

---

[1]) R. P. d. 13 Dec. 1634; *K. M:t t. Chr. Ludv. Rasch*, Stockholm d. 13 Dec. 1634 (R r. f. 1293). K. M:t till Lars Grubbe etc. Stockholm s. d. (R. r. f. 1293).

[2]) *Gr. t. Joh. Casimir*, Hamburg d. 3 Dec.

[3]) *Chemnitz* II,2, s. 591 och *Fridericia* I, s. 303. *Gr. till A. O.*, Hamburg d. 9 Dec.

Så stodo sakerna, när regering och råd i Sverige ändtligen beslöto att med allvar gripa verket an, och frågan diskuterades i rådskammaren under slutet af Oktober och i November. Man var i allmänhet hågad att underhandla om ärkestiftets öfverlåtande till hertig Fredrik, men man hade ej klart för sig, huru litet lofvande ställningen verkligen var. Kreditif för Grubbe utskrefvos till konungen af Danmark, hertig Fredrik, ärkestiftet Bremens ständer, till hansestäderna, hertigarne af Pommern, Mecklenburg och Lüneburg samt kapitlen i Bremen, Lübeck och Magdeburg, nedersachsiska kretsens ständer m. fl. Med afseende på den närvarande situationen föreskrefs Grubbe, att om han förnumme, det "Konungen eller Printzen sig i Stifftet någon Actualitet tillwälla och impatronera wille", så skulle han ofördröjligen begifva sig till konung Kristian och af alla krafter söka afvärja "all actualitet" och underrätta, att riksrådet Johan Skytte vore på väg dit för att ordna förhållandena. Dessutom skulle han framkasta, att Sverige ej vore obenäget till en uppgörelse i godo, om man endast på tillbörligt sätt anhölle därom [1]). I rådet föreslogs emellertid, att om konungen af Danmark brukade någon "actualitet", skulle garnisonerna se till att försvara sig, hvarjämte fästningarne borde provianteras för 4 à 5 månader. Utom andra åtgärder beslöts att uppdraga åt Johan Skytte, hvilken stod i begrepp att såsom ambassadör afgå till England, att tillsamman med Grubbe söka träffa en öfverenskommelse på möjligast bästa villkor. Om de erhölle visshet, att konung Kristian erhållit kejsarens och stiftsständernas samtycke, borde de strax inrymma hertig Fredrik ärkestiftet på ungefär följande betingelser. Konungen och hertigen lofva Sverige all vänskap och att söka skaffa

---

[1]) Se R. P. för 29 Okt. och 15, 26 Nov. 1634; *Creditif till Kon. i Danmark för Secret. Lars Grubbe. Item mutatis mutandis till Hertig Friedrich* Stockholm d. 22 Nov. 1634. *Till Secret. Lars Grubbe angående Stifft Bremen*, Stockholm s. d. (R. r. ff. 1224, 1225.) Kreditiven till ärkestiftets ständer m. fl. af Stockholm d. 12 och 13 Nov. (R. r. ff. 1248, 1294.)

det någon lämplig ersättning. Sverige får utnämna koadjutor i ärkestiftet, hertigen ikläder sig samma förbindelser till Sverige som den förre ärkebiskopen, stiftet betalar en half tunna guld för de afsatte andliges restitution eller underhåller de svenska garnisonerna till våren; öfverlämnandet af ärkestiftet får ej lända städerna Lübeck, Hamburg och Bremen till förfång i deras rättigheter och privilegier på Elbe och Weser, emedan "the Hennes Maij:tt ther om bedit hafwa" m. m. Kunde man erhålla bättre villkor vore godt, nämndes något om stiftet Verden, borde man svara undvikande. Skytte och Grubbe borde ej hasta för mycket, men ej heller låta det komma till ytterligheter, utan se till, att man komme "medh godh reputation, nytta, säkerheet och in summa wäl ther uthur"[1]. Skytte synes vid denna tid (d. 21 Nov.) hafva afrest[2]: kort därpå utfärdades hans och Grubbes fullmakt[3].

Under tiden hade händelserna raskt utvecklat sig i stiftet Bremen på ett sätt, som gjorde denna underhandlings värde tämligen tvifvelaktig. Sedan hertig Fredrik blifvit vald, beslöt han på sin faders inrådan att smida medan järnet var varmt. I en skrifvelse till stiftsständerna af d. 9 Dec. afböjde han dessas begäran att dröja med sin ankomst till stiftet, till dess öfverenskommelse träffats med svenskarne. Han gjorde det på den grund, att det just för att få en sådan till stånd, vore nödvändigt för honom att på en landtdag rådpläga med dem och ständerna. Han ärnade därför så fort som möjligt begifva sig på väg[4]. Det är föga troligt, att ständerna illa upptogo detta, men för att ej stöta Sverige för hufvudet affärdade de till Grubbe en deputation, hvilken d.

---

[1]) *Memorial för wälborne Her Johan Skytte och Grubben*, Stockholm d. 29 Nov. 1634 (R. r. f. 1236).

[2]) »Her Johan Skytte valedicerade Regeringen och Senaten.....» (R. P. d. 21 Nov. 1634).

[3]) *Plenipotentia pro....Johanne Skytte et....Laurentio Grubbe...* Stockholm d. 30 Nov. 1634. *Till Lars Grubbe att....tractera med Kon i Danmark om Erzstifft Brehmen.* Stockholm d. 29 Nov. 1634. (R. r. ff. 1252, 1235).

[4]) *Chemnitz* II,2, s. 591.

11 Dec. besökte honom. För att ursäkta det steg, de tagit, klagade de först öfver att de vid denna tid så hårdt besvärades och ej kunde påräkna skydd från Sverige härför, då just dess tjänare hårdast ansatte dem. För att härutinnan erhålla hjälp hade de valt hertig Fredrik af Danmark till ärkebiskop, och denne hade beslutat att genast infinna sig. De bådo därför, att Hennes Maj:t och Sveriges krona måtte tillåta, att ärkebiskopen nu toge stiftet i besittning. Enligt deras uppfattning, skulle denne ingå på alla allianser, som Sverige förut i stiftet afslutat och detta skulle få behålla Stade och Buxtehude, tills en hufvudförlikning kommit till stånd. Grubbe svarade i allmänna ordalag, att de ej borde förhasta sig, och att man borde vänta till Johan Skyttes ankomst. Då de uttryckte farhågor, att deras frihet "theröfwer skulle periclitera", om de båda potentaterna härom ensamma öfverlade, lofvade Grubbe, att de skulle få sända ombud till konferensen [1]. Han kunde emellertid ej dölja för sig, att ringa utsikt funnes, att ärkebiskopen skulle samtycka att gå in på, hvad deputationen förespeglat. Det gällde nu emellertid att afhålla denne från att infinna sig i ärkestiftet. Han skref därför till Fredrik, underrättade honom om Skyttes ankomst och bad honom uppskjuta sin resa till dess. Vidare sände han d. 17 Dec. ett bref till guvernören i Glückstadt, Kristian Pentz, och frågade honom, hvar man omkr. d. 1 Jan. 1635 kunde träffa konung Kristian och ärkebiskopen. I tvänne bref af d. 17 och 19 Dec. (Rendsborg) omtalade visserligen Pentz, att konungen för några dagar sedan brutit upp från Flensborg för att taga sitt vinterkvarter i Kolding, men om hertigen-ärkebiskopen nämner han ej ett ord. Grubbe hade dock på något sätt fått veta, att hertig Fredrik redan begifvit sig på resa åt Bremen och tänkte passera Elbe vid Blankęnese [2]. Enligt de instruk-

[1] *Gr. t. A. O.*, Hamburg d. 17 Dec. *Chemnitz* II,2, s. 592.

[2] En ort vester om Hamburg i nuvarande provinsen Schleswig-Holstein.

tioner, som Grubbe hemifrån erhållit, borde han nu hafva begifvit sig till konung Kristian, för att hos honom söka utverka, att hertigen inställde sin resa, till dess Johan Skytte kunnit ankomma. Om han lydde denna order och uppsökte konungen, var det mycket troligt, att han skulle gå miste om att råka hertigen, som snart var vid ärkestiftets gräns. Grubbe tog därför sitt parti, lämnade denna del af instruktionen å sido och skyndade till Blankenese. Här erhöll han d. 20 Dec. ett bref från hertigen, hvari denne tillkännagaf sin afsikt att resa in i stiftet. Han vore villig att göra Sverige allt billigt contentement, men måste först på en landtdag afhandla med ständerna. Fördenskull hoppades han, att residenten ville beflita sig om att bibehålla det goda samförståndet mellan Sverige och Danmark. Ett lika lydande bref hade äfven affärdats till generalmajor Leslie. Dagen därpå råkade Grubbe hertig Fredrik (d. 21 Dec.). Han sökte här ännu en gång häjda honom, förebärande, att hans resa vore mot traktaterna och skadlig för Sverige, hvarför han bad honom stanna vid Elbe och afvakta en traktat samt lämna sakerna i orubbadt skick. Detta skulle i intet afseende lända till hans nackdel, men väl tjäna till att skapa ett bättre förhållande å ömse sidor. Men hertigen stod ej att häjda, och Grubbe måste låta saken hafva sin gång, "befalandes alt Gudh och tijdhen, och migh fäderneslandzens interesse reserverandes". Förnämsta orsaken till hans eftergifvenhet var, att han fruktade, det hertigen i alla händelser skulle bemäktiga sig regeringen samt uppsäga underhållet för garnisonerna, hvilka voro illa försedda. Det enda, han lyckades utverka, var en skriftlig förbindelse af hertigen, att dennes anträde till regeringen i ärkestiftet ej skulle lända Sverige till någon skada; tvärtom ville han bevisa det all kärlek och vänskap och hålla god "correspondence" med detsamma. Till bevis härpå utfäste sig hertigen att låta allt förblifva i samma tillstånd som förut i ärkestiftet, dock med det uttryckliga förbehåll, att underhandlingarne

om den slutliga uppgörelsen skulle taga sin början d. 8 Jan. 1635 och fortgå utan uppskof å någondera sidan. Hertig eller numera ärkebiskop Fredrik fortsatte sin väg in i stiftet oantastad af de svenska trupperna, hvilkas befälhafvare i brist af order ej kunde hindra honom, och höll julaftonen d. 24 Dec. sitt intåg i staden Bremen[1]).

Sveriges intressen hade här tydligen lidit ett nederlag, och ingen kände väl detta djupare än Grubbe. Han hade dock gjort allt, hvad som stod i hans förmåga att afvända detta. Först d. 26 Dec. fick han bref från Oxenstierna (dat. Mainz d. 19 Nov.), hvilket tydligen innehöll förhållningsorder, men nu var det för sent. Den närmaste uppgiften måste blifva att i den stundande underhandlingen söka betinga Sverige så fördelaktiga villkor som möjligt. Han skref kort härefter till Reventlov och erbjöd sig å sina vägnar att så mycket som möjligt påskynda den aftalade underhandlingen, så att den påbörjades vid den utsatta tiden. Som rikskansleren öfverlämnat åt honom att bestämma platsen för underhandlingen, föreslog han Stade eller Buxtehude. Ärkebiskopens anhängare däremot yrkade, att Bremen skulle blifva mötesorten, om hvilket ställe man slutligen enade sig.

Johan Skytte hade emellertid afrest från Sverige och uppvaktade den 25 eller 27 Dec. konung Kristian i Kolding. Konungen förklarade sig visserligen hysa endast vänskapliga känslor mot Sverige (t. ex. med afs. på förhållandet till Polen), men nekade, som naturligt var, att ikläda sig de af Sverige fordrade förbindelserna rörande stiftet Bremen. Han hänvisade därför till den kommande underhandlingen med ärkebiskopen och stiftets ständer[2]).

---

[1]) *Gr. t. A O*, Hamburg d. 24, 26 Dec. *Gr. t. Joh. Casimir*, Hamburg d. 30 Dec. *Chemnitz* II,2 ss. 592, 593. *Fridericia* I, s. 304. Se vidare *Gr. t Chr. Pentz*, Hamburg d. 17 och 18 Dec.; *hertig Fredrik t. Gr.*, Itzehoe d. 17 Dec (»præsent. Blanckenäs 20 December 1634»). *Chr. Pentz t. Gr.*, Rendsborg d. 19 Dec. Hertigens förbindelse till Grubbe är dat. Blankenese d. 21 Dec. (Dessa senare skrifvelser finnas i kopior bilagda Gr:s bref till rikskansleren.)

[2]) *Chemnitz* II,2, s. 593, II,3, s. 669. *Fridericia* I, s. 305. *Gr. t. A. O.*, Hamburg d. 26 Dec. D:o d. 1 Jan. 1635.

Skytte fortsatte då sin resa söderut och inträffade tillsamman med Grubbe i Buxtehude d. 8 Jan., således inom den utsatta tiden. Som förut är nämndt, flyttades platsen för underhandlingarne till Bremen, hvarvid från dansk sida mötte Detlev Reventlow, Jörgen Schulte och Reimar Dorn. Underhandlingen började den 17 Jan., hvarvid de svenske delegerade framförde sin regerings förslag enligt memorialet af d. 29 Nov. 1634. Ständernas utskickade tyckte ej om, att danska ombud voro närvarande, men läto på ärkebiskopens förklaring denna anmärkning falla. Den emellan Gustaf Adolf och den förre ärkebiskopen upprättade alliansen af år 1631 ville de ej veta utaf, utan åberopade sig på de i Basdal 1633 med Sverige upprättade "pacta conventa" och beslutet i Halberstadt Febr. 1634. Hvarken ärkebiskopen eller ständerna kunde förbinda sig att skaffa Sverige någon satisfaktion, ej heller bevilja det rätt att tillsätta en koadjutor. På sin höjd kunde man tillstå det "ius primarium precum", om det föresloge en lämplig person och denne gillades af kapitlet. Vid dessa åsikter stodo ärkebiskopen och ständerna fast, och om de senare ej voro obenägna för ett nytt fördrag, så ville den förre hvarken veta af något sådant eller förpliktelser öfverhufvud taget till Sverige. Å ömse sidor vidhöll man sina åsikter, och det kom till rätt skarpa ordvexlingar, särskildt mellan Grubbe och Reventlow. Slutligen beslöto de svenska ombuden att endast taga det anförda "ad referendum" och uppskjuta traktaten, tills man erhållit närmare förklaring hemifrån. Men ständerna, som ej ville låta det komma till en brytning, anhöllo, att de måtte fortfara med underhandlingen. Dessa föreslogo då enligt sin instruktion (se ofvan), att ärkebiskopen för sin del skulle vara neutral, men ständerna ingå förbund med Sverige, och härom enade man sig till slut. Resultatet af underhandlingerne blef traktaterna med ständerna af d. 5:te och med ärkebiskopen af d. 8:de Febr. 1635. Sverige lofvade att efter förmåga skydda ärkestiftet och ständerna under det pågående

kriget och vid fredsslutet arbeta för att deras frihet "in spiritualibus et secularibus" samt värdigheter och privilegier skulle bibehållas orubbade såsom före det bömiska krigets utbrott och att i allmänhet befordra deras intressen.

Ständerna å sin sida skulle troget stå på Sveriges sida och ej utan dess samtycke ingå någon allians, med hvem det vara månde. Vidare skulle ärkestiftets fästningar i nödfall öppnas för de svenska trupperna, dessa få uppföra nya skansar o. d. Ständerna borde hjälpa att bibehålla de från fienden tagna orterna, och erkänna Sveriges direktorium i kriget. Från denna traktat undantogs staden Bremen, som genom ett särskildt fördrag af år 1632 var förbunden med Sverige [1].

Traktaten med ärkebiskop Fredrik erkände denne i hans nya ställning som stiftets styresman och beviljade honom å Sveriges vägnar neutralitet för hans person. Det lofvade att minska garnisonerna och innan utgången af Mars månad låta afföra den i Stade; hvad Buxtehude beträffade skulle en särskild öfverenskommelse träffas. Fredrik lofvade att hos konungen, sin fader, arbeta för att Sverige finge en lämplig ersättning för Bremen och i allmänhet att blifva det en trogen vän och granne. En penningsumma skulle betalas till Sverige såsom ersättning för garnisonernas bortförande. Dessutom funnos en del bestämmelser om koadjutoriet, hvarvid ett prebende skulle stå till Sveriges disposition. Vid nästa val af successor skulle största afseende fästas vid Sveriges önskningar härutinnan. Vidare stadgades om dem, som erhållit donationer i ärkestiftet, hvilka skulle erhålla bekräftelse på dessa o. s. v. Till sist lofvade ärkebiskopen att ej söka bemäktiga sig stiften Verden och Halberstadt, förrän han därom kommit öfverens med Sverige. Betalningen af penningarne ordnades så, att ärkebiskopen och ständerna förbundo sig att betala 3,000 rdlr i månaden, tills Stades garnison blifvit afförd, 1,200 rdlr i månaden till besättningen i Buxtehude och dessutom 30,000 rdlr, däraf 12,000 då Buxtehude utrymdes. Nu mera stod intet i

[1]) *Chemnitz* I, s 285.

vägen för Fredriks tillträde till regeringen och han proklamerades högtidligen d. 19 Febr. såsom ärkebiskop [1]).

Så hade man slutligen kommit till en uppgörelse, men denna var föga fördelaktig för Sverige. Skytte och Grubbe hade i det längsta hållit på sitt lands rättigheter, men tidsförhållandena gjorde, att man måste "taga skeden i vacker hand". Både rikskansleren och regeringen hemma i Sverige insågo, att man måste finna sig i det nödvändiga och under sken af traktat afstå, hvad man för tillfället ej hade makt att behålla. Penningsumman var den enda reela vinst, man skördade af det hela. Punkten om koadjutoriet var viktig för framtiden, om man blott kunde lyckas att besätta det med en mot Sverige vänligt sinnad person. Regeringens mening var, att någon af pfalzgrefven Johan Casimirs söner skulle erhålla det utlofvade prebendet för att sedan blifva vald till koadjutor. Efter ärkebiskopens död skulle sålunda de svenska intressena blifva förhärskande, hvarför hvarken konung Kristian eller hans son voro hågade för saken. Man hade emellertid, om också genom uppoffringar, vunnit rådrum och hoppades att under lyckligare förhållanden återvinna, hvad man förlorat [2]).

Ännu återstod frågan om neutraliteten samt om stiftet Verden. För att påskynda saken meddelade K. M:t i Sverige redan d. 20 Mars sin ratifikation å fördragen och befullmäktigade Grubbe att inleda nya underhandlingar om neutraliteten, koadjutoriet, stiftet Verden m. m. hos ärkebiskopen och ständerna i Bremen. Residenten hade att begifva sig till ärkebiskop Fredrik, gratulera honom med anledning af hans tillträde till regeringen, öfverlämna ratifikationen samt å K. M:ts i Sverige vägnar

---

[1]) *Chemnitz* II,3 ss. 669—673. *Fridericia* I, ss. 306—307. *Gr. t. A. O.*, Bremen d. 17 Jan., D:o d. 12 Febr. Kopior af fördrag m. m. bland Grubbes bref till rikskansleren i O. saml. Se vidare riksarkivets saml. *Germanica*, Nedersachsiska kretsen.

[2]) *A. O. t. K. M:t*, Worms d. 12 Febr. 1635 (H. S. H. 34, s. 11.). R. P. d. 17 Mars. *K. M:t till Pfaltzgrefven*, Stockholm d. 18 Mars 1635 *K. M:t till Resid. i Hamburg Lars Grubbe* etc., Stockholm d. 2 Maj 1635. (R. r. ff. 145, 378).

föräre honom två kanoner, som Tilly tagit vid Lutter, men som sedan fallit i svenskarnes händer. K. M:t vore ej ovillig att bevilja neutraliteten mot villkor af fria värfningar, fritt köp af gevär och ammunition, fria hamnar i Stade och Buxtehude, koadjutoriet samt en penningsumma, ju högre, ju bättre. Grubbe skulle vidare betyga K. M:ts benägenhet att afstå Verden till ärkebiskopen, om denne behörigen ansökte därom samt lämnade en tillräcklig penningersättning [1].

Grubbe hade ej erhållit något meddelande från Oxenstierna, förrän en månad sedan den bremiska traktaten var afslutad. Han hoppades dock, att man för neutraliteten, som ifrigt åstundades af konung Kristian, ärkebiskopen och ständerna, skulle kunna ernå ej blott koadjutoriet, utan äfven en eller två tunnor guld. Ärkebiskopen, som i Verden redan 1623 blifvit vald till biskop, ville naturligtvis också återvinna detta stift och lofvade att tillfredsställa de svenska pantinnehafvarne inom stiftet. Emellertid ämnade Grubbe ej utrymma Stade, förrän han fått ratifikation af ärkebiskopen på fördraget samt penningarne utbetalats [2]. Dessa senare underhandlingar gingo trögt; de egentliga stötestenarne härvid voro frågan om koadjutoriet och skadeersättningen. Grubbe föreslog, att till den nämnda befattningen skulle utses pfalzgrefven Johan Casimirs yngste son. Detta ville dock ej capitulares gå in på, under föreväning att de ej kunde välja någon minderårig till medlem af kapitlet. I ersättning för ärkestiftets utrymmande fordrade han 20,000 rdlr, men man erbjöd endast 6,000, ursäktande sig med stiftets fattigdom. Då man ej kunde komma öfverens, afstannade nästan underhandlingen för en tid, till dess rikskansleren anlände. Denne hade under April sammanträffat i Compiègne med kardinal Richelieu och kommit

---

[1]) *Memorial för Grubben* etc., Stockholm d. 18 Martij 1635 (R. r. f. 142). Kreditif för Grubbe 1) till ärkebiskopen af Bremen, 2) till ärkestiftets ständer, dat. Stockholm d. 20 Mars 1635. K. M:ts ratification för alliancen m. m. s. d. (R. r. ff. 155, 151.)

[2]) *Gr. t. A. O.*, Hamburg d. 8 Mars och 1 Maj. *Fridericia* I, s. 25.

öfverens om gemensamt uppträdande af Sverige och Frankrike. Han återvände öfver Holland till Tyskland och ankom till Stade d. 5 Juni. Underhandlingarne upptogos nu ånyo. Regeringen i Sverige, hos hvilken ärkebiskopen genom den danske residenten i Stockholm, Peder Wibe, hade anhållit, att villkoren måtte modereras och fullständig neutralitet beviljas båda stiften, var benägen för en uppgörelse. På befallning sänkte Grubbe nu sina anspråk. Ärkebiskopens utskickade erbjödo då 6,000 rdlr och lofvade att hålla fältmarskalken Rantzow skadeslös, för hvad han såsom pant innehade i stiftet; angående koadjutoriet ville de lofva detsamma som ärkestiftets ständer gjort. Grubbe lofvade att förorda detta förslag hos rikskansleren och ansåg för sin del bäst att antaga detta anbud, emedan man ej gärna kunde få någon större summa, då Rantzow skulle utlösas. Vid denna tid utbetalades penningarne för Stades utrymmande, hvarför Grubbe d. 19 Juli lät garnisonen afmarschera. Han höll dock fortfarande "Schwinger Schantz" vid Elbe i ärkestiftet besatt med 40 man [1]).

I början af Augusti hade man enat sig om de flesta punkterna, och på ärkebiskopens begäran slöto svenskarne äfven här särskilda traktater med honom och de verdiska ständerna. Den förres ombud var landtdrosten Caspar Schulte, ständernas Frantz Marschalk, Borchard von der Lith, Henrik Cleffman och Nicolas Höpke (Höpken?). Enligt förslaget af d. 2 Aug. förband sig Sverige att inom tre veckor från dato upplåta stiftet åt ärkebiskopen af Bremen och bevilja denne för hans person full neutralitet. Efter de vanliga försäkringarne om vänskap och god grannsämja lofvar denne att ej hindra ständernas förbindelser med sagda land. Domkapitlet skulle lofva att ej till koadjutor utse någon annan än den, som Sveriges Krona rekom-

---

[1]) *Gr. t. A. O.*, Hamburg d. 1, 2, 15 och 25 Juli. R P. d. 17 Juni och 1 Juli 1635. *Chemnitz* II,3, s. 696. K. M:ts förklaring på de punkter, som Peder Wibe andragit etc; K. M:t till ärkebiskopen af Bremen, D:o till rikskansleren. Stockholm d. 2 Juli 1635 (R. r. ff 578, 579.)

menderade och presenterade, om han enligt gällande statuter vore kvalificerad och ej gjorde ärkebiskopen något intrång i hans ämbete. Fördenskull skulle kapitlet lofva att öfverlåta åt H:s M:t af Sverige att besätta första lediga prebende. Ärkebiskopen skulle lämna Rantzow i ostörd besittning af de donationer, han erhållit, och ratifikationen borde om tre veckor i Hamburg tillställas Sveriges ombud. Ärkebiskopens ombud tog detta förslag endast ad referendum. Ständernas accord undertecknades af dem och Grubbe redan d. 2 Aug. Sverige förbinder sig här att öfverlåta stiftet åt ärkebiskopen, bibehålla ständerna vid deras fri- och rättigheter m. m. Dessa å sin sida lofva att alltid stå på Sveriges sida, arbeta på att det måtte få en rättvis satisfaktion och af yttersta krafter kontribuera till krigets fortsättande, ej utan dess samtycke ingå traktater med någon, öppna pass och fästningar för dess trupper och lämna fria värfnings- och mönstringsplatser m. m. Angående koadjutoriet och Rantzow stadgas detsamma som i fördraget med ärkebiskopen. Vidare förbinda sig ständerna att för stiftets utrymmande betala 6,000 rdlr — 1,000 inom fjorton dagar, 1,000 efter Michaëlis (d. 29 Sept.), 2,000 följande hel. tre konungars dag (d. 6 Jan. 1636) och 2,000 nästa Påsk. Alla inkomster af stiftet förbehållas Sverige, tills alla villkor blifvit uppfyllda. Dessa traktater voro tydligen affattade efter mönster af de bremiska. De voro dock så till vida fördelaktigare för Sverige, att frågan om koadjutoriet här tagit en för detsamma gynnsam vändning. Fördenskull vägrade ärkebiskopen att ratificera traktaten, som han ville hafva affattad i likhet med den bremiska. Ständerna synas visserligen ej hafva varit obenägne att gilla, hvad deras fullmäktige öfverenskommit, men äfven från dem följde ingen ratifikation. Samtidigt pågingo underhandlingar rörande beviljande af neutralitet för båda stiften. Grubbe fordrade med stöd af sin instruktion (af d. 18 Mars), förutom bindande löfte om koadjutoriets besättande, 12,000 rdlr för garnisonens

afförande ur Buxtehude, 6,000 för Verdens utrymmande samt 40,000 (minst 20.000) såsom ersättning för förlorade inkomster af stiften. Dessutom måste neutraliteten äfven erkännas af fienden och ej på något sätt lända Sverige till skada. Till följd af dessa fordringar, som af både ärkebiskopen och ständerna ansågos för höga, afstannade underhandlingen härom en tid [1]).

Innan vi följa denna segslitna fråga till dess slut, torde det vara lämpligt att kasta en blick på de politiska och militära förhållandena och särskildt i den nedersachsiska kretsen samt på Grubbes verksamhet i detta afseende. Dagens brännande fråga var freden i Prag (Maj 1635), och hvilken hållning man borde intaga till densamma. Sveriges var naturligen gifvet afvisande, men ej så de tyska staternas, utom de, hvilka såsom hertig Bernhard och landtgrefve Wilhelm af Hessen, blifvit undantagna från densamma. Först afföllo från Sverige de, som voro faran närmast, t. ex. riksstäderna i öfre Tyskland, men snart kom äfven ordningen till de nedre kretsarne. De mera framstående riksständerna härstädes voro kurfursten af Brandenburg, hertigarne af Lüneburg och Mecklenburg, ärkebiskopen af Bremen och konungen af Danmark, såsom hertig af Holstein. I de nedersachsiska och westfaliska kretsarne var stämningen afgjordt för fredens antagande. Viktigast för Sverige i dessa trakter var den hållning, som konung Kristian och hans son, ärkebiskopen, samt hertig Georg af Lüneburg intogo. Denne var general i svensk tjänst och hade svenska trupper under sitt befäl. De förre bestämdes närmast af kejsarens tillvägagångssätt med afseende på Bremen. Detta stift hade af påfven gifvits åt hans son, Leopold Wilhelm, hvarför, väl mest på grund af dynastiska intressen, i Pragerfreden intogs en bestämmelse,

[1]) *Gr. t. A. O.*, Buxtehude d. 1 Aug., Hamburg d. 8 Aug. och 2 Sept. *Bilagor*: *Gr. t. K. M:t*, Buxtehude d. 31 Juli; Förslag till traktat om Stift Verden etc., Grubbes accord med de Vehrdiske Ständerna, Buxtehude d. 2 Aug., *Chemnitz* II,3 s. 791. *Caspar Schulte till Grubbe* d. 3 och 15 Aug. 1635 *Zetterqvist* ss. 23—24.

som bekräftade, hvad som uti freden i Lübeck 1629 hade stadgats med afseende på stiftet. Häröfver voro både Kristian och hans son missnöjde, särskildt med kurfursten af Sachsen, som låtit detta ske, men i alla händelser tillträdde ärkebiskopen freden d. 22 April 1636, konungen däremot icke [1]).

Hertig Georg af Lüneburg var till en början emot freden, men började snart vackla vid de föreställningar, som gjordes från kurfursten af Sachsen m. fl. Han var föga omtyckt i kretsen på grund af sin självrådiga och pockande hållning — han hade hotat Hamburg, Lübeck och Bremen med militärisk exekution, om de ej kontribuerade tillräckligt och förbjudit ständernas deputerade att underhandla med någon annan legat, resident eller ambassadör. Vid ryktet om hans påtänkta affall från Sverige infunno sig af hans officerare Sperreuter och Glaubitz hos Grubbe och frågade, huru de borde förhålla sig, om hertigen resolverade "något vidrigt". Residenten styrkte dem att hålla fast vid Sverige och gjorde, hvad han kunde för att anskaffa penningar. Samtidigt utskrefs i kretsen ett möte till d. 26 Maj rörande förhållandet till Pragerfreden, för hvilken allmänna meningen var böjd; dessutom var äfven kretsrådet afvogt mot Sverige. Till stiftsständerna skref Grubbe och varnade dem för att taga ett öfveriladt steg, då ställningen ännu ej vore förtviflad, och påminte om de tjänster, Sverige gjort. Det kunde ej annat än betrakta den som fiende, hvilken tillträdde freden. Ständerna resolverade härpå "hvarken kallt eller varmt" och tycktes vilja afvakta utgången af konflikten mellan Sverige och Sachsen. I slutet af Juli förklarade sig hertig Georg för freden, och afsade sig sitt svenska generalat, sedan han utfärdat en förklaring till sina officerare öfver sitt handlingssätt [1]).

---

[1]) *Chemnitz* II,3 ss. 791—793. *Fridericia* I, ss. 309—311.

[2]) *Gr. t. A. O.*, Hamburg d. 27 Febr., 24 April, 1 Maj, Buxtehude d. 1 Aug *Bilagor*: Hertig Georg till samtl. öfverstar Hildesheimb d. 6 Juli 1635. Grubbe till ärkestiftet Bremens ständer. Buxtehude d. 28 Juli 1635. *Chemnitz* II,3 667—669, 788.

Under dessa omständigheter och kämpande med en beständig penningebrist måste Grubbe äfven vaka öfver garnisonerna ej blott i ärkestiftet, utan äfven öfver Nienburg i westfal. kretsen och dem i Mecklenburg. Med stora svårigheter lyckades han i staden Bremen skaffa 50 svåra läster råg och en del musköter och ammunition till Nienburg, som var en viktig plats i dessa trakter. Kommendanten i Wismar, Lilliesparre, begärde penningar till fästningsverkens reparation, kläde för soldaterna samt medel till 2 eller 3 månaders läning för officerare och underofficerare, hvilka intet fått sedan de marscherade från Bremen. Soldaterna började rymma sin kos. Under år 1635 utbetalade Grubbe till garnisonen i Wismar ej mer än 9,000 rdlr. och dessa under Februari och Mars, Stades erhöll 7,200 rdlr. Hela inkomst- och utgiftsstaten från d. 12 Sept. 1634 till d. 12 Nov. 1635 upptager i hans räkenskaper blott 36,565: 2 rdlr, hvaraf man ser, att det var med yttersta möda, som han kunde hålla verket uppe. Denna summa innefattar både hvad han erhöll från Sverige och kontributionerna från kretsen, samt hvad som inflöt till följd af de bremiska och verdiska traktaterna. Mecklenburg var trögast; därifrån fick han under nämnda tid ej mer än 800 rdlr [1]).

Denna tid var mycket bekymmersam för Sverige. Oxenstierna sökte därför genom Sachsen öppna underhandling om separatfred med kejsaren, men då detta strandade på motpartens fordran, att Sverige först skulle underkasta sig Pragerfreden, ville han träda i direkt förbindelse med kejsaren genom grefve Karl von Brandenstein, som ledt förhandlingen med Sachsen. I ett handbref af Magdeburg d. 17 Sept. till kejsar Ferdinand föreslog Oxenstierna öppnandet af en underhandling i Wien, dit han i sådant fall ville sända Brandenstein och Grubbe. Men öfverbringaren af brefvet blef i Wien fängslad och

---

[1]) *Gr. t. A. O.*, Hamburg d. 1 och Bremen d. 11 Juli. Kommendanten i Wismar till Grubbe Wismar d. 10 Juli (O. s.) »Handlingar rörande Kammarverket och Finanserna 1633—1654». Dessutom finnas en mängd kvittenser från olika personer.

förslaget gick om intet. Den politiska situationen klarnade dock så småningom. Visserligen tillträdde Brandenburg freden i Augusti och Sachsen började fientligheter, men Ruthwens seger öfver sachsarne vid Dömitz i Oktober och stilleståndet med Polen i Stuhmsdorf (Sept.) förbättrade något Sveriges läge. I nedersachsiska kretsen var man nu i allmänhet föga belåten med freden; konungen af Danmark för Bremens skull, hertig Georg, sedan sachsarne besatt Wolfenbüttel och ständerna, emedan kejsaren fordrade fri religionsutöfning för katolikerna. Stämningen mot Sverige var dock fortfarande föga vänlig. Underhandlingen rörande stiften Bremens och Verdens neutralitet ville ej riktigt komma i gång; ej heller hördes någon ratifikation utaf på traktaterna af d. 2 Aug. Såsom orsak till dröjsmålet uppgaf ärkebiskopen, att han skickat accorden till sin fader i Glückstadt, men denne hade då redan afrest därifrån, och han hade ej velat bestämma sig, förrän han hade rådfrågat honom. Sedan Grubbe och Leslie besökt rikskansleren, som vid denna tid synes hafva vistats i Wismar, återupptogs underhandlingen vid den förres återkomst till Buxtehude. Hör sökte landtdrosten Caspar Schulte m fl. förmå residenten att sänka sina fordringar, nedsätta ersättningssumman till 3,000 rdlr och tillåta, att bestämmelsen om koadjutorsplatsen måtte blifva som i Bremen. I gengäld härför förespeglade de Grubbe, att konungen af Danmark ej skulle vara obenägen att ställa sig på Sveriges sida. Grubbe sade sig väl kunna gå ned till 4,000 rdlr, men däremot måste de andra villkoren förblifva orubbade. Landtdrosten hade dessutom ej behörig fullmakt, men lofvade, att deputerade inom kort skulle infinna sig hos den svenske residenten i Hamburg. Denne väntade i åtta dagar, men slutligen förklarade Schulte, att intet kunde beslutas förrän på en allmän landtdag, och underhandlingen afstannade ånyo [1]).

---

[1]) *Odhner*, Sveriges deltagande i westfaliska fredskongressen, ss. 32—33. *Chemnitz* II,3, 775—777. *Gr. t. A. O.*, Hamburg d. 27 Aug., d. 2 Sept., Lübeck d. 12 Okt., Buxtehude d. 16 Okt. o. Hamburg d 25 Okt.

En angelägenhet, som var af största vikt, var ordnandet af de militära förhållandena i Westfalen. När Oxenstierna återkom från sin resa till Frankrike och fann hertig Georg vacklande i sin trohet mot Sverige, skref han till dennes underbefälhafvare, generalmajor Sperreuter. Han uppmanade honom och hans folk att hålla fast vid Sveriges och protestantismens sak och särskildt att behålla åt detsamma den viktiga fästningen Nienburg, då den kapitulerade. Under April och Maj månader hade hertigarne Wilhelm af Sachsen-Weimar och Georg af Lüneburg samt landtgrefve Wilhelm af Hessen sammankommit till öfverläggningar om gemensamt uppträdande mot fienden samt om, huru man borde förhålla sig till Pragerfreden, som af de nedersachsiska ständerna antagits på en kretsdag i Braunschweig (29 Maj—9 Juni). Hertig Wilhelm följde deras exempel, men de andra tvekade ännu. Hertig Georg befallde Sperreuter att ej företaga något mot fienden, emedan hertigen antagit det genom Sachsen förmedlade vapenstilleståndet, på hvilket Sverige ej ingått. Dessutom tvistade han med fältmarskalk Banér om kvarteren och påstod sig ej vara svensk, utan den nedersachsiska kretsens general. Han nekade att stöta till fältmarskalken, ehuru han hade svenska regementen och svenskt artilleri under sig. Emellertid uppdrog han åt Sperreuter att med de regementen till häst och fot, som lågo i Westfalen, gå öfver Weser till Werra och där bilda en "camp volant" under Wilhelms af Weimar befäl tillsamman med dennes och de hessiska trupperna. Sperreuter misstänkte, att härmed åsyftades att få honom och de Sverige trogna regementena bort från Westfalen och förmå dem att öfvergifva den gemensamma saken. Han dröjde därför att marschera och skref i stället till rikskansleren och Banér och begärde order. Dessa gillade hans förfaringssätt och den förre befallde honom att ej bryta upp, utan hålla trupperna i "god humeur" och devotion mot Sverige och försäkra sig om Nienburg, emedan hertigen ännu hade hos sig svenskt artilleri.

Sperreuter skref nu till hertigen och förklarade sig ej kunna marschera, emedan erhållit kontraorder af rikskansleren. Hertigen beklagade sig häftigt häröfver hos Oxenstierna och bedyrade sin trohet mot Sverige, men undvek en personlig sammankomst. Sperreuter drog nu de flesta regementena på sin sida [1]) och satte sig å Sveriges vägnar i besittning af Nienburg genom uppvisande af rikskanslerens order. Dessa trupper ställdes under landtgrefvens af Hessen befäl, och meningen var, att de skulle förenas med hertig Bernhards af Weimar armé. Men när förhållandet till Sachsen blef allt mera hotande, beordrades Sperreuter att med sina trupper stöta till Banér, hvilket också skedde. Allt flere furstar och städer tillträdde nu Pragerfreden, så t. ex. hertigarne af Mecklenburg. Slutligen förenade sig Sperreuter med landtgrefven, som ansattes af fienden, men förhållandet dem emellan var ej godt, emedan den förre misstänkte, att den senare ville beröfva honom befälet öfver hans trupper. Sperreuter, som med tiden, ovisst hur, blifvit missnöjd med sin ställning, begärde nu och fick sitt afsked och öfvergick följande år till kejsaren, förgäfves sökande att draga trupperna med sig. Efter hans afgång härskade allmän oreda och förvirring bland regementena vid Weser, som hvarken kunde förena sig med Banér, då fienden stängde vägen, eller med landtgrefven, då denne underhandlade med fienden. Ingen fanns med nog auktoritet att taga befälet. Merodes reg. gjorde myteri, slet sönder sina standar och kornett och upplöste sig så när som på ett kompani. Hertig Georg lyckades draga en del af trupperna åter till sig. Befälhafvarne i Nienburg och Minden, öfverstarne Aston och v. Lüdinghausen, motstodo dock hertigens uppmaningar och förblefvo Sverige trogna. Vid denna kritiska tidpunkt (Nov. 1635) erbjöd sig fältmar-

---

[1]) Sperreuters och Forbus' reg:ten till fot. Mayers dragoner, Glaubitz' Cratzensteins och Goltz' folk, hvarmed han marscherade till Hüpter och drog där till sig Zabeltitzkis, Brüjnecks och Leslies regementen. I Nienburg lågo Strahlendorff och Merode med sina reg., af hvilka S:s marscherade till Hoya och M:s lade sig i trakten af Nienburg.

skalk Kniephausen, som i början af år 1634 tagit afsked ur svensk tjänst, hos rikskansleren att taga befälet. Denne mottog gärna anbudet och utnämnde K. till fältmarskalk i Westfalen och landet däromkring med uppdrag att söka förena under sig de lüneburgska regementena och äfven de, som landtgrefven af Hessen komme att afskeda, om han tillträdde freden. K. hade dock blott hunnit börja sin verksamhet, då han nyårsdagen 1636 stupade vid Hasselüne [1]).

Vid början af år 1636 hade fredsunderhandlingarne nästan afstannat, och båda parterna tycktes vilja vädja till svärdets skiljedom. Genom att i Wismar med S:t Chaumont förnya det franska förbundet hade rikskansleren skaffat någon lindring i penningförlägenheten. Enligt hans plan skulle Sverige uppsätta tre härar; hufvudarmén vid Elbe under Johan Banér, en under Herman Wrangel vid Oder och en under Alexander Leslie vid Weser. Som Grubbe fick sin verksamhet förlagd hit, vilja vi något redogöra för händelserna i Westfalen. Efter Kniephausens död hade svenskarne under Cratzenstein blifvit trängda öfver Weser, men innehade dock ännu fästningarne Osnabrück och Nienburg. Då fara var, att Banér skulle råka i en allt för farlig ställning, om han finge fienden äfven från flanken, och då landtgrefven ej var obenägen att förena sina trupper med svenskarnes samt hertig Georg och ärkebiskop Fredrik rätt vänligt stämda, beslöts det att här upprätta en kår, som åtminstone kunde föra kriget defensivt. Cratzenstein hade begärt Torstensson till befälhafvare, men denne behöfdes vid hufvudarmén. Ruthwen var ovillig, Melander troddes skola inträda i venetiansk tjänst, hvarför valet föll på Alexander Leslie, som länge varit i svensk tjänst och förut kommenderat i dessa trakter. Han utnämndes till

---

[1]) *Chemnitz* II,3, ss. 697—698, 722—730, 741—742, 753, 759, 760, 789, 809—810, 853, 891, 905—910, d:o II,4, 944. Jag har utförligare skildessa händelser, för att man skall kunna fatta Grubbes verksamhet härstädes under år 1636.

fältmarskalk med King som generallöjtnant, Cratzenstein som generalmajor och Grubbe som medhjälpare i "consilierne och statssakerne" samt för att sköta om kassa, proviantering o. d. Hvilken officiel titel Grubbe i denna egenskap fört, är ej fullt klart, men han kallas ofta i bref från denna tid för "fullmäktig vid Westfaliska armén" samt "Staats und Kriegsrath." Hans verksamhet härstädes liknar rätt mycket hans senare befattning som assistansråd hos Banér och Torstensson.[1])

Grubbe, som under slutet af år 1635 besökt rikskansleren i Stralsund och fått sina räkenskaper öfversedda och godkända, vistades där fortfarande i början af år 1636 och synes hafva följt sin förman till Wismar, ty från denna stad är det vidlyftiga memorial dateradt, hvarmed han nu utrustades. Han skulle efter sin återkomst till Hamburg återknyta sina förra förbindelser därstädes och sedan begifva sig till Leslie och den westfaliska armén. Hans uppdrag bestod i att förestå kassan och magasinerna, hvarför han borde söka att i westfaliska och nedersachsiska kretsarne uppbringa så mycket penningar som möjligt och till sin hjälp använda kamreraren Ludwig Fritz samt andra vid förvaltningen anställda personer. Tillsamman med Leslie skulle han ordna om kvarter för soldaterna, hafva akt på värfningarne och tillse, att i fästningarne funnes tillräckliga förråd af proviant och ammunition. Han skulle vidare söka förmå Lübeck, Hamburg och Bremen, ärkestiftets ständer och grefvarne af Ostfriesland, Oldenburg och Delmenhorst att skaffa medel eller ock förmå dem till leveranser af proviant och krigsförnödenheter. Till bestridande af de första, nödvändigaste utgifterna skulle Spiering i Hamburg förskaffa honom 10,000 rdlr. I afsende på ledningen af det hela hade han under och bredvid Leslie en rätt stor makt. Grubbe hade att dirigera "die consilia bellica et status" och fältmarskalken skulle i allmänhet i alla vik-

---

[1]) *A. O. till J. Baner*, Stralsund d. 26 Jan. 1636 (H. S. H. 38 s. 169) *Chemnitz* II,4, s. 945.

tigare fall inhämta hans råd. Särskildt gällde detta allt, hvad som rörde kontributioner, brandskatter och konfiskeringar. Enskilda personer kunde fältmarskalken meddela "Salvaguardien", men om detta begärdes för hela länder, gref- och herreskap, måste han först taga råd af Grubbe. Denne hade hos rikskansleren uttryckt farhåga, att Leslie och hans officerare ej skulle visa honom tillbörlig hänsyn och tillmötesgående. Därför åläggеs Leslie, att ej allenast respektera Grubbe i hans tjänst, utan och i detta fall föregå sina underordnade med godt exempel och på allt sätt underhjälpa hans bemödanden och aflägsna alla hinder för hans verksamhet. Om ej allt blefve i ordning i rätt tid, skulle han ej därför tadla honom eller fordra, hvad som vore omöjligt att göra samt i allmänhet upprätthålla hans respekt hos ständer, officerare och soldater[1]).

Det var en ansvarsfull och inflytelserik ställning, som Grubbe nu skulle intaga, och det synes ej hafva varit behagligt för fältmarskalken och de andra offfcerarne. Också dröjde det ej länge, innan konflikter uppstodo. De många göromål, som Grubbe hade i Hamburg, ärkestiftet och annorstädes, gjorde att han ej ofta kunde personligen infinna sig vid armén, utan nyttjade såsom sin ställföreträdare Ludwig Fritz, som mottog och utbetalade penningarne. Detta räkenskapsår gingo utgifter och inkomster till betydligt större summor än förut nämligen 123,627,17 rdlr[2]).

Att sätta allt detta i verket var ingen lätt sak. Spiering lofvade visserligen Grubbe de 10,000 rdlr, som rikskansleren befallt honom anskaffa, men för egen del fick residenten ännu intet. Hans kredit var nästan slut,

---

[1]) *Memorial hwareffter Secreteraren Lars Grubbe sig hafver att rätta.* Wismar d. 24 Febr. 1636 H. S H. 38 s 290); *Instruktion för fältmarskalken Alexander Leslie.* Stralsund d. 9 Febr. 1636 (A. O. till K. M:t och Rådet 1632—1636). Se vidare ett odat. bref fr. *Gr. t. A. O.* (antagl. fr. början af 1636), där den förre hänsyftar på sin blifvande ställning vid armén).

[2]) »Handlingar rörande Kammarverket och Finanserna» (räkenskapsåret 12 Nov. 1635—12 Nov. 1636).

så att han ej kunde ekipera sig själf och ej ordentligt befordra posten. Det dröjde länge innan någon ordning åstadkoms vid den westfaliska armén. Leslie hade ännu ej infunnit sig därstädes och Cratzenstein, som i hans frånvaro förde befälet, kunde ej nöja sig med de 7,000 rdlr som Grubbe lofvat honom, och soldaterna voro missnöjda. Om sin egen ställning, skrifver han: "allenast thet märker iagh nogh, mijn persson wijdare inthet gälla, än at iag skall skaffa allt huadh som fattas, och i thet öfriga wara een cifra". Trupperna uppgingo till ungefär 3,000 man; Oxenstierna hoppades kunna skaffa ihop en lika stor styrka, med hvilka påräknade 6,000 man det kunde vara möjligt att hålla fienden stången, i synnerhet om landtgrefven kunde förmås att förena sina trupper med de svenska [1]).

Grubbe hade vid sin återkomst till Hamburg enligt rikskanslerens önskan vändt sig till staden med en skrifvelse, hvari han förklarade Sveriges beteende mot Sachsen, anhöll om hjälp till armén, samt att de till Westfalen marscherande trupperna måtte tillåtas tåga genom stadens område, om de för is ej kunde komma öfver Elbe vid Boitzenburg, och dessutom erhålla något proviant. Men svaret blef som vanligt nekande [2]).

En annan del af det förutnämnda memorialet innehöll, att Grubbe skulle hålla ärkebiskopen af Bremen i "god humeur" för att, om möjligt förmå honom till en allians och gifva honom hopp, att K. M:t vore hågad att bevilja den önskade neutraliteten m. m. I detta ärende och för att förmå ärkestiftets ständer att åtaga sig kontribution för den westfaliska armén reste Grubbe i början af Mars till stiftet och anlände den 9:de till ärkebiskopens residens Bremervörde. Dagen därpå hade han audiens och anhöll, att ärkebiskopen måtte hjälpa

---

[1]) *Gr) t. A. O.*, Hamburg d. 2, 3 Mars 1636. Memorial till K. M:t ..... för Commissarien Joh. Nicodemi. Wismar d. 29 Mars 1636 (H. S H. 38 s. 258.

[2]) Se föreg. memorial (24 Febr.) §§ 8, 9. *Gr. t. A. O.* Hamburg d. 5 Mars.

honom att förmå ständerna till att understödja armén. Denne svarade, att han redan rekommenderat ständerna denna anlägenhet, om det kunde ske utan fara för hans neutralitet. Därpå reste Caspar Schulte och ärkebiskopens råd ut till Basdal, en mil från residenset, där landtdagen hölls under bar himmel. Efter en timme följde Grubbe efter dit. Ständerna sände deputerade att höra, hvad det svenska ombudet hade att andraga. Han anhöll å rikskanslerens vägnar om en viss summa i månaden för armén samt läningar för 2 reg. knektar och 1 reg. till häst, 200 läster råg, 100 l. hafre och 100 l. korn. Vidare, att samlingsplats och underhåll måtte anvisas åt 1 reg. knektar och 4 komp. ryttare samt dessutom om 200 ctr krut, 400 ctr lunta och 100 goda artillerihästar. De deputerade lofvade att dagen därpå lämna svar i Bremervörde. Som fordringarne voro ganska rundligt tilltagna, var det föga troligt, att ständerna skulle bevilja dem, och svaret blef slutligen d. 13:de "pur, lutter och fåfäng excuse". Grubbe hade dock d. 12:te aflämnat en andra propostion, hvari han föreslog en kontribution för ständerna af 14,800 rdlr och för staden Bremen särskildt 16,200 således summa 31,000 rdlr i månaden. Med afseende på naturaprestationer, ammunition och hästar hade han något sänkt sina anspråk. Han var ganska förbittrad öfver afslaget och yttrade detta till ärkebiskopen, då han d. 14:de var bjuden till denne på frukost. Denne, som vid detta tillfälle visade sig ovanligt tillmötesgående, var äfven missnöjd med ständerna, då också han erhållit afslag på, hvad han begärt. Grubbe kunde såsom skäl för sina fordringar åberopa traktaten af d. 5 Febr. 1635; vinsten af denna visade sig nu vara så godt som ingen. Han var därför betänkt att anvisa en del af trupperna kvarter i ärkestiftet, trots ständerna ovilja, och ärkebiskopen tycktes ej hafva något däremot, då han tyckte, att ständerna kunde behöfva en varning. Om neutraliten talades ej något mellan honom och Grubbe, endast om Verden. Han var otålig att ännu ej hafva fått tillträda stiftet,

men Grubbe sköt skulden på Rantzow, som först måste få godtgörelse[1]).

Frågan om stiften togs emellertid upp från danskt håll. När Grubbe på en resa till staden Bremen anländt till Bremervörde och just stod i begrepp att resa därifrån, uppsöktes han d. 26 Mars af kungl. danska rådet doktor Reimarus Dorn, som öfverlämnade ett kreditiv från sin herre. Med stöd häraf begärde han, att den svenska garnisonen i Buxtehude måtte bortsändas, till hvilket H:s M:t i Sverige "pure et simpliciter" skulle hafva samtyckt. Han anhöll därför att Grubbe måtte med det snaraste bringa detta till utförande. Skedde ej detta snart, kunde fienden bryta in i stiftet och erkebiskopen därigenom lida skada. Vidare begärde han, att man ej skulle anmoda ärkebiskopen om något, som kunde kränka hans neutralitet, att stiftet Verden måtte inrymmas honom och att grefvarnes af Oldenburg och Delmenhorst neutralitet måtte lämnas oförkränkt. Grubbe svarade härpå, att han för ett halft år sedan i Buxtehude underhandlat med landtdrosten härom, men att det berodde på ständerna, att neutraliteten ej kommit till stånd, då de ej haft några fullmäktige vid underhandlingen. Ärkebiskopen borde därför hålla sig till dem. Grubbe hade sedan dess ej hört något talas om neutraliteten, hvarför han hade trott, att den ej vidare åstundades. Frågan om denna och om Buxtehudes utrymmande hade hänskjutits till en kommande traktat. Dessutom fordrades numera någon "reel tacksamheet", hälst att konung Kristian ville garantera utbetalandet af de subsidier, ständerna voro skyldiga att utgöra. Dorn gemälte, att konungen väl kunde åtaga sig att bibehålla sin son vid stiftet, men med afseende på satisfaktionen borde det vara tillräckligt med de 12,000 rdlr, som utlofvats för Buxtehude. Grubbe svarade med afseende på det första förslaget angående konungens försäkran "inthet mindre betänckiande kunna med sig

[1]) Se föreg. memorial §§ 10, 11. *Gr. t. A. O*, Hamburg d 16 Mars. Bilagor: Grubbes båda propositioner till ständerna vid landtdagen i Basdal.

föra än all then andre tractaten, Och att j thett andra Bremiska tractaten mycket annadt skulle Uthwijsa; hälst medan han sielff wiste att Cantzler Rewentlow Så wäl som han fast större promisser gjordt hade j Brehmen, om Herr Johann Skytte och Jag tå hade Warit Instruerade, een fullkomlig neutralitet strax att bewillia." På koadjuteriets besättande från svensk sida måste han fortfarande hålla. Verden skulle lämnas till ärkebiskopen, om Rantzow finge ersättning, Oldenburgs och Delmenhorst's neutralitet skulle respekteras, om fienden gjorde det och de själfva ej gynnade honom. De löften om tacksamhet m. m. från dansk sida, som Dorn gjorde, tackade han för. Rusultatet blef som vanligt intet af konferensen.

I Sverige hade man emellertid börjat tröttna på den oupphörligt återkommande frågan om stiften. Då Peder Wibe d. 15 Juni 1635 ånyo gjorde framställning härom, skref regeringen d. 1 Sept. s. å. till rikskansleren och Grubbe, att de skulle bringa saken till slut. Resultatet häraf blef underhandlingen i Buxtehude och Hamburg d. 16 och 25 Okt., hvilken ej heller ledde till målet. Endast hörsägner hade från denna tid försports härutinnan, och Grubbe var för sin del af den åsikten, att man för närvarande ej borde bevilja någon neutralitet, ty man skulle då gå miste om passen vid Buxtehude och ej kunna vänta någon kontribution från ärkestiftet. Svenskarne betraktade med misstro konung Kristians försök att tillvälla sig ett slags förmynderskap öfver detsamma, hvilket särskildt tydligt visade sig vid denna tid och äfven stiftsständerna voro föga nöjde härmed.[1]) På sin konungs befallning påminte Peder Wibe ännu en gång, i Juni 1636, om utrymmandet af Buxtehude och Verden. Re-

[1]) Konungen hade i ett hotande bref förehållet borgmästare och råd i Bremen, att de med förakt afvisat hans interposition, att de undandrogo sina gods från kontribution och att de låtit nedrifva ett patent, som ärkebiskopen hade låtit anslå å Bremens rådhus Samtidigt hade Reventlow tillskrifvit Bergensfararne från denna stad och uppmanade dem i deras eget intresse att ställa saken till rätta. (Brefven äro daterade Glückstadt d. 23 och 25 Mars, bilagor i Gr:s bref till A. O. Äfven finnes ett bref från ärkebiskopen till Borgmästare och Råd i staden Bremen, dat. Vöhrde d 26 Mars 1636.)

geringen beslöt förnya sin förra uppmaning till rikskansleren i detta afseende och att sända Grubbe och Salvius, som nu afrest till Tyskland för fredsunderhandlingarnes skull, till Stade, där konferenserna ägde rum från d. 27 Juli—8 Aug. 1636. Å ärkebiskopens och ständernas vägnar mötte den förras kansler Didrik Reinking och Caspar Schulte. Konung Kristian var medlare genom sina ombud Detlev Reventlow och det bremiska landtrådet Christoffer von der Lippe. Båda parterna voro trötta vid dröjsmålet och redan i början af Aug. hade man kommit öfverens. Traktaten om Bremen undertecknades d. 5:te och den om Verden d. 8:de Aug. Båda stiften erhöllo neutralitet och lofvades å Sveriges vägnar befrielse från alla kontributioner, inkvarteringar och andra krigsbesvär, hvarjämte Buxtehudes garnison skulle afmarschera, sedan ärkebiskopens och ständernas ratifikation erhållits samt stiftet Verden inrymmas den förra. Neutraliteten finge ej lända Sverige till någon skada, och dess betjänte skulle fritt få passera genom landet. Stadgandena om successionen och koadjutoriet i Bremen af d. 8 Febr., i Verden af d. 2 Aug. 1635 intogos oförändrade. Sverige förbehöll sig alla genom kriget förvärfvade "pretensiones und ansprüche". Om ej neutraliteten nom sex månader från dato erkändes af fienden, vore Sverige ej heller bundet af densamma. Det fick i ersättning för Buxtehude 12,000 rdlr., för stiftens neutralitet 22,000 rdlr., hvarjämte fältmarskalk Rantzow skulle erhålla godtgörelse för amtet Rotenburg. Detta fördrag — ett för ärkestiftet och ett för Verden — ratificerades d. 8 Aug. af ärkebiskopen och ständerna och medfördes till Sverige af Grubbe, då han kort därefter återvände till hemlandet. Sveriges enda synliga vinst var således endast den penningsumma, som det lyckats förskaffa sig. Men dess ställning var nu betydligt bättre än i slutet af år 1634. Vissa stadganden i fördragen kunde lätt gifva Sverige anledning att åter ingripa, då det uttryckligen förbehållit sig sina rättigheter. Det var tydligt, att denna

öfverenskommelse endast var så att säga en "modus vivendi" och att det endast berodde på krigets utgång, hvem, som till slut skulle blifva herre öfver de omtvistade stiften.[1])

Nu återstår att nämna något om förhållandena vid den westfaliska armén. Leslie hade slutligen anländt dit, men det dröjde till omkr. d. 12 Mars, innan han hunnit samla sina trupper, hvilka förlades i amtet Blekede. Under tiden sökte han och Grubbe att draga hertig Georg af Lüneburg öfver på den svenska sidan. Hvilken vikt Oxenstierna lade härvid, bevisas bäst däraf, att han ålagt ej mindre än tre personer att arbeta härför, nämligen stadsöfversten i Hamburg, Kniephausen, (broder till fältmarskalken), generallöjtnant King och Grubbe. De förra skulle på lämpligt sätt sondera hertigen, och om han befunnes villig att åter förena sig med Sverige, borde Grubbe närmare aftala villkoren med honom. Tre alternativ kunde tänkas;) 1) att hertigen låtsades sitta stilla, men i hemlighet gynnade Sverige, öfverlämnade Minden, raserade Nienburg och återställde artilleriet m. m. I så fall skulle han vid krigets slut få för sin del Minden och Hildesheim. 2) Hertigen upprättade på egen hand en armé och förde i förening med svenskarne kriget mot de kejserlige; då skulle man erbjuda honom att återtaga sitt svenska generalat och trupperna i Westfalen skulle ställas under hans befäl. 3) Men visade han fientlig hållning, skulle man ruinera hans trupper och nyttja hans land så mycket man förmådde.[2])

Af Chemnitz framställning synas Grubbe och King i Mars samtidigt hafva besökt hertigen och å fältmarskalk Leslies vägnar sökt vinna honom för Sverige. De an-

---

[1]) *Gr. t. A. O.*, Buxtehude d. 24, Bremen d. 27, 28 Mars, Verden d. 2 och 4 April, Stade d. 3 Aug. R. P., d. 1 Sept. 1635, d. 22 Juni och 6 Aug. 1636 *Chemnitz* III,1 ss. 22—24 *Zetterqvist*, ss. 25—27. Se vidare saml. rörande traktater med stiftet och staden Bremen i R. A.

[2]) Gr:s förutnämnda memorial § 14. *Memorial* dem Herrn Ober Commendanten undt Obristen in Hamburg Herrn Kniephusen mitgegeben (odat.) *Memorial* för Gen.-löjtn. Jacob King etc. Wismar d. 27 Febr. 1636 (A. O. till K. M:t och Rådet.)

förde bl. a., att om han ej förenade sina trupper med L:s, vore denna ej fienden vuxen, utan måste draga sig tillbaka, då kriget komme att trycka på Braunschweig och Lüneburg. Hertigen nekade i allmänhet att öfvergifva Pragerfreden. Då han såge, att motparten (Sachsen m. fl.) sökte något annat än en allmän fred, skulle han fatta ett sådant beslut, att Sverige och dess allierade skulle blifva nöjda med honom. Trupperna kunde han ej afstå, då de behöfdes att försvara landet; han ämnade mot både svenske och kejserliga försvara sina fasta platser. Samtidigt lyckades han draga några svenska skvadroner till sig, men afslog den kejserlige generalens uppfordran till gemensamt uppträdande mot Sverige. Då alla försök att få hertigen att återgå till sitt gamla parti misslyckades, sökte Leslie och Grubbe förmå hans trupper att affalla från honom. De tillskrefvo några regementen, erinrande dem om deras plikter mot Sverige och uppmanade dem att återgå under sina gamla fanor. En del af regementena förklarade sig beredda härtill, men Grubbe rådde fältmarskalken att ej antaga alla, utan blott de mest pålitliga. Vid armén förbättrades förhållandena så småningom. I synnerhet underlättades Grubbes verksamhet därigenom att penningar ändtligen började inflyta. I April (eller slutet af Mars) erhöll han från rikskansleren 12,000 rdlr. och längre fram i månaden fick han befallning att draga tvänne växlar på Louis de Geer, den ena på 30,000, den andra på 20,000 rdlr. Ovisst är, om han någonsin fått hela denna summa, åtminstone nämner han blott, att den ena blifvit accepterad. Vid sin ankomst till armén skulle han lämna Leslie en anvisning på Spiering å 5,000 rdlr och berätta för King, att rikskansleren gärna uppfyllt det löfte, han gifvit honom om 4,000 rdlr., men sände i stället en anvisning på 2,000 rdlr. D. 2 April hade Grubbe rest till armén för att träffa Leslie. Denne höll samma dag mönstring med sina trupper vid Stocken[1]) — "lithet men mächta wackert

[1]) Antagl. *Stöcken*, liten ort vid Leine, nordväst från Hannover.

Folk" säger Grubbe. Det utgjorde i rundt tal 4,000 man, hvarmed fältmarskalken bröt in i Westfalen och lyckades vinna några framgångar samt förenade d. 15 April med sig tre af hertig Georgs regementen. Vid samma tid erhöll Grubbe rikskanslerens tillåtelse att sätta upp ett kavalleriregemente. Han betraktade detta liksom alla främmande öfverstar mest som en affär och hoppades därigenom något förbättra sin ekonomi och såsom öfverste vinna mera anseende och respekt vid armén. Detta regemente synes redan samma år hafva blifvit uppsatt men finnes blott detta år infördt i rullorna[1])

I Juni 1636 lämnade Oxenstierna Tyskland och återvände till Sverige. Alla försök att åvägabringa en för Sverige dräglig fred hade misslyckats och vapnen måste nu fälla utslaget i striden. Vid hemresan uppdrog han åt Grubbe att uppsöka den franske ambassadören S:t Chaumont och förklara, hvad som föranledt honom till detta steg. Grubbe uppsökte ambassadören i början af Juli, möjligen i Hamburg, och frambar Oxenstiernas ursäkter, att han ej före sin afresa kunnat besöka honom. S:t Chaumont sade sig gärna hafva velat träffa rikskansleren för att få ratifikation å den i Wimar s. å. med Frankrike afslutade subsidietraktaten. G. svarade härtill, att hans förman ännu ej fått svar från den svenska regeringen, men så snart som möjligt skulle genom Sten Bielke, Salvius eller någon annan sända besked. Vidare afhandlades om det gemensamma uppträdandet mot kejsaren och om subsidiernas storlek, hvilka S:t Chaumont hade fullmakt att höja, om fördraget utan dröjsmål kunde bringas till slut. Grubbe framhöll, att Sverige numera ej tänkte på fred för tillfället, hvarför det afslagit konungens af Danmark erbjudna medling. Sverige sökte numera ej någon

---

[1]) *Gr. t. A. O*, Hamburg d. 19 Mars, Vehrden d. 4 April, Brehmen d. 5, Hamburg d. 30 April, *Chemnitz* II,4 ss. 982—986, 1006—1007. *Johan Banér till Grubbe*, Werben d. 5 Aug 1636 (Tyskl. o t kr.) *Memorial* för Residenten och Secreteraren Lars Grubbe etc Stralsund d. 25 April 1636 (A. O:s br) *Mankell*, Uppgifter rörande sv. krigsmakten etc. s. 239. G. hade redan 1631 erhållit tillåtelse att få ett komp af Kaggs dragoner. *Lars Kagg t. Gr*, Anclam d. 9 April 1631 (Biographica).

separatfred, utan blott en allmän sådan och hade blott bedrifvit underhandlingarne, tills alliansen blifvit afslutad. S:t Chaumont förklarade sig vara tveksam, därför att rikskansleren i Wimar ej velat "categorice" förklara sig om alliansen och fruktade, att han sökte ett "particular convent" af de evangeliska ständerna. Grubbe lugnade honom då med den försäkran, att det första berodde på, att Oxenstierna ej erhållit svar från regeringen i Sverige och hade med underhandlingen med de evangeliska blott den afsikten att söka draga dem bort från Pragerfreden. Grubbe sökte äfven af ambassadören bekomma 10,000 rdlr som förskott på subsidierna, men lyckades ej denna gång. I slutet af månaden fick han däremot omkr. 7,500 rdlr. Han arbetade för resten ända till sin hemresa att bringa den franska traktaten i verkställighet särskildt att förbättra subsidierna [1]).

Det led mot slutet af Grubbes verksamhet såsom resident i Hamburg. Salvius, som utsändts i och för fredsunderhandlingarne och fått i uppdrag att tillsamman med Grubbe afsluta underhandlingen med ärkebiskopen af Bremen, skulle aflösa honom och återtaga sin forna befattning. Grubbe själf önskade att komma härifrån och få en annan befattning, hvarom han förut talat med rikskansleren. Han hade vid armén haft några konflikter med King och klagade öfver de skotska officerarnes öfvermod. Rikskansleren synes hafva ogillat detta och förmanade till enighet, hvarefter förhållandet blef bättre. Grubbe samverkade också med Leslie och S:t Chaumont för att åvägabringa en förening mellan de svenska och hessiska trupperna, hvilken ock ägde rum d. 17 Maj 1636. Under Juli och Augusti månader upptogs hans tid af underhandlingarne angående ärkestiftets neutralitet, och så snart detta blef färdigt, återvände han

[1]) Libellus Memorialis ad ea quæ ...... Duo Laurentio Grubbio ad S. Chaumontium deferenda et communicanda commissa sunt. Stralsundii die 22 Junii Anni 1636. (Bilaga bland Hugo Grotii bref till A. O.); egenhändigt koncept af rikskansl. i *A. O:s br.*, *Gr. t. A. O.*, Hamburg d. 10 Juli, Stade d. 3 Aug.

hem, dit han anlände d. 9 Sept. s. å. Hans tvååriga verksamhet hade ej beredt honom stora framgångar, men han hade med berömvärdt mod och skicklighet härdat ut stormen och ordnat förhållandena så godt sig göra lät. Under de närmast följande åren får han sin verksamhet hufvudsakligen förlagd till hemlandet[1]).

---

[1]) *Gr. till A. O.*, Hamburg d. 18, 23 Mars o 30 April. *Memorial* för — Salvius — på sin reesa ådt Tyskland. Stockholm d 30 April 1635 (Handl. efter A. S. vol. II) *A. O. till K. M:t*, Stralsund d. 6 Juni 1636 (H. S. H. 38, s. 407) *Chemnitz II*,4 s. 1015, d:o III,1 s. 24.

Grubbes verksamhet i Sverige och Tyskland åren 1636—1641.

Sedan Grubbe öfverlämnat sitt förut anförtrodda värf åt Salvius, återvände han hem. Han är i Tälje (Södertälje) d. 9 Sept. och synes samma dag hafva anländt till Stockholm. På hemvägen torde han enligt sin förut uttalade afsikt hafva besökt Banér, som anhållit därom, samt äfven Sten Bielke i Pommern och från dem medfört bref och akter, hvilka d. 10 Sept. upplästes i rådet. Troligen har han äfven samtidigt aflagt muntlig redogörelse öfver sin verksamhet i Tyskland och ställningen derstädes, ehuru rådsprotokollen därom intet förmäla. Under den återstående delen af året vistades han mäst i hufvudstaden och skötte sin tjänst såsom statssekreterare. Vid jultiden reste som vanligt regerings- och rådsherrarne ut på sina egendomar, så att blott Claes Fleming och Carl Bonde funnos i staden. Grubbe måste därför vara i Stockholm, emottaga bref och tidningar och afsända dem till vederbörande, särskildt till rikskansleren. I kansliet var ej den bästa ordning under chefens bortovaro; kansliordningen var i många fall otydlig, så att tjänstemännen ofta ej visste, huru de skulle förhålla sig af fruktan att öfverträda sin plikt eller förorsaka ovilja genom att i otid ingripa. Grubbe hade ännu något att göra med Salvius angående Bremen och Verden, hvilka saker ej medhunnits före den förres afresa, men hvilka dock blefvo färdiga innan årets slut. D. 9 Nov. var Grubbe närvarande i rådkammaren och lämnade upplysningar rörande några köpmän, Sixt och Steenhusen,

och deras fordringar på kronan. Längre fram i månaden fick han i uppdrag att tillsamman med riksrådet Per Banér uppsätta förslag till privilegier för det nya kopparkompaniet. Det gamla af år 1622 hade upplösts och ett nytt kom till stånd år 1636. Granskningen af det nya privilegieförslaget verkställdes med ledning af det gamlas privilegier och Grubbe refererade det resultat, hvartill man kommit, i rådet d. 28 Nov. I Dec. månad ankom från England öfverste Alexander Forbus med skrifvelser från konung Karl I angående handeln på Göteborg, där många skottar slagit sig ned samt en plan om Ingermanlands kultiverande, hvilket kunde ske genom engelska emigranter. Orsaken till detta närmande torde väl närmast hafva varit att undersöka, hur pass långt Sverige vore villigt att inlåta sig med England mot kejsaren. Forbus hade vändt sig till Oxenstierna och begärt att få någon å svenska kronans vägnar att konferera med härutinnan. Härtill beordrades Grubbe med sekreteraren Gylle såsom biträde. Sammanträdet ägde rum i "Cantzlij-Cammaren" d. 18 Dec. Forbus utvecklade å sin sida konungens af England afsikt att upphjälpa Göteborg och nämnde i förbigående, att konung Karl torde vara villig att förbinda sig mot kejsaren och Spanien med Sverige, sedan hans försök att åt sin systerson återförväfva Pfalz hade misslyckats, om blott den svenska regeringen vände sig till konungen i detta afseende. Han förespeglade, att ända till 34 t:r guld funnes att tillgå (trots Karls ständiga penningförlägenhet!) mot det att åt de kommande engelska trupperna upplätes några fasta platser i Westfalen. Grubbe lofvade att "favorabiliter" rapportera allt för regeringen, hvilket äfven skedde följande dag, men för helgens skull beslöts att uppskjuta saken. Förslagen ledde ej sedermera till något resultat.[1])

---

[1]) *Gr. till A. O*, Stockholm d. 30 Dec. *Gr. till Johan Casimir*, Tällie d. 9 Sept., Norrköping d. 20 Okt., Stockholm d. 5 Nov. och 30 Dec. K. M:t t. H. Salvium att excusera dröjsmålet på ratificationen öffver dee Bremiska och Vehrdiska tractater, Stockholm 24 Sept. 1636 (R. r. f. 670). R. P. d. 10 Sept., 26 och 28 Nov. 16, 18 och 19 Dec. 1636.

I början af år 1637 tjänstgjorde Grubbe fortfarande i kansliet och användes i olika uppdrag t. ex. tillsammman med "burggrefven" i Göteborg, Daniel Lang, att öfverse stadens privilegier och söka upphjälpa de fel, som däri kunde finnas. Men krigshändelserna i Tyskland hade tagit en sådan vändning, att regeringen, som behöfde säkra underrättelser från krigsskådeplatsen, måste sända Grubbe dit ut för att uppsöka fältmarskalken Banér, Herman Wrangel m. fl. Efter slaget vid Wittstock skulle Banér enligt regeringens plan gå uppför Elbe med Wrangel vid Oder och Leslie vid Weser. Denna plan kunde dock ej fullständigt genomföras, emedan de svenska arméerna voro i manskap underlägsna de kejserliga. Banér, som börjat belägra Leipzig, måste vika för Hatzfeld, och Leslie var för svag att ensam kunna uträtta något mot fienden. Den förre drog sig tillbaka till Torgau, där han lade sig i ett befäst läger. Wrangel hade dock till en början framgång och intog Frankfurt a. d. Oder och Berlin. I Sverige var man ej underrättad om, huru sakerna verkligen stodo, hvarför Grubbe sändes ut att skaffa säkert besked. Resan skulle han ställa öfver Danmark och på färden därigenom efterhöra stämningen i landet mot Sverige, taga reda på, om några rustningar företogos samt, huru Danmark ställde sig till kejsaren, England, Staterna och Polen. Då han anländt till Hamburg, ägde han att rådgöra med Salvius och öfverlämna till denne fullmakt och instruktion i och för fredstraktaten. Emedan kejsaren nu vore död, borde allt, hvad i hans (Salvii) instruktion sades om honom, tillämpas på den romerske konungen (sedermera kejsar Ferdinand III.) Liknande uppdrag hade Grubbe att framföra till Sten Bielke. Han medförde äfven ratifikation på traktaterna rörande Bremen och Verden, hvilka nu borde öfverlämnas till ärkebiskopen. För att belöna de af arméns generaler och högre officerare, som utmärkt sig vid Wittstock, hade K. M:t befalt Spiering att förse Grubbe med 30,000 rdlr för anskaffande af kedjor och porträtt, hvilka skulle utdelas

bland dem. Om fältmarskalken vunnit någon ny framgång, skulle Grubbe söka förmå Hamburg, Lübeck och Bremen att lämna Sverige något understöd. Kreditif för Salvius och Grubbe att hos Mecklenburg och Hessen bevaka sitt lands intressen medsändes. Från Hamburg skulle Grubbe begifva sig till Banér; stängde fienden vägen, borde han sända ett säkert bud och anhålla om eskort. Han hade att till fältmarskalken framföra K. M:ts och regeringens tacksamhet för hans nit och bedja honom ej förtröttas. Ledningen af kriget lämnades åt honom och generalerna; dock borde ett vaksamt öga hållas på sjökanten. Kurfurstarne af Sachsen och Brandenburg samt hertig Georg af Lüneburg hade visat sig som Sveriges fiender och skulle behandlas som sådana. Dessutom rörde instruktionen förhållandet till diverse andra furstar samt lämnade underrättelser hemma från Sverige. Från Banér skulle Grubbe så fort som möjligt begifva sig till Wrangel, till hvilken han hade enahanda uppdrag[1]).

Grubbe, som en tid väntat på order att afresa, begaf sig på väg i slutet af Mars. Han reste i små dagsresor och begaf sig först till en af sina gårdar, hvarefter han tog vägen öfver Hjälmarsund. Till följd af det dåliga föret gick resan ganska långsamt. Till Hamburg anlände han först omkring d. 22 April. Om resan genom Danmark nämner han ej mycket i sina bref, utan säger endast, att han funnit allt lugnt. I Hamburg torde han väl först hafva besökt Salvius och uträttat de uppdrag, han hade till honom. Samtidigt råkade han den franska ambassadören, markis de S:t Chaumont. Denne besvärade sig öfver, att han ännu ej bekommit någon ratifikation på fördraget i Wismar; ej heller hade någon resolution följt angående förslaget till en allmän freds-

---

[1]) *Memorial* för Grubbe öfver de ärenden han skall andraga hos Joh. Banér, *Creditif* till Generalen Linnar Torstensson för Secret. Lars Grubbe, d:o till Gen.-Major Stålhandske, *Memorial* för ... Lars Grubbe uthi dee wärf honom i Tysklandzresan att förrätta opå lagde ähre, Stockholm d 23 Mars 1637 (R. r. ff. 177, 189). *Memorial* öfwer the ärenden Grubben hoos Feldtm. herr Herman Wrangel etc. (Fol. ej utsatt; memorialet återfinnes i registraturet mellan månaderna Mars och April), dat. Stockholm d. 23 Mars 1637.)

kongress i Köln. Från Hamburg reste Grubbe till Lübeck och har troligen efter sin afsikt äfven farit till Wismar för att uppsöka hertigen af Mecklenburg. Emellertid skulle han nu uppsöka hufvudarmén, men fienden stängde vägen så att han ej kom längre än till Havelberg. I midten af Maj anlände han hit och är ännu kvar i början af Juni. Två gånger försökte han komma fram, men måste alltid vända om, och Banér skref till honom att vänta, tills vägen blefve säkrare. Till slut började han misströsta om att kunna uträtta denna del af sitt uppdrag och föreslog rikskansleren, att Salvius skulle göra det i hans ställe, på det han själf måtte få fortsätta till Pommern. Troligast är, att Grubbe aldrig öfver Havelberg lyckats nå hufvudarmén. Banér var så godt som innestängd och kunde endast med stor nöd rädda armén till Pommern. Hit begaf sig äfven Grubbe och fick slutligen fullgöra sitt uppdrag till Banér. Öfver Stettin återvände han hem och inträffade i Stockholm d. 22 Juli. Inför rikskansleren synes han hafva aflagt rapport. Den handlade om det mindre goda förhållandet mellan Wrangel å ena sidan och Banér, Bielke och Leslie å den andra, hvarför det var lämpligast att den förre hemförlofvades. Banér och Bielke hade befalt Grubbe i Sverige yrka på att penningar skaffades till krigets fortsättning o. d.[1]).

Från denna tid vistades Grubbe detta år för det mesta i Stockholm, utom när han understundom besökte sina gårdar t. ex. Aleby i Solna socken. Han hade år från år allt mer tröttnat på sin tjänst i kansliet och vid flera tillfällen anhållit hos rikskansleren om en lugnare befattning. Nu syntes på en gång flera tillfällen härtill erbjuda sig. Regeringen hade detta år afskedat flera odugliga landshöfdingar och behöfde personer, som den kunde lita på. Särskildt torde därvid Grubbe hafva kommit i åtanka, och han tänkte ett ögonblick att söka

[1]) *Gr. till A. O.*, Hamburg d. 30 April, Lübeck d. 3 Maj, Havelberg d. 29 Maj och 4 Juni. *Gr. till Joh. Casimir*, Stockholm d. 25 Mars, Norköping d 4 April o Stockholm d. 22 Juli. *Gr. till S.* s. d. (Stockholm). R. P. d. 26 Juli 1637.

komma till Narva, hvarför han i ett förtroligt bref föreslår Salvius, att denne skulle söka till Riga, då de kunde hålla god grannsämja. Riksdrotsen ville hafva honom till bisittare i hofrätten, öfverståthållaren Claes Fleming till sin närmaste man såsom underståthållare och rikskansleren i det påtänkta kommerskollegiet. Salvius hade dock rådt Grubbe att ej helt och hållet lämna kansliet, hvarför denne ej sökte sig därifrån. Han blef i stället utnämnd till underståthållare på Stockholms slott med bibehållande af sin tjänst och lön såsom statssekreterare. Enligt rådsprotokollen blef han förordnad till förutnämnda syssla d. 1 Dec. 1637. Hans originalfullmakt har jag ej lyckats finna, ej heller står något därom i registraturet. En kopia af densamma finnes emellertid bland Salvii papper [1]. Hvad angår hans plikter som underståthållare, upplyser förutnämnda afskrift tydligt härom. Han skulle hafva sig angeläget, att lag och rätt skipades i staden med dess förstäder och att redan afsagda domar vederbörligen exekverades. Dessutom skulle han hafva uppsikt öfver byggnadsverksamheten i staden och förstäderna, att handel och vandel förkofrades och "een godh politia" funnes, samt att kronans räntor och regalier ordentligt inflöto Han skulle naturligen närmast assistera öfverståthållaren herr Claes Fleming [2]. Emellertid synes G., att döma af hans bref, ej hafva kommit att i denna sin

---

[1]) *Odhner*, Drottn. Kristinas förm. s. 72. *Gr. till S.*, Stockholm d. 26 Aug. och 11 Nov. *Nils Nilsson (Tungel) till Salvius*, Stockholm d. 29 Juli och 9 Dec. 1637. *Bref fr. A. O. t. S.* Handl. efter A. S. vol. IV.; S. s.).

[2]) R. P. d. 1 Dec. 1637; *Fullmakt för — Lars Grubbe att vara Underståthållare på Stockholms slott*, (Stockholm — Nov. 1637. (Bref fr. Reg. Handl. efter A. S. vol. II S. s.) Ur fullmakten ...... »Särdeles skall han låtha sigh wara anläget, att Lagh och Rätt uthi Staden redeligen skeppas (skipas), Justitien handhaffues och hwadh som affdömpt, eller af Oss, eller ock Hoffrätten resolverat warder, tillbörligen bliffver exequerat Desslijkes att Stockholms Stadh och dess underliggiande förstäder, byggias och förbättras, och medh handell och wandell, sampt een godh politia må tillwäxa och sigh förkoffra Sammalunda att Wåra och Chronones Räntor, Regalia Fisci, Rätt och Rättigheeter haffves i acht».... Rättandes sigh j allt effter den Instruction och order, som Wår Öffver Ståthållare här sammastädes giffven ähr, eller kan frambdeles giffven warda, och honom uthi alt, till Wår och Cronones tiänst troligen adsisterandes»...

egenskap spela någon mera betydande roll, hvilket är lätt förklarligt då man betänker, att en sådan man som Claes Fleming ej lämnade mycket i dessa saker åt sina underordnade, utan skötte det mesta själf.

Vid ungefär samma tid hade man efter generalbergsamtets inrättande d. 14 Febr. 1637 äfven tänkt på ett nytt ämbetsverk för handel och sjöfart. Dessa näringsgrenar hade svårt att komma sig upp, beroende dels på de ständiga krigen och dels af brist på kapital. Då svenska köpmän obehindradt kunde drifva handel i Östersjön och äfven i Nordsjön, syntes det som en kraftig och väl organiserad öfverstyrelse för commercierna skulle kunna uträtta åtskilligt för deras förbättrande. Fullmakt [1]) utfärdades ock för det nya kollegiet, hvars president Claes Fleming skulle vara samt assessorer Lars Grubbe och generaltullförvaltaren Mårten Augustinsson [2]). Instruktionsförslaget, som är uppsatt af Grubbe bär titeln: "Punctation af ett collegio utöfver all riksens in- och utländska handel och vandel och hvad däraf dependerar" [3]). Kollegiets medlemmar skulle gifva akt på "commerciernas" lopp både inom- och utomlands, hjälpa och råda dertill att de komme i godt stånd. "Så och alt hwadh som der til tienar, widh macht hålles, förbättras och förwidgas, Såsom eenkannerligen Seglazen In- och Uthrijkes, Såsom och allehanda Manufacturer medh alt annat som j någon måtto till handells och wandells förkofringh ähr at accomodera". Öfver allt sådant skulle de öfverlägga och fatta deras betänkande och söka efter bästa förmåga rätta och hjälpa det, som erfordrades, men i svårare fall hänskjuta afgörandet till K. M:t. För tillfället synes emellertid nyssnämda kollegium ej kommit i verksamhet, det finnes ej upptaget i riksstaten för 1638

---

[1]) Enl. *Odhner*, (sid 167) d. 28 Nov. 1637, i R. P. d 1 Dec 1637, »I Commerci-Collegio blef förordnat Herr Claes Fleming till Præsident, Secreteraren Lars Grubbe och Tollförvaltaren Mårten Augustinsson till Assessorer der sammastädes».

[2]) Adlad *Rosenstjerna*.

[3]) Se O:s kopia i S:s, dat. Stockholm Nov. 1637. (Bref fr. Reg. Handl. efter A. S. vol. II.)

eller närmast följande åren. Något spår af G:s verksamhet på detta område har jag ej heller lyckats upptäcka. Rörande handels- och sjöfartsärenden, specielt Stockholms, sköttes de hufvudsakligen af den nitiske och mångsidige Claes Fleming till hans död. Först år 1651 kom kommerskollegiet till stånd; dess instruktion hade utarbetats af rikskansleren själf [1]).

Om G:s verksamhet under större delen af år 1638 är ej mycket att säga. Han vistades mest i hufvudstaden sysselsatt i kansliet, någon gång i egenskap af underståthållare samt emellanåt på något af sina gods. Det är från denna tid man finner hans bref till sin vän och gynnare Salvius de starkaste uttrycken af missnöje öfver sin ställning. I nästan alla bref finner man honom klaga öfver att han sällan användas i kansliet och ej heller vid slottet. Önskar, att Salvius ville skaffa honom någon anställning i Hamburg eller annorstädes utomlands. Han börjar allt mera närma sig till oppositionen mot rikskansleren och den gamla ordningens män, honom mera framdeles [2]).

Vid den i början af året (d. 17 Jan.) sammanträdande riksdagen har G. varit närvarande. På grund af sina gamla förbindelser med pfalzgrefven Johan Casimir brefväxlade han fortfarande med honom och sände honom underrättelser från hufvudstaden och om riksdagens förlopp [3]). Endast i enstaka fall finner man, att G. användts i kansliet såsom t. ex., att tillsammans med de andra hofråden [4]) Strassburg, Steinberg, Wolff och Schwalenberg undersöka den stralsundska deputationens besvär och yrkanden ang. Stralsunds förhållande till svenska kronan samt ang. en föreslagen engelsk traktat. Hans versksamhet som underståthållare synes ej hafva varit

---

[1]) Se *Odhner* ss. 167—168.
[2]) *Gr. till S.*, Stockholm d. 11 Aug. o. 22 Sept. 1638.
[3]) *Gr. till Joh. Casimir*, Stockholm d. 17 Febr. 1638. *Odhner* s. 82.
[4]) Grubbe nämnes här *hofråd*, någon utnämning härtill har jag ej funnit.

mycket ansträngande, utan han har endast egentligen behållit namnet och lönen. Så erhöll han i uppdrag, att tillsäga stadens styresmän, att förse norrlänningarne, som handlade på Stockholm med utsäde och när H. G. v. Arnheim rymde ur sitt fängelse i slottet fick G. befallning att anställa ransakning ang. flyktens verkställande [1]). Mot slutet af året sändes dock Grubbe ut i en af sina vanliga resor till armén. Banér hade under senare delen af år 1637 och förra delen af 1638 måst taga kvarter i Pommern och Mecklenburg och kunde ej göra mer än försvara "sjökanten" mot de kejserliga trupperna. Men regeringen, som måst bekväma sig till att år 1638 ratificera 1636 års traktat med Frankrike, kunde nu sända honom penningar och förstärkningar. Banér ryckte därför ur Mecklenburg öfver Elbe in i Meissen. För att underrätta fältmarskalken om förhållandena i Sverige och höra hans mening om kriget utsändes Grubbe medförande kreditif till Johan Banér samt gen.-majorerna Axel Lillie och Johan Lilliehöök (guvernörer i Pommern [2]). Sin resa skulle han liksom förra gången ställa öfver Danmark och sedan endera till sjös på Stralsund, Warnemünde eller Wismar eller ock landvägen, beroende på årstiden. För fältmarskalken skulle han utveckla förhållandet till Polen och i synnerhet till Danmark, på hvilket fältmarskalken borde särskildt gifva akt och underrätta om, att den franska alliansen blifvit "renoverad". Hansestäderna borde fältmarskalken traktera "favorabelt" och om något tillfälle gåfves rycka in uti Schlesien, Böhmen och Mähren. Om dessa saker borde han infordra fältmarskalkens skriftliga utlåtande. Vidare hade han i uppdrag att fordra till sig och genomse riktiga rullor på det svenska krigsfolket till häst och fot och förmå fältmarskalken

[1]) R. P. d. 3 och 5 Jan., d:o d. 11 Oktober samt d. 19 Nov. och 13 Dec. 1638.

[2]) *Creditif t. Gen.-Majoren Axel Lillie etc. Mutatis mutandis till Gen.-Major Johan Lilliehöök, t. Commendanten i Wismar Jon. Lilliesparre. Memorial* öffver dhe ährenden....Lars Grubbe att andraga, communicera och förklara ådt feldtmarskaleken Her Johan Baner etc., Stockholm d. 8 Dec. 1638. R. r. ff. 1090, 1091, 1092, 1095; alla s. d.)

att tillhålla de svenske och finske öfverstarne vid landtregementena att ofta granska nämda rullor. Utom memorialet förde G. med sig bl. a. listor på det folk, som från Sverige skulle utskickas att förstärka armén, uppgift på fördelningen af de franska subsidierna, uppgift på huru mycket ammunition som kunde påräknas hemifrån m. m. Han medförde dessutom en del penningar hvilka bragts tillhopa genom försäljning af kronogods. Dessa skulle han lemna till Salvius för garnisonernas i Stettin, Stralsund och Wismar räkning. Resan har ej kommit till stånd före den 22 Dec. besökte han och under resan kanslern på Tidön (5 Jan. 1639). Vägen gick öfver Danmark och han färdades långsamt. Grubbe anlände till Wismar först den 31 Jan. 1639. Härstädes träffade han hertigen af Mecklenburg och reste sedan till Blekede för att därifrån söka komma fram till armén. Som vanligt mötte det stora svårigheter att komma fram, ty utan konvoj tordes G. ej resa i synnerhet för böndernas skull, hvilka gjorde vägarna osäkra. Här måste han vänta ganska lång tid hvarunder han brefvexlade med fältmarskalken och Salvius. Denna hade han då ännu ej besökt och tordes ej resa till Hamburg för att ej försumma någon lägenhet att komma till hären. Blekede synes vid denna tid haft svensk garnison, men var illa försedt, hvarför G. hos Salvius anhöll, att denne måtte sända något proviant och några kanoner dit. Ändtligen anlände 50 ryttare, hvilka skulle utgöra eskort, och G. reste nu öfver Bergen, Salzwedel och troligen Havelberg. Armén befann sig då i kvarter uti Halberstadt, Thüringen, Magdeburg in i Meissen och Voigtland. Fältmarskalken träffade han den 25 Febr. utanför Zwickau [1]). Hos denne stannar Grubbe till fram i Mars sysselsatt med att fullgöra sitt uppdrag vid armén. Banér började vid denna tid belägra Freiberg

[1]) *Anders Gylle (Gyllenklou) t. Adler Salvius*, Stockholm d. 22 Dec. 1638 (Bref från A. O. t. S. Handl. efter A. S. vol. IV) *Gr. t A. O.*, Wismar d. 1 Febr »Uhr qvarteret för Freijburg then 5 Martij 1639» *Gr. till S.* Blekede d. 5, Febr., Bergen d. 8 och 13 Febr.

med 15 reg. ryttare och 1,800 musketörer. De kejserlige befälhafvarne Hatzfeld och Götze lågo i stiftet Fulda. Stålhandske lyckades slå 6 sachsiska regementen och jagade dem in i Dresden. Vistelsen vid hufvudhären blef dock ej långvarig, ty Grubbe måste hastigt afresa, oviss af hvilken orsak. Möjligen till följd af trupprörelserna, hvilka ledde till svenskarnes seger öfver Mazarini vid Chemnitz d. 4 April 1639. På hemvägen synes G. hafva besökt Pommern. Detta för att samla tillförlitliga uppgifter på krigsmaktens styrka samt omkostnaderna för dess och fästningarnes underhåll. Han medförde hem rullor och förslag rörande staten för Vorpommern och Wismar, hvilka lämnades till kammarrådet Johan Berndes. Om staten i Hinternpommern hade han ej lyckats få något besked; likaledes fattades flera rullor öfver de svenska trupperna [1]).

Under det Grubbe hade varit ute i Tyskland företogo regeringens medlemmar i början af år 1639 en rundresa i landet för att på närmare håll kunna se, hvad staten kräfde, afhjälpa det i många landsorter (ex. Vestergötland, Nerike och Vermland) uppflammande missnöjet. Resan, som gick öfver Vesterås och Örebro, varade till fram i midten af sommaren. Rikskansleren besökte bland andra städer äfven Göteborg, hvars stadsstyrelse ordnades efter Stockholms mönster och anstalter vidtogos för att upphjälpa dess handel m. m. [2]). I Göteborg infann sig Grubbe d. 18 April och aflade inför rikskansleren och riksmarsken redogörelse för sin resa. Mötet tyckes ej hafva varit behagligt för Grubbe, hvars förhållande till sin förman ej synes hafva varit så godt som förut, äfven öfver Salvius visade Oxenstierna något missnöje. Från Göteborg följde Grubbe rikskansleren till Jönköping, där ett slags riksdag för Götaland hölls, och skötte sin vanliga

---

[1]) *Gr. till A. O.*, Jönköping d. 25 April 1639; *K. Mt. fältm. Joh. Banér*, Jönköping d. 4 Juni 1639. (R. r. f. 475).

[2]) *Odhner*, ss. 89—91.

tjänst såsom statssekreterare. Någon afresa till hufvudstaden blef dock ej af för regeringsherrarne, emedan pesten utbrutit derstädes. De möttes därför senare på sommaren i Vesterås och residerade sedan i Köping. Rikskansleren vistades dock för sin hälsas skull omkr. 3 månader på sitt gods Tidön. Grubbe reste antagligen från Jönköping upp till Stockholm och vistades en tid på sin gård Aleby och infann sig längre fram på året hos regeringen i Köping. Under vistelsen i Vesterås kom i rådet frågan före om besättande af en beställning såsom rikskansliråd (riksråd, som tjänstgjorde i kansliet). Fråga var, om man härtill skulle utnämna någon rådsherres son — hvarvid man särskildt tänkte på Johan Oxenstierna — eller ock taga någon af mindre förnäm härkomst, men som förut tjänstgjort i kansliet. Rikskansleren uttalade sig mot principen, att riksrådssöner under faderns lifstid borde antagas i rådet. Vid öfverläggningen härom föreslog Åke Tott till riksråd hofkansleren Salvius eller statssekreteraren Grubbe såsom de i detta fall lämpligaste. Åke Axelsson (Natt och Dag) däremot förordade rikskanslerens son Johan, i hvilket riksmarsken instämde. Äfven några andra nämdes — t. ex. Schering Rosenhane, men slutet blef att Johan Oxenstierna intogs i rådet i Mars 1640 [1]).

Vid denna tid började underhandlingarne om en allmän fred allt mer tränga sig fram i förgrunden. Frågan var, om Sverige skulle föredraga en allmän eller separatfred. Kejsaren hade detta år genom sitt sändebud grefve Kurz gjort hemliga anbud om fred till Salvius och äfven vändt sig till Banér, som med sin här låg i Böhmen. Regeringen, som hyste misstro till Frankrikes planer, var ej obenägen härför, i synnerhet att underhandla vid armén. Där kunde man vara mera säker, att franske gesandter ej skulle upptäcka, hvad som förehades. I rådet öfverlades länge, om hvad i detta fall borde göras och rikskansleren rådfrågade pfalzgrefven

---

[1]) *Gr. t. S.*, Jönköping d. 26 April. Aleby d. 14 Maj. R. P. d. 17, 20, 21 Aug. 1639. *Odhner*, ss. 91, 92.

Johan Casimir, som tillstyrkte en separat underhandling. Meningen var, att sända Grubbe ut till fältmarskalken, som äfven synes hafva önskat detta, emedan han ej var van vid diplomatiska förhandlingar. G. var ej synnerligen hågad härtill, i betraktande af det svåra och delikata i uppdraget och den obehagliga ställning, i hvilken ofta civila personer råkade vid arméerna. Han ville dock ej, om han behöfdes, undandraga sig, utan erbjöd sig att, på grundval af sitt förra memorial till fältmarskalken, uppsätta förslag till ett nytt. Emellertid blef det ej något af med den påtänkta separatunderhandlingen och i Dec. 1639 erhöllo både Salvius och Banér befallning, att hänvisa de kejserlige till den allmänna fredskongressen [1]).

Under hela år 1640 befann sig Grubbe i Sverige. Det var fortfarande fråga om, att sända honom till hufvudarméen, men tiden gick, och det tycktes ej blifva något utaf. I allmänhet användes han detta år ovanligt litet i statstjänsten. Han klagar också däröfver att man anser honom till allt "incapabel" och att nya personer med förnäm börd eller relationer började föredragas framför andra i kansliet. Han, liksom många andra, vände sina blickar till den unga drottningen och hoppades vid hennes anträde till regeringen på bättre tider [2]). I början af året befann sig Grubbe i Nyköping, där riksdagen som bäst var samlad, och tjänstgjorde väl som vanligt i kansliet. Sedan reste han uppåt landet och till Aleby. Pesten hade nu börjat aftaga, men de flesta rådsherrarne och andra förnämare män hade lemnat hufvudstaden. På Aleby stannade han en tid och lämnade rikskansleren underrättelser om tillståndet i hufvudstaden. Först i Maj detta år återvände regeringen till Stockholm från sin rundresa i landet och G. har väl nu också begifvit sig till Stockholm. Man

[1]) Se härom *Odhner*, Sveriges deltagande i Westfal. fredskongressen, ss. 61—65. *Fridericia II*, ss 127—129 *Gr. t. A. O*, Köping d 15 Nov. R. P. d 8 Aug., 4 Sept, 2 Dec. 1639.

[2]) *Gr. t. S*, Nyköping d. 6 Febr. 1640.

finner högst få spår af G:s verksamhet detta år, men han har troligen vistats större delen af året härstädes. Då en nederländsk beskickning i midten af året anlände till Stockholm var Grubbe samt Gyllenklou och Mylonius närvarande samt förde protokollet vid deras audiens. Såsom ett bevis på, att han var så att säga "i onåd" torde man väl få anse, att vid underhandlingarne med nämda gesandter Grubbe ej användes, utan den vida yngre Gyllenklou. I rådet upptogs dock mot slutet af året frågan om Grubbes affärdande till hufvudarméen för att hjälpa Banér, men man gjorde sig ingen brådska härmed. Man öfverlade i allsköns ro om hans instruktioner o. s. v. I slutet af Nov. hoppades dock G. själf att kunna begifva sig i väg och gjorde en del anstalter för resan, men året gick till ända och ännu var han kvar i Stockholm [1]).

---

[1]) *Gr. t. A. O*, Aleby d. 31 Mars 1640. *Gr. t S.* Stockholm d. 22 och 28 Nov. 1640. *Odhner*, s. 97. R. P. d. 24 Juli samt flera prot. under Aug. särsk. de af d. 12 och 14; d. 25 Nov. och 22 Dec.

Grubbe såsom assistansråd vid den svenska hufvudarmén 1641—1642.

År 1641 ingick och Banér gjorde sin djärfva marsch mot Regensburg, men måste återtåga, hack i häl förföljd af fienden och dog slutligen i Halberstadt d. 10 Maj. Hans påtänkte medhjälpare befann sig då ännu i Stockholm. Man öfverlade fortfarande om hans memorial, de kreditif, han skulle medföra o. s. v., och dessutom kunde han för konvenansens skull ej resa före den danske gesandten, som vid denna tid besökte Sverige. I slutet af Maj månad var ändtligen allt färdigt för Grubbes afresa. Han var väl försedd med instruktioner, memorial, fullmakter och bref. Till Banér skulle han lämna bref samt hälsningar från K. M:t och regeringen. I sin befattning vid hären skulle Grubbe i allt gå fältmarskalken "troligen och flitigt" till handa. I synnerhet gällde detta, när fråga var om traktater, men han borde rätta sig efter den förres ledning. Han skulle åtaga sig "dee förnämbsta och secretaste Swänska ährenden", som förekommo i fältmarskalkens kansli, särskildt rörande K. M:t och regeringen och expediera dessa på svenska; vidare alla stats- och civilärenden. Om någon särdeles viktig angelägenhet förekomme, kunde Grubbe vid tillfälle resa hem och underrätta regeringen därom. I saker, som endast rörde kriget, behöfde han ej blanda sig mer än fältmarskalken fann för godt att meddela honom för bättre underrättelse skull. Relationer, som endast rörde krigshändelserna, borde fortfarande författas af den tyske sekrete-

raren. Så myeket om Grubbes ställning vid hufvudarmén. Om man jämför densamma med hans förra uppdrag vid Weserarmén, finner man snart en viss likhet, men äfven betydlig skillnad. Vid hufvudarmén var han hufvudsakligen ett underordnadt biträde åt fältmarskalken. Vid den förra armén stod han på mera jämnbördig fot med öfverbefälhafvaren och hade ett rätt stort inflytande äfven i militära frågor. Banérs död och oron bland hans trupper gjorde emellertid, att Grubbe ända till Torstenssons ankomst fick en mera framskjuten ställning än ämnadt var. Han skulle vidare noga efterse garnisonernas tillstånd samt besöka de furstar o. a., till hvilka han hade fått uppdrag. Till hufvudarméns generaler, öfverstar o. a. skulle Grubbe i allmänhet framföra K. M:ts tack för deras gjorda tjänster, försäkra dem om belöning och förmana dem till trohet. Liknande uppdrag hade han äfven till den s. k. weimarska armén, hvilken för tillfället var förenad med sina forna kamrater. För fältmarskalken skulle han redogöra för ställningen i hemlandet, särskildt hvad som rörde det fasta och rörliga försvaret. Regeringen kunde dock ej sända så stora förstärkningar, som den önskat, på grund af nödvändigheten att hålla en stark här i själfva Sverige. Vidare borde Grubbe redogöra för förhållandet till främmande makter samt i öfrigt muntligen förklara, hvad som kunde behöfva utredas [1]).

Innan Grubbe hann afresa från Stockholm kom underrättelse om Banérs död. Detta förändrade i väsentlig mån Grubbes ställning. Han utnämndes till assistansråd [2]), osäkert när, och erhöll nya instruktioner. Han skulle så hastigt som möjligt genom Danmark begifva sig till hufvudarmén och efter de förra memorialen i främsta rummet arbeta för att bevara densamma åt Sverige. De

[1]) *Memorial* öffwer dhe ährenden....Lars Grubbe att andraga.... för feldtmarskalcken Her Johan Baner; *Memorial* för Secret ....Lars Grubbe, *Memorial* öffwer dhe ährenden........hos Fältm. Herr Johan Baner.....uppdragit åt Secretario Status Lars Grubbe; *Memorial*.... Lars Grubbe att förrätta hoos........ Hertiginnan af Schöningen, dat. Stockholm d. 29 och 30 April 1641. (R. r. ff. 373, 389, 402, 396.)

[2]) K. M:t till Commissaren i Wästphalen Carll Gregerson etc. Stockholm d. 27 Maj 1641, (R. r. f. 541).

kreditif, han redan erhållit, skulle han begagna för att stärka generaler och öfverstar i deras trohet genom att lofva dem rika belöningar å K. M:ts vägnar. Om Banér lämnat efter sig någon förordning om befälet, skulle Grubbe råda att därvid förblifva och dessutom kungöra, att K. M:t tänkte utse general Lennart Torstensson till öfverbefälhafvare. Vore ingen disposition gjord om befälet och generalerna sins emellan oenige och armén "turberat", skulle Grubbe förklara uppskofvet med Torstenssons ankomst genom att framhålla nödvändigheten att skaffa trupper och penningar för att sända ut med honom, Den nyutnämnde generalen af artilleriet, Johan Lilliehöök, skulle i detta fall begifva sig till armén och taga befälet tills vidare. Regeringen kunde ej föreskrifva något om krigsrörelserna, utan önskade endast, att trupperna måtte hållas tillhopa och att, om möjligt, de weimarska, braunschweigiska och hessiska trupperna kunde förmås att samverka med de svenska. Särskildt lades Grubbe på hjärtat att gifva akt på fästningarna vid "sjökanten", tillse att de bevarades och ej blottades på folk eller annan nödtorft. I allmänhet borde han bemöda sig att bevara och sammanhålla armén samt göra de furstliga husen i Braunschweig—Lüneburg och Hessen vänligt stämda mot Sverige och därför söka vinna deras förnämsta rådgifvare och officerare [1]).

Det var hög tid, att något allvarsamt gjordes för att ställa de missnöjda officerarne och soldaterna vid hufvudarmén till freds. Allt efter som kriget fortgick, behöfdes allt mer trupper och allt flera härar. Sverige kunde naturligtvis endast uppsätta en jämförelsevis ringa del häraf. Utskrifningarne lämnade för hvarje år allt mindre antal soldater, och de, som utsändes, voro oöfvade och kunde till en början endast användas till garnisonstjänst i fästningarne i Pommern och Mecklenburg. Den stora massan af Sveriges trupper bestod därför af värfvade

[1]) *Memorial* för Secreteraren af Staten Lars Grubbe, dat. Stockholm d. 24 Maj 1641. *Memorial* hwareffter.... Lars Grubbe uthi Armeen och elliest widh thess stat i Tyskland.... att efterrätta. Stockholm d. 27 Maj 1641. (R. r. ff. 505,543).

soldater. Dessa anskaffades af öfverstar o. a. enligt öfverenskommelse med svenska staten. Då dessa uppsatte regementena på egen bekostnad mot det att de förfogade öfver solden m. m. till soldaterna, hade de i regeln betydliga fordringar innestående hos svenska kronan och kunde därför intaga en ganska själfständig hållning. Redan år 1633 hade Axel Oxenstierna måst genom utdelning af förläningar och penningar ställa det främmande krigsbefälet till freds, och efter nederlaget vid Nördlingen hade så godt som myteri utbrutit ibland Banérs trupper vid Magdeburg. Banérs personliga anseende hade dock sammanhållit det hela, men efter hans död brusto disciplinens band, då de nu ej tyckte sig hafva någon säkerhet för att få ut sina fordringar. De af Banér på dödsbädden förordnade befälhafvarne [1]) hade ej nog anseende för att kunna upprätthålla Sveriges intressen. Öfverstarne förbundo sig därför på ett möte i Halberstadt, Maj 1641, att visserligen fortfarande tjäna den evangeliska saken, men ej från något håll tåla inskränkning i sina rättigheter samt sins emellan bistå hvarandra för att erhålla, hvad dem tillkomme. Dessutom sände de två fullmäktige, Mortaigne och Rochow, till Stockholm för att begära två månaders sold för trupperna, penningar till nya värfningar samt påminna om de utlofvade belöningarne. Generalerna måste godkänna deras beslut. Samtidigt sökte kejsaren, understödd af Sachsen och Brandenburg förmå de tyska öfverstarne att öfvergifva Sveriges fanor och gå i hans tjänst och hotade dem med rikets akt samt förlust af ära och lif, om de ej gjorde det. Detta verkade på många och gjorde dem tvekande i sitt förhållande till Sverige. Den nye hertigen af Lüneburg trädde i förbindelse med dem och likaledes gjorde Kristian IV. Öfverstarne togo i en hotande skrifvelse Braunschweig Lüneburgs parti och yrkade på att Sverige skulle uppfylla de till dess hertigar gjorda löftena o. s. v. “Weimarianernas“ anförare Gué-

---

[1]) Wrangel, C. G., Wittenberg och Pfuel.

briant, gjorde allt hvad han kunde, för att stärka de svenska officerarne i deras trohet mot Sverige, men ställningen var i allmänhet mycket kritisk [1]).

Den 20 Juli anlände Grubbe till armén, som låg i trakten af Braunschweig. Han hade rest öfver Hamburg där han säkerligen sammanträffat med Salvius och med honom rådgjort om bästa sättet att bevaka Sveriges intressen vid hären. Under vägen hade han uppvaktat hertigarne af Braunschweig—Lüneburg, hvilka i allmänhet yttrat sig vänligt om Sverige, så att Grubbe ansåg, att man kunde lita på dem. Han hade, innan han reste ut till Tyskland fått sin ekonomi något förbättrad, i det han erhållit gods till ett värde af 4,000 rdlr samt sitt gage bestämdt till 10 rdlr specie om dagen, så länge han vistades i Tyskland. Vid armén mottogs Grubbe visserligen ännu med försäkringar om trohet och tillgifvenhet mot Sverige, men åtskilliga yttranden visade, att dessa löften ej voro mycket att lita på. Särskildt yttrade sig Pfuel, den ende tyskfödde af generalerna, på ett märkligt sätt. Liksom kejserliga skrifvelser, som uppmanade till att öfvergå på kejsarens sida, obehindradt hade utspridts i lägret, så hade äfven Pfuel mottagit bref för sin del, innehållande stora löften för honom och andra, om man öfvergåfvo de svenska fanorna. Vid en sammankomst, som Grubbe efter sin ankomst hade med generalerna för att till dem öfverföra K. M:ts hälsning och önskningar, uppträdde Pfuel ganska reserverad gentemot Sverige. Han yttrade sig visserligen i det hela rätt gynnsamt mot sagda land, men talade dessutom mycket om Tysklands sorgliga tillstånd och om nödvändigheten att snart åstadkomma fred. Han, och många andra tyskar med honom, kunde ej längre vara med att fördärfva sitt eget land, i synnerhet som de ej visste, hvad Sverige åsyftade med det långvariga och blodiga kriget. Grubbe svarade härpå och utvecklade de skäl, som förmått Gustaf Adolf att deltaga

---

[1]) *Chemnitz* IV,1 ss. 1, 2, 9. *Lorentzen*, Die schwedische Armee im 30 Jährigen Kriege etc. s. 91—97. *Fridericia* II, ss. 166—169.

i kriget, nämligen religionens och trosförvandternas försvar. Den nuvarande regeringen stode på samma grund. Han redogjorde vidare för gången af fredsunderhandlingarne och kastade skulden för dessas afstannande på fienden. De andra generalerna samt öfverste Gustaf Gustafsson instämde häruti och lyckades till slut lugna Pfuels samvete mot det att man lofvade att snarast möjligt skrida till fredsunderhandling samt skaffa armén fullständigt "contentement".

Oafsedt alla stämplingar utifrån att skilja hären från Sverige utgjorde den nöd och brist, som radde i lägret, alldeles tillräcklig anledning till missnöje. Det fanns här 9,000 man infanteri, 9,000 man kavalleri; alla gamla härdade soldater, samt ett förträffligt artilleri. Men brist hade uppstått öfverallt. Ryttarne måste sälja sina hästar, sadlar och vapen och officerarne sina vagnar för att skaffa lifsmedel. Med fotfolket var det ännu sämre beställdt. Landet var utsuget genom det långa kriget, och soldaterna kunde knappt gå utom lägret för att skaffa sig föda, emedan de blefvo anfallna af den förbittrade landtbefolkningen. Den penningsumma, som Grubbe medfört — 12,000 rdlr — förslog ej långt. Från hertigarne af Braunschweig—Lüneburg stod föga att erhålla. Och dock var det af största vikt, att penningar fortast möjligt skaffades; hade de anländt i tid, torde spänningen aldrig hafva gått så långt som det nu gick. Grubbe säger, att om han haft 30 à 40,000 rdlr, skulle han hafva gjort "miracula". Nu blef det allt värre dag för dag. I början af Augusti infunno sig hos assistansrådet öfverstarne Mortaigne och Dörffling i egenskap af utsedde förtroendemän för arméns officerare. Sedan de förklarat, att de fortfarande ville hålla fast vid Sverige, framställde de till Grubbe å sina och de öfrige officerarnes vägnar den begäran, att han måtte hos Salvius utverka ett förskott af hos denne befintliga penningmedel. Eljest vore det omöjligt att längre sammanhålla armén och de fritogo sig från allt ansvar för följderna. Grubbe sökte visserligen

enligt sina instruktioner förmå dem till tålamod, tills den nye fältmarskalken hunnit anlända, men förgäfves. Här fanns intet annat val än att söka skaffa penningar, på hvad villkor som helst. Generalerna och Grubbe förenade sig därför d. 3 Aug. om en gemensam skrifvelse till Salvius, hvaruti de skildrade nöden inom armén och faran, att den helt och hållet skulle upplösas och gå öfver till fienden. De begärde ett förskott af 60,000 rdlr (generalerna hade föreslagit 100,000, men Grubbe nedprutade summan). De togo allt ansvar på sig och förklarade sig vilja hålla hofkansleren skadeslös. Oaktadt denne hade uttryckliga order hemifrån att ej röra något af de medel, som voro afsedda för armén, innan Torstensson anländt, kunde han ej genom en vägran sätta allt på spel, utan öfversände den begärda summan. Denna räckte dock ej långt. Grubbe gjorde, hvad han kunde, för att skaffa mera; han hade förut af egna medel försträckt så mycket han kunnat, så att han höll på att ruinera sig. I sina bref till rikskansleren och Salvius ger han uttryck åt den oro och förtviflan, som han kände öfver den farliga ställningen vid armén.

Men situationen förvärrades allt mer. Förut hade öfverstarne trädt i förbindelse med hertigarne af Braunschweig—Lüneburg och lofvat återställa till dem de fästningar i deras land, som svenskarne höllo besatta mot en undsättning af 4,000 man. Hertigarne begärde i Augusti månad hjälp mot de kejserliga trupperna. Generalerna och Grubbe framlade på en sammankomst denna begäran för krigsrådet men möttes af ett bestämdt nej. Man nekade att marschera, förrän man fått en afbetalning på solden. För hvarje kompani till häst begärdes 1,000 rdlr, för hvarje kompani till fot 500, för hvarje stab 1,000, hvilket inalles belöpte sig till ej mindre än 300,000 rdlr. "Undt dieses wollten Sie nur auf rechnung und abschlag der Satisfaction, so der Feld-Marschall mitbringen sollte, annehmen, gleichwol daran, was von Grubben bereits anticipirt und voraus bezahlt, abgehen

lassen.“ De, som bevakade Sveriges intressen, invände häremot, att tiden ej tillätc att uppehålla hertigarne, tills penningar anskaffats, emedan de då kunde bringas till förtviflan och öfvergifva den evangeliska saken. De penningar, som funnes, voro i Hamburg bos Salvius och finge ej utbetalas före fältmarskalkens ankomst. Men hvarken goda ord eller hotelser hjälpte. Man måste återigen skrifva till Salvius, men officerarne nöjde sig ej härmed, utan sände särskilda ombud till hofkansleren, hvilka framförde deras fordringar. De sade bl. a., att regeringen i Stockholm hade förgätit dem, deras utskickade kommo ej tillbaka och ett rykte gick, att de blifvit fängslade. Visserligen hade de af Banér blifvit behandlade “wie schlaven und andere kerls“, men de voro fria tyskar och ville ej längre vara med om att fördärfva sitt eget fädernesland. Salvius försök att lugna dem misslyckades, och de begärde ett kort *ja* eller *nej*. Liksom förra gången måste han gifva med sig och lofvade att skrifva till Grubbe, som befann sig i Braunschweig att draga växlar på honom för detta belopp. Härmed förklarade sig officerarne nöjda. I hemlighet uppmanade dock hofkansleren Grubbe att draga växlarne så långsamt, att fältmarskalken under tiden skulle hinna anlända, innan någon större utbetalning ägt rum. Generalerna lyckades nu få hären någorlunda i sin makt, så att den bröt upp och marscherade till Saarstedt.

Men oron var därmed ej stillad. Åtskilliga officerare, som kände sig skuldmedvetna, fruktade efterräkningar och voro synnerligen känsliga för allt, hvad som tydde härpå. Förbittringen vände sig till en stor del mot Grubbe. Af honom, som var sänd af svenska regeringen, hade man väntat sig mycket, men då han medförde blott litet penningar och endast med svårighet kunde skaffa mera, kom oviljan att drabba honom i främsta rummet. Härtill kom väl äfven yrkessoldatens stolthet gentemot den civile ämbetsmannen, ehuru Grubbe åtminstone förut fört militäriskt befäl. De yttrade om

honom: assistansråd, som de ej behöfde sände man dem, penningar däremot, som de måste hafva för sitt uppehälle hördes ej af. Ett rykte berättade, att Grubbe sagt, att när fältmarskalken komme, borde han anställa en sträng räfst med orostiftarne. En bref från Lilliehöök i samma anda stärkte dem i denna tro. Man sade Grubbe rakt i ansiktet, att man ej vidare ville veta utaf honom. På ett möte af officerare föreslogs, att man skulle affordra Torstensson ett löfte att ej utkräfva straff eller skulle man vidtaga andra försiktighetsmått t. ex. "den Schweden die Hälse brechen" eller ock taga generalerna till fånga, efter hvad det franska ombudet Beauregard berättade för Grubbe. Denne vistades mestadels i Braunschweig och undvek att komma till armén [1]).

Hvad som i hög grad bidragit till befälets trotsiga hållning var de anbud, som gjordes det från det s. k. "tredje partiets" förkämpar genom hertig August af Braunschwieg—Lüneburg och konung Kristian af Danmark. Men hertigen började öppna underhandlingar med kejsaren, och Kristian vågade ej taga steget fullt ut och öppet åtaga sig de missnöjdes sak. Stämningen blef något bättre, då Grubbe så småningom utdelade 90,000 rdlr. På officerernas begäran reste han den 11 Sept. till Salvius i Hamburg, dit han ankom d. 17:de. Han framställde deras begäran om två månadars sold, nödigt antal rekryter samt försäkran om framtida underhåll. Öfverste Mortaigne afreste samtidigt till Hamburg för att bevaka befälets intressen. Nu återvände de till Stockholm afsända officerarne och berättade om det lysande mottagande, de erhållit, och om de löften de fått. När Mortaigne kom till Hamburg, begagnade sig Grubbe af tillfället att med Salvii tillhjälp vinna öfversten för Sveriges sak. Han hade förut haft sin uppmärksamhet riktad på

---

[1]) *Chemnitz* IV,1 ss. 21, 48, 51—53, 54—62, *Gr. t. A. O.*, Brunswich d. 24 Aug. *Gr. t. S*, d:o d 27 Juli, 3 o. 4 Aug. *K. M:t t. Grubbe*, Stockholm d. 19 Juni, 24 Juli, 7, 21 o. 28 Aug. 1641, (R. r. ff. 603, 697, 741, 825 och 847).

denne, som var en mycket inflytelserik person vid armén. Med löfte om generalmajorsfullmakt och en penningsumma sökte han vinna honom, hvilket också lyckades. Redan förut hade öfverstarne slagit ned sina fordringar till 150,000 rdlr. På Mortaignes råd beslöt man att sammanslå de svagaste regementena och sänka deras antal från 12 till 10 och ställa en del öfvertaliga officerare i disposition för tillfället, och genom hans inflytande förmåddes de andra öfverstarne att gå in härpå. De genomdrefvo dock, att ett ombud från dem finge närvara, när penningarne inpackades samt försegla dem, hvarefter de skulle förvaras på ett säkert ställe, tills de afhämtades till armén.

Grubbe uppehöll sig under den närmaste tiden i Hamburg under afvaktan på Torstenssons ankomst. Han brefvexlade med regeringen i Sverige och rådgjorde med Salvius om de mått och steg, som borde tagas för truppernas bästa och för att gifva akt på Danmarks planer. Emellertid hade den nye fältmarskalken begifvit sig på väg och anlände till Stralsund d. 4 Okt. Han dröjde dock med att infinna sig vid hufvudhären, emedan han ville föra med sig trupper och penningar samt gifva den missnöjda stämningen tid att lägga sig. Grubbe hade under tiden rest till Wismar och Warnemünde för att ordna en del angelägenheter med aflöningar o. d. Vid ryktet om Torstenssons ankomst skyndade han att möta honom och bad därför Salvius vänta med den nu färdiga penningsändningen till armén, tills han återkomme till Hamburg och finge tala med honom. Om penningarne i Grubbes frånvaro komme till Saarstedt och utdelades, vore det för honom omöjligt att kontrollera utbetalningen. Regeringen hade låtit honom veta, att medlen stode till hans disposition, hvarför han önskade, att de ännu en tid skulle innehållas. I Oktober sammanträffade Grubbe med fältmarskalken, som sände honom och öfverste Billingshausen med ett memorial till armén. Om officerarne tänkte afsända någon till fältmarskalken, borde ej

Grubbe af- utan tillråda detta och tillsamman med denne begifva sig tillbaka, för att förhållandena desto fortare måtte kunna ordnas. Mötte han någon sådan utskickad på vägen, skulle han genast vända om. Grubbe reste därför öfver Wismar och kom till Lauenburg, där han stannade några dagar,

Hufvudhären låg fortfarande vid Saarstedt. Brist på lifsmedel m. m. rådde fortfarande, men den retade stämningen hade lagt sig, så att man ej så mycket frågade efter penningar som efter fältmarskalkens och undsättningstruppernas ankomst. Till detta resultat hade Mortaigne, enligt sitt löfte till Salvius och Grubbe, i hög grad bidragit. Visserligen fanns ännu en och annan missnöjd, men de stode i hemlighet på fiendens sida. Gen.-major Wrangel reste nu till Torstensson för att sätta honom in i förhållandena. Han ansåg det vara nog med de penningar, som redan utdelats och onyttigt, ja skadligt att lämna några flera. Det viktigaste vore, att fältmarskalken snart ankomme. Strax efter Wrangel följde öfverstarne Mortaigne och Dörfflinger, hvilka i arméns namn hälsade fältmarskalken välkommen. Vid underrättelsen härom skyndade Grubbe tillbaka till Torstensson för att hjälpa honom med hvad som behöfdes.

Så småningom begaf sig fältmarskalken på väg; först till Boitzenburg vid Elbe, där de från Sverige och Pommern anlända trupperna — 62 komp. till häst och 47 komp. till fot — lågo samlade. Här infann sig äfven Salvius (d. 9 Nov.) medförande resten af de för hufvudhären afsedda penningarne samt 30,000 alnar tyg till dess beklädnad. Torstensson gick nu med sina trupper öfver Elbe och marscherade åt Blekede, dit han anlände den 10 Nov. Hans mening var att ännu ej begifva sig till Saarstedt, utan stanna på en eller ett par mils håll och låta sakerna i lugn utveckla sig. I Blekede uppvaktades han liksom förut i Boitzenburg af ombud från hertigarne af Braunschweig—Lüneburg samt landtgrefven af Hessen, hvilka förklarade, hvarför deras herrar

börjat underhandla med kejsaren i Goslar. De påstodo, att detta endast skedde i den allmänna fredens intresse. En hessisk öfverste Günteroth berättade i förtroende för Grubbe, att härmed blott åsyftades att komma på god fot med kejsaren; bästa sättet att göra detta om intet vore att genast börja striden igen. Torstenssons marsch gick härifrån öfver Closter—Medingen, Closter—Oldenstadt och Hermesburg till Winssen a. d. Aller, där han inträffade d. 15 Nov. Här möttes fältmarskalken af hufvudhärens trupper, som från Saarstedt ryckt honom till mötes.

Från Winssen sändes Grubbe af fältmarskalken till hertig Fredrik af Lüneburg i Zelle. Han skulle tillkännagifva Torstenssons ankomst, rådgöra om lämpliga åtgärder för krigföringen samt begära proviant för trupperna. Särskildt 30,000 bröd, som fältmarskalken ville låta ersätta genom säd ur magasinen i Nienburg och Minden. Hertigens råd svarade Grubbe, att den nye öfverbefälhafvarens ankomst vore deras herre angenäm, och att han gärna önskat se honom hos sig. Råd angående kriget hade han inga att gifva. Som landet och hufvudstaden voro utblottade genom kriget, kunde han blott skaffa en del af den begärda provianten och hänvisade för öfrigt till sin frände hertig Kristian Ludvig. Torstensson gick emellertid öfver Aller och tog d. 2 Dec. sitt hufvudkvarter vid Bergen[1]).

Under uppehållet i Winssen och sedan i Bergen utdelades bland officerare och soldater penningar och tyg, som Salvius medfört. Fältmarskalken underhandlade med det högre befälet angående dess resterande fordringar, sammanslagning af vissa regementen m. m. Oron hade ännu ej fullkomligt stillat sig och läget var ej utan

[1]) *Chemnitz* IV,1 ss. 62—65, 90—94, 95—100. *K. M:t t. Grubbe*, Stockholm d. 4, 18 o. 25 Sept, 2, 8 o. 23 Okt, 6 o. 13 Nov 1641. (R. r. ff. 911, 997, 1007, 1043, 1070, 1145, 1256, 1316). *K. M:t till Salvius*. Stockholm d, 9 Okt. (R. r. f. 1071) *Gr. t. S*, Wismar d. 30 Sept., d:o d. 3 o. 5 Okt., Warnemünde d. 6 Okt., Lauenburg d. 27 o. 28 Okt.

fara, då äfven samtidigt de franska och de f. d. weimarska trupperna under Guébriant skilde sig från de svenska och marscherade mot Rhen. De kejserliga och sachsiska härarne lågo förenade vid Erfurt. Grubbe sändes af fältmarskalken till Salvius för att få mera penningar att ställa de missnöjde till freds. De medel, som voro afsedda för trupperna, voro emellertid slut, och Salvius hade ytterst svårt att anskaffa mera. Men sedan Torstensson lofvat att personligen gå i god för penningarne både hos regeringen i Sverige och hos köpmännen, lyckades hofkanslern slutligen anskaffa 180,000 rdlr. Sedan dessa utdelats tystnade ändtligen missnöjet, och man hör ej vidare af några upproriska rörelser inom hären (om man undantager öfverste Seckendorff's förräderi.)

Medan man låg i vinterkvarter fortsattes förhandlingarne med hertigarne af Braunschweig—Lüneburg. Men d. 9 Dec. blef Torstensson plötsligen illa sjuk och tillfrisknade ej fullständigt förrän fram i Januari 1642. Grubbe måste därför sköta om underhandlingen, hvilket var kinkigt nog. Frågan gällde krigföringen och hertigarnes bidrag därtill samt fästningarne, som svenskarne i deras land innehade. Angående de förra punkterna kom man snart nog öfver ens, men ej så om den senare. Grubbe framhöll, att drottningen väl haft för afsikt att återställa dem, men blifvit tveksam genom hertigarnes underhandling med kejsaren samt genom deras uraktlåtenhet att ratificera fördraget med Sverige. Under närvarande förhållanden kunde man ej utrymma dem, emedan faror för Sverige därigenom kunde uppstå. Hertigarnes sändebud tycktes åhöra och upptaga detta "mit etwas Alteration und bewegung des gemüthes" och framhöllo sina principalers trohet (!) och dittills gjorda uppoffringar. Grubbe framförde då att förmedlingsförslag från fältmarskalken, men ombuden höllo envist på de fasta platsernas återställande och anhöllo, att hären snart måtte bryta upp och befria landet från den tryckande bördan. Till detta

förklarade sig fältmarskalken beredd, men ville blott afstå några smärre platser och detta med villkor, att svenskarne ostördt finge behålla kontributionerna. Underhandlingen afbröts då, och sändebuden lämnade lägret d. 23 Dec. Emellertid fortgick arbetet med truppernas reorganisation och aflöning, hvarvid äfven Grubbe liksom år 1636 öfvertog ett kavalleriregemente. Salvius säger tämligen elakt härom till Joh. Oxenstierna: "Desperatio facit militem aut monachum", och ehuru Grubbe numera räknades bland öfversterna trifves han dock ej bland dem. Hären bestod af 21 reg. fotfolk och 26 reg. kavalleri[1]). Emedan fältmarskalkens sjukdom ännu fortfor kunde den ännu ej marschera från Bergen. En fientlig styrka under Piccolomini låg kvar i Thüringen, en annan under Hatzfeld hade marscherat mot Hessen. Det för Sverige så kritiska året 1641 hade nu gått till ända, och trots alla slitningar hade armén bevarats åt dess sak och stod färdig att under Torstenssons ledning ånyo pröfva vapenlyckan[2]).

När år 1642 inbröt, låg den svenska hufvudarmén fortfarande kvar vid Bergen, emedan fältmarskalken ännu ej fullt tillfrisknat. De utlofvade trupperna från hertigarne af Braunschweig—Lüneburg hördes ej af, tvärtom afslöto dessa ett länge väntadt separatfördrag med kejsaren i Goslar. När fältmarskalken tillfrisknat drog han sig så småningom till Mark och lägrade sig vid Saltwedel, där man stannade till fram i Mars månad. Torstensson underhandlade genom generalfälttygmästaren Lilliehöök och Grubbe med Braunschweig—Lüneburgiska ombud, som den 3 Mars besökte lägret. Dessa skulle utforska svenskarnes åsikter om Goslartraktaten, hvilken de påstodo ej hafva skadat Sveriges intressen, samt söka utverka fästningarnes återställande. Dessutom erbjödo de Torstensson att värfva de trupper, som de tänkte afskeda. Lilliehöök

---

[1]) *Mankell*, Uppgifter rörande sv. krigsmakten etc. s. 265.

[2]) *Chemnitz* IV,1 ss. 101—107. *Gr t. J. O.*, Kloster Oldenstatt d. 13 Nov., Bergen d. 2 och 21 Dec. *Salvius t. J. O.*, Hamburg d. 22 och 29 Dec. *J. O. t. Salvius*, Stralsund d. 24 Dec. »Hufvudbook 1647»), (Finnes f. n. v. bland hvarjehanda afskriftssamlingar i R. A). *K. M:t t. Grubbe*, Stockholm d. 8 Jan. 1642. (R. r. f. 8.)

och Grubbe gåfvo dem ungefär samma svar som förut, ehuru i försiktiga ordalag för att ej stöta hertigarne för hufvudet. Grubbe tjänstgjorde äfven vid en annan underhandling, som fördes med Hansestäderna, och rörde en tull, som fältmarskalken låtit upptaga på Elbe. Denna hade naturligtvis väckt ond blod hos nämnda städer. De besvärade sig därför hos Salvius och Kristian IV, hvilken gjorde sig till målsman för deras sak. Slutet blef, att tullen på svenska regeringens befallning upphäfdes. De svenska trupperna lågo längs Elbe från Blekede i norr till Neu-Haldensleben i söder. Vid ett tillfälle satte fienden öfver floden vid Dömitz och anföll Grubbes regemente, som låg i kvarter i denna trakt. Några stupade, rätt många togos till fånga, men största delen räddade sig med standar och tross till "huset Gartow" [1]). Ett stycke in i Mars tillfrisknade fältmarskalken fullständigt efter att hafva varit sängliggande i fjorton veckor. Under denna tid hade Grubbes arbete varit ganska ansträngande. Som hans lön och särskilda traktamente, hvilka skulle utgå af licenten vid Warnemünde, ej ordentligt utföllo, råkade han i stor ekonomisk förlägenhet, emedan allt i lägret måste betalas kontant. Han måste därför vända sig till legaten Johan Oxenstierna och bedja honom taga saken om hand, men först längre fram på året blef denna angelägenhet ordnad till Grubbes belåtenhet [2]).

Den 21 Mars bröt Torstensson upp från Saltwedel, gick öfver Elbe vid Werben och marscherade öfver Treuenbritzen, Sperenberg och Schuttlow midt emellan två fientliga arméer. Fältmarskalkens hälsa var ännu vacklande och tålde ej vid större strapatser. Trupperna voro ej i bästa skick; af rytteriet voro knappt 2,000 ordentligt beridne. Mera penningar måste anskaffas för att fylla behofven. Detta arbete föll till större delen på Grubbe,

---

[1]) Sydväst om Dömitz

[2]) *Chemnitz* IV,2 ss. 23—45. *K. M:t t. Grubbe*, Stockholm d. 22 o. 29 Jan. 1642. (R r. ff. 32, 42). *Gr. t. J. O.* Wittingh d. 9, 18 Jan., Soldwedel d. 3, 15 Febr. och 9 Mars samt ett odateradt bref från samma ort antagl. vid denna tid.

och denne hade ingen annan utväg än att skrifva till Salvius om hjälp. Denne å sin sida klagade bittert hos regeringen, att man drog växlar på honom utan hans hörande, hvarför han äfven råkade ut för det obehaget, att han måste låta protestera en växel å 1,000 rdlr, som han förut accepterat för Grubbes räkning. Denne begärde denna gång 15,000 rdlr; om dessa kunde anskaffas, hoppades fältmarskalken inom fjorton dagar vara fienden vuxen i kavalleri. Grubbe önskade på en tid resa hem eller till Joh. Oxenstierna, dels för att redogöra för ställningen vid armén samt af personliga skäl. Mycket fanns, som han ej vågade skrifva. Men Joh. Oxenstierna afrådde honom därifrån, på den grund, att han var så godt som oersättlig och Torstensson, som var strängt upptagen af militära göromål, ville ej låta honom aflägsna sig ehuru Grubbe själf tyckte sig göra föga nytta.

Marschen gick nu på Gross-Glogau, som intogs jämte Schweidnitz m. fl. orter. I slutet af Maj befann sig Grubbe, som hittills följt fältmarskalken, utanför staden Neuss och tyckes haft att göra med belägringen af densamma[1]). Man hade enligt fältmarskalkens order börjat beskjuta staden och gjort en ansenlig bresch i muren, så att man kunde hoppas att besättningen skulle gifva sig eller ock att man kunde storma staden. Men emellertid befanns det, att i stället för de 30 ctr. krut, som man beräknat medhafva, endast 7 ctr. funnos, och dessa voro till en god del redan slut. Som man ej tordes använda mera för att ej vara utan, om fienden gjorde ett utfall, lät Grubbe beskjutningen upphöra och befallde hålla skarp utkik på portarne. En af svenskarne framsänd parlamentär lyckades ej förmå besättningen att gifva sig, utan den anhöll om betänketid.

---

[1]) Jag stöder detta påstående på ett bref eller koncept ställdt till fältmarskalken och dateradt Förstaden för *Neuss d. 29 Maj 1642.* Det är ej undertecknadt, men skrifvet med Grubbes handstil Då denne redan 1632 (se ofvan) fört ett ganska viktigt befäl, ligger det ej något förvånande i att han äfven 1642 gör det. Se »De publique Acter etc.»...Staden intogs sedan (d. 6 Juni) af Lilliehöök (Chemnitz IV,2 s. 83).

Ordningen och disciplinen bland trupperna voro ej de bästa; dessutom fattades proviant och krut. "Wåre Merodebröder ruinera mehra j en dagh, änn någre månadher wore at lefwa aff för hele armeen" skrifver Grubbe till Salvius. Den väntade undsättningen hemifrån var mycket efterlängtad, helst som arméns styrka försvagades genom att trupper måste detacheras till de eröfrade fästningarne. Torstensson drager sig tillbaka för de kejserliga härarne utför Oder ända till Guben (vid Neisse). Hit anlände slutligen en del af de från Sverige kommande undsättningstrupperna, 24 komp. till fot och 2 komp. Östgöta ryttare, som stötte till hufvudarmén d. 26 Aug. Medan armén låg vid Neisse sändes Grubbe af fältmarskalken till Frankfurt a. d. Oder för att undersöka de där befintliga magasinens tillstånd, hvarvid han begagnade tillfället att ombesörja en del privata affärer. Proviant fattades vid armén, och emedan fienden var öfverlägsen i rytteri, försvårades fourageringen i hög grad. Man måste därför söka skaffa proviant från Frankfurt eller andra orter. Kurfursten af Brandenburg, Friedrich Wilhelm, hvilken efter sin faders död 1641 slutit stillestånd med Sverige, hade lofvat att lämna ett visst understöd af detta slag. Men Grubbe fann föga god vilja härutinnan hos de kurfurstliga kommissarierna. Detta berodde på att landet var utsuget och att invånarne af fruktan för kriget öfvergifvit sina hem, hvarför intet stode att få. Dessa skäl torde nog hafva ägt sin riktighet, men därmed var man ej hjälpt, ty proviant måste på något sätt anskaffas åt Torstenssons armé och den väntade succursen. Då magasinen i Frankfurt voro i dåligt skick och anordningarne lämnade åtskilligt öfrigt att önska, anhöll Grubbe hos Johan Oxenstierna, att den proviant som fanns i Stettin och var afsedd att sändas till Schlesien, måtte komma trupperna vid Neisse tillgodo. Troligen har äfven så skett. Dessutom anhöll Grubbe å fältmarskalkens vägnar hos Salvius, att denne måtte bistå honom med 50- à 60,000 rdlr, hvilka i hög grad vore af nöden,

samt dessutom 100,000 rdlr. Om man fått dessa penningar vet jag ej [1]).

Nu några ord om Grubbes ställning vid armén och verksamhet som assistansråd efter fältmarskalkens ankomst. Att Torstensson med sin älskvärda personlighet skulle vara en human chef, är tydligt; också uttrycker Grubbe ofta i bref till gynnare och vänner sin tacksamhet mot sin förman. Han skulle dock hafva önskat att mera hafva fått del af krigsplaner o. d., då han genom bristande kännedom härom ofta endast fick relatera hem, hvad han fått veta genom andra. Grubbe längtade ifrån armén till en lugnare befattning t. ex. vid fredstraktaten, där hans gynnare Salvius verkade. Hans ställning vid hären var tämligen obestämd; visserligen för mer än en sekreterares, men ändock ej tillräckligt självständig eller ansedd för att lämna rum för en kraftigare verksamhet. Hans egenskap af kavalleriöfverste gjorde väl hans ställning något drägligare, men utplånade dock ej de gamla militärernas fördom mot kanslitjänstemannen, ehuru de ej försmådde att vända sig till honom med anhållan om rekommendation hos regeringen eller rikskansleren. Ekonomiska svårigheter tillkommo äfven. "Och hafwer alltijdh waret mit vilkor sådant, at blifwa skattadh för rijk, och wara lijkwäl torfftigh" skrifver han till Johan Oxenstierna. Visserligen hade han vid afresan från Sverige fått utom sin lön ett ej obetydligt traktamente samt dessutom ersättning för i statens tjänst gjorda förluster, men som vanligt utföllo dessa penningar mycket oregelbundet. År 1642 hade han således att fordra 1,750 rdlr. I lägret var allting dyrt och måste betalas kontant, hvarför Grubbe ibland — om också troligen öfverdrifvet — uttrycker sin

---

[1]) *Gr. t. A. O.*, åtsk. bref under Febr.—Aug , särsk. de af Frankfurt a. d. Oder d. 13, 15 o. 16 Aug., *d:o* t. *J. O.* liknande bref från samma tid ex. Schuttlow d 7 Maj, Frankfurt a. d. Oder 12, 15, 16 o 18 Aug. Fältlägret vid Neisse d. 22 Aug., Crossen d. 25 Aug., Liessen (antagl. Gr. Lessen) d. 26 Aug. *Gr. t. S.* bref från samma tid ex. Frankfurt a. d. Oder d. 13 Aug. *Chemnitz* IV,2 ss. 76—86, 105—109, 111—112. *K. M:t till Grubbe*, Stockholm d. 14 Maj, 22 Juli 1642. (R. r. ff. 544, 864).

farhåga att blifva ruinerad. Hans åliggande att underrätta vederbörande i Sverige samt Joh. Oxenstierna, Salvius m. fl. om krigshändelserna var ganska svårt att ordentligt uppfylla. Som förut är nämndt, fick han föga kännedom om fältmarskalkens planer och fiendens rörelser, och dessutom voro posterna oregelbundna samt vägarne osäkra. Det är svårt att fälla något bestämdt omdöme om Grubbes verksamhet som assistansråd, men man torde af det föregående kunna döma, att han, där tillfälle gafs, med nit och skicklighet skött sina åligganden. Joh. Oxenstierna gifver honom i ett bref följande erkännande: ". . . jagh befinner huadh för bijståndh Feltmarskalken haffuer hafft och än hafuer af eder närwarelse och i eder frånwarelse intet lätteligen skall någon hafva att tillita uthj Estats saker" etc. Grubbes bana hade nu emellertid snart nått sitt slut[1]).

Efter Wrangels ankomst bröt Torstensson upp och marscherade mot Gross-Glogau, som häftigt belägrades af Piccolomini, men som vid svenskarnes annalkande tvangs att upphäfva belägringen och draga sig tillbaka. Vid Gross-Glogau låg hären kvar en tid tills dess resten af de friska trupperna — mest kavalleri — under Axel Lillie hunnit anlända. Efter en del strider med växlande framgång beslutar Torstensson att gå mot Sachsen. Den 7 Sept. marscherade hären från Zittau åt väster, gick vid Torgau öfver Elbe och förenade sig i Meissen med en kår under Königsmark. Torstensson började belägra Leipzig, hvarvid den fientliga hären skyndade till stadens undsättning, då Torstensson förmår den att antaga batalj och tillkämpar sig d. 23 Okt. en lysande seger på Gustaf Adolfs forna slagfält. Grubbe hade på marschen hit som vanligt följt fältmarskalken, men haft mycket svårt att afsända depescher hem, dels för brådskans skull, dels emedan fienden följde tätt efter och på sidorna. Först

---

[1]) Se särskildt Grubbes] brefvexling med *J. O.* ex. Soldhwedel d. 15 Febr., Schuttlow d. 7 Maj, »Aff förstaden för Neuss» d 3 Juni 1642», Frankfurt d 19 Aug. *Gr. t. S.*, Schuttlow d. 7 Maj, »In suburbio Neusensi d. 3 Juni 1642».

i Eulenburg d. 16 Okt. fick han tillfälle att underrätta K. M:t, rikskansleren, Joh. Oxenstierna och Salvius om, hvad som förehades. Alla inom armén, såväl höga som låga, brunno af stridslust. Grubbes sista bref är ställdt till Joh. Oxenstierna och dateradt fältlägret en mil nära Leipzig d. 17 Okt. Slagets förlopp torde här ej behötva omtalas; jag vill endast nämna, hvad som rör Grubbe. Hans regemente deltog ej i striden, utan torde hafva befunnit sig annorstädes för att rustas och rekryteras, då Grubbe kort förut af fältmarskalken fått en anvisning på 1,200 rdlr för detta ändamål och själf anskaffat 400 pistoler. Striden började med en artillerield, så häftig som om man skjutit muskötsalvor. Grubbe följde fältmarskalkens stab, men dödades redan i bataljens början af en kanonkula, som så när hade beredt samma öde åt hans sidokamrater, Lennart Torstensson och pfalzgrefven Karl Gustaf.

Lars Grubbe dog vid rätt unga år; han var nämligen blott omkring 42 år gammal. Hade ej hans bana så tidigt afbrutits, torde han liksom många af sina kamrater, hafva haft en vacker framtid framför sig. Egendomligt är, att han, kanslitjänstemannen och diplomaten, skulle vinna krigarens död på slagfältet. Han hade godt sällskap i döden, ty samma dag offrade Johan Lilliehöök och Erik Slange sina lif för fosterlandet [1]).

---

[1]) *Chemnitz* IV,2 113—117, 137—142. *Gr. t. A. O.*, Zittow d. 29 Sept. o. 5 Okt. (Genom fel i chiffern hafva ej brefven fullständigt kunnat läsas.) *Gr. t. J. O*, Glogau d. 7, 10 Sept., Zittow d. 23, 29 Sept., 5 Okt. »Aff Feldtlägret 1 mijl nära Leipzig 17 October 1642». *Gr. t. S*, Gross-Glogau d. 10 Sept., Zittow d. 27 o. 30 Sept. *Gr. till K. M:t*, Zittow d. 23 o. 29 Sept., Eulenburg d. 16 Okt. (Kopior bland Gr:s bref till J. O.) *Chatarina Grubbe till A. O.*, Stralsund d. 13 Maj 1643 (O. s.) Svenska arméns slagordning vid Breitenfeld d. 23 Okt. 1642 (*Mankell*, Uppgifter rörande sv. krigsmakten etc. s. 268).

Personliga förhållanden.

Lars Grubbe härstammade från en gammal frälsesläkt, hvilken synes från midten af 1200-talet hafva funnits i Småland, men sedan flyttat till Östergötland. En hans ättling gifte sig in i "Uplänningesläkten", och hans son antog detta släktnamn. Från honom härstamma flere adeliga ätter, Stjernfelt (Grubbe), Oljeqvist [1], Törnecrantz och Österling. En af hans afkomlingar var Peder Mattson, son af kyrkoherden i Vestra Husby i Östergötland Mathias Petri. Peder Mattsson kom i hertig Karls, sedermera Karl IX:s tjänst, blef fogde i Linköping; befallningsman i Kinds och Ydre härader i Östergötland, kom sedan i hertig Johans af Östergötland tjänst och dog år 1639 såsom assessor i Göta Hofrätt. Denne Peder Mattsson var första gången gift med ärkebiskop Anders Laurentii (Björnram) dotter Anna Andersdotter, hvilken förut varit gift med domprosten i Linköping, Nicolaus Petri Grubb [2]. I detta Peder Mattssons äktenskap föddes sonen Lars år 1600 eller 1501 [3]. Lars studerade först hemma, men sändes sedan till Upsala Universitet, där han, såsom förut är nämndt, inskrefs d. 16 Febr. 1617 under namnet Laurentius Petri Grubb. Detta namn synes han hafva tagit med anledning därutaf, att hans moder i sitt första gifte burit detta namn och därför äfven kallas Anna Grubbe Björnram [4]. Lars

[1]) Härstammar från biskopen i Strängnäs Johannes Matthie, Lars Grubbes farbroder.

[2]) Se *Anrep*, ss. 179, 180.

[3]) Se ofvan sid 1.

[4]) Se »Ostrogothia literata».

Grubbes studietid m. m. äro förut omnämnda, hvarför de här förbigås. Om hans förhållande till sin familj är ej mycket att säga, endast en och annan gång nämner han sin faders eller sina syskons namn. Hans tjänstgöring, som så strängt upptog hans tid, tillät väl honom ej i allmänhet att lefva mycket tillsammans med de sina. Hans äldste broder blef lektor vid Linköpings gymnasium, en halfsyster var kammarpiga hos drottning Maria Eleonora och blef sedan gift med en Klingspor, tvänne halfbröder voro officerare vid Östgöta kavalleri.[1]).

Grubbes tjänst förde honom ofta tillsammans med Gustaf Adolf, som satte stort förtroende till honom att döma af de viktiga uppdrag, hvilka han lämnade åt honom att utföra. Hans förman och läromästare, Axel Oxenstierna, danade honom till en duglig kanslitjänsteman och diplomat och gynnade honom mycket, tills efter år 1637, då han på något sätt fattade missnöje mot Grubbe. Dennes egentliga vän och gynnare var dock Johan Adler Salvius, med hvilken han tidigt synes hafva blifvit bekant[2]) och som ofta lade sig ut till Grubbes förmån. Uppgifterna, om hvilka löneförmåner Grubbe såsom sekreterare åtnjutit, är ganska sparsamma. Aflöningen utgick till största delen i naturaförmåner såsom gods, räntor o. s. v., penninglönen var alltid ganska obetydlig. Grubbe säger själf, att han lefver i "torftiga" omständigheter[3]). Emellertid erhöll Grubbe år 1628 Kinds häradsrätt i Småland (på Salvii tillskyndan), men denna befanns redan förut vara bortgifven och år 1639 "en caduck" uti Liessow i Preussen samt samma år godset Nabben i Lifland[4]). Detta år blef Grubbe på samma

---

[1]) Se *Anrep*.

[2]) Grubbe åberopar sig på Salvius i sitt bref till A. O. af Stockholm d. 2 Juni 1626, då han söker anställning i kansliet. Peder Mattsson var gift med en syster till Salvii hustru, hvilket kanske äfven bidrog att sammanföra dem.

[3]) *Gr. t. Salvius*, Ebbing d. 20 Maj 1628.

[4]) Se R. r. d. 26 Okt. 1628 f. ?, d:o Liessow d. 8 Juni 1629 och Marienburg d. 25 Aug. 1629 ff. 321, 397.

gång som sin fader upphöjd i adligt stånd och upptog då det Björnram'ska vapnet, nämligen i nedre fältet tre svarta björnramar i gyllene fält med tilläggande af tre silfverstjärnor i blått i öfre fältet. Fadern kallade sig med anledning häraf Stjernfelt, men sonen bibehöll namnet Grubbe. Enligt Anrep är sköldebrefvet utfärdadt d. 28 Jan, 1629, introduktionen å riddarhuset följde samma år under nummer 171 [1]). År 1630 ingick Grubbe äktenskap med Catharina Gottschalksdotter, hvilken förut varit gift med sekreteraren Gerdt Diedricsson, till hvilket ofrälse gifte han erhöll konungens tillåtelse. Om några barn föddes i detta äktenskap, skulle de ej lida något intrång i sina adeliga rättigheter genom modrens ofrälse börd [2]). Samtidigt erhöll Grubbe fyra hemman i Kungzåhre (Kungsör) i Vestmanland. Förut hade han fått i donation till evärdelig ägo "hoffet" Nabben i Lifland. Det torde ej vara af nöden att här omtala de olika donationer m. m., som kommo Grubbe till del; jag vill endast omnämna de viktigaste. 1633 erhöll han ett skattehemman Skiephusen i Vestmanland, 1634 Hattula häradsrätt i Finland, 1637 några gods i Ingermanland, tillåtelse att sälja dem 1641, får samma år rättighet att köpa till sig Aleby gård (Solna), köpte i Dec. 1639 en gård af kronan men fick den ej; den utbyttes sedan 1641 mot en gård Karsshult i Östergötland. 1642 fick han utbyta Hattula häradsrätt mot Siuhundra i Uppland och Tuhundra i Vestmanland [3]). Tjänstemännens löner utgingo vid denna tid mestadels af en eller annan gård, som de erhöllo; den kontanta lönen var alltid ringa, Under år 1630 uppgifver Grubbe sin lön till 1,000 dlr k. m, (se ofvan) troligen menar han härmed, hvad han

---

[1]) Se *Anrep*, Sköldebrefvet finnes ej i registraturet (G. begagnade förut det Björnramska vapnet, enl. hans sigill å åtsk. bref.

[2]) Privilegium för Secreteraren Lars Grubb. Stockholm d. 25 Maj 1630 (R. r. f 264). Efter mannens död gifte hans änka om sig (Se ett odateradt bref härom i handlingar rörande Grubbe i saml. »Biographica».

[3]) R. r. år 1629 f. 397, år 1633 f. 450, år 1634 f.201, år 1637 ff. 10, 196, år 1641 f. 512, år 1642 f. 432.

kontant uppbar under sin vistelse hos konungen. I kanslistaten för år 1638, då Grubbe är statssekreterare, upptages hans lön till 1,500 rdlr. Af denna summa utgick i förläningar 1,478: 8 rdlr, resten kontant, Denna lön behåller han till sin död, endast proportionen mellan förläning och kontant lön växlar. Så är t. ex. 1641 hans lön, i förläning 1,442: 9, kontant 57: 23. 1642 har han 1,307: 10 i förläning, 128: 22 rdlr kontant [1]). Härtill kommo de extra gratifikationer, som han ej så sällan bekom med anledning af de långa resor, han företog i statens tjänst samt kostnader för representation t. ex. i Hamburg. 1634—36. För året d. 12 Sept. 1634 till d. 12 Nov. 1635 belöpte sig hans aflöning i Hamburg till 2,556 rdlr, beräknadt efter 6 rdlr om dagen, dessutom erhöll han såsom ersättning för utgifter, gjorda under resor i statens tjänst samma år 1,230 rdlr [2]). Enligt memorialet af Stralsund d. 26 April (se ofvan) skulle till sig själf utbetala 8,069 rdlr. När han år 1641 skulle begifva sig till Tyskland fick han en del förmåner (se ofvan). Han erhöll utom sin ordinarie lön — 1,500 rdlr — dagligen 10 rdlr specie, så länge han vistades i Tyskland, rättighet att antaga två sekreterare med 300 rdlrs lön hvardera, vidare full ersättning för de 400 rdlr, som han försträckt änkedrottningen samt i respenningar 500 rdlr. Slutligen tilldelades honom äfven 3,000 rdlr såsom belöning och ersättning för de förluster, som han gjort i kronans tjänst. Denna summa skulle utgå i kronogods [3]). Efter denna tids penningvärde voro dessa ekonomiska fördelar ej obetydliga, men som Grubbe för det mesta vistades utomlands, kunde han ej hafva uppsikt öfver sina egendomar, utan hade mycket obehag därför. Så hade t. ex. hans landtbofogde, Matts Persson [4])

---

[1]) Se »Kanslistetet 1595—1669».

[2]) Se »Handlingar rörande Kammarverket och Finanserna».

[3]) R. r. för 1641 ff. 511, 515 och 540.

[4]) Kallas äfven *Pålsson*. R. r. 1636 f. 856, d:o 1637 f. 5. Se vidare ett odateradt bref från G. till K. M:t i samma ämne i samlingen »Biographica».

under Grubbes vistelse i Hamburg 1634—1636 i hög grad vansköött hans gods i Vestmanland. Dessa skulle lämna 1,300 daler, men ägaren hade knappt fått en fjärdedel. Dessutom hade fogden på Grubbes hustrus förläningsgård inrättat ett "krögerij", trots sin husbondes förbud, och själf tagit inkomsterna däraf. År 1642 hade han ej på fyra år haft några inkomster af Hattula häradsrätt, hvarför han sökte få utbyta den mot kyrkotionde [1]. Han vistades mest på Aleby eller Skeppshusen och skref sig omvexlande till Nabben och Slagola eller Nabben och Skeppshusen [2].

Grubbes förhållande till Gustaf Adolf synes hafva varit godt och konungen satte stort värde på honom att döma efter de viktiga uppdrag, som han år 1632 anförtrodde honom (se ofvan). Axel Oxenstierna var den, som hjälpt Grubbe fram på kanslibanan och äfven han hyste stort förtroende till honom. Så utvalde rikskansleren honom framför andra att efterträda Salvius i Hamburg under de farliga åren 1634—36, och hade allt hitintills i allt visat sig såsom en vän och gynnare. Ännu år 1637 tyckes det goda förhållandet i allmänhet hafva fortfarit, men efter denna tid inträder ett omslag. En del förändringar ägde rum i kansliet, nya personer tillhörande de förnämsta släkterna blefvo intagna därstädes 1638, och Grubbe ansåg sig åsidosatt. Nämda år hade han ej på 6 à 7 månader gjort tjänst som sekreterare; af underståthållareskapet hade han egentligen blott namnet och lönen. År 1639 skrifver han till Salvius om sitt möte i Göteborg med rikskansleren: "Allt finner iag här hemma i gamble laget . . . . In particulari fåår man och nye höfdinger i Cantzliet som sigh mykit inbilla, och ju destineras at regiera alt, recommenderadhe mehra af härkompsten ähn, kan skiec, annan qvalitet. Jag wille fuller

---

[1]) *Gr. till And. Gyllenklou*, Wittingen d. 18 Jan 1642 (Biographica).
[2]) Gåfvobref af Grubbe för en systerson, Stockholm d. 23 April 1641 (samma saml.), *Stiernman*, Höfdingaminne s. 68. Se vidare diverse redan citerade bref till Grubbe

imperera migh at krypa till krysset. Män icke twinga affecten, som inclinerar till ambition och frijhet.“ Grubbe närmade sig allt mer dem, som mer eller mindre öppet bildade oppositionen mot rikskansleren och den gamla ordningen och ställde sitt hopp till den unga drottningen; han som flere andra ansåg att de makthafvande åsyftade en oligarkisk styrelse. Han stod sedan gammalt i förbindelse med pfalzgrefven Johan Casimir, till hvilken han på Gustaf Adolfs befallning sändt utförliga relationer från kriget. Denna förbindelse fortfor äfven efter konungens död och sedan pfalzgrefven råkat i konflikt med de styrande och särskildt Oxenstierna, som fruktade, att pfalziska huset hade planer på tronföljden. Grubbe hjälpte pfalzgrefven att uträtta åtskilliga saker hos konungen och rikskansleren och på sina resor brukade Grubbe gärna uppvakta pfalzgrefven och brefvexlade rätt ofta med honom. Änkedrottningen, Maria Eleonora, sökte förmå honom att tjäna hennes intressen, men han afböjde det “quod . . . . vestigia terrent“. Hans beskyddare och vän blef dock Salvius; Ehuru Grubbe alltid iakttager den underordnades ödmjuka ton mot en förman, synes det dock tydligt af deras brefvexling, att förtroligheten dem emellan varit ganska stor. Än skall Grubbe skaffa hästar och vagn åt Salvius (1628) vid dennes resa till Preussen, än begär Grubbe, att den senare skall åt honom vid sitt hus i staden upplåta ett jordstycke tillbåthamn som Grubbe behöfde, då han sjöledes reste till och från Aleby. Den ena tjänsten ger den andra, ifrån frukträd ur Bremen och böcker och kartor samt penningar. I affärer var Salvius alltid Grubbes stöd, och denna synes åtskilliga gånger hafva hjälpt honom ur förlägenhet. När Salvius var i Tyskland bevakade Grubbe hans intressen i Stockholm och hjälpte honom i en del affärer, berättar för honom, hvad som händer och varnar honom, när hans motståndare söka skada honom. Ehuru Salvius hade en högre samhällsställning och större begåfning, ägde dock en viss likhet rum mellan hans och hans väns bana. Båda voro

uppkomlingar och hade att kämpa sig fram genom lifvet och betraktades af sina högadliga förmän och kamrater ofta med misstroende samt vedergällde dem med samma mynt. Häri torde man finna grunden till de tvistar om rang och företräde, som särskildt Grubbe råkade ut för t. ex. med Rasch och King. Att han dessutom haft ett hetsigt och misstänksamt lynne är tämligen tydligt, och detta förvärrades med åren, då han började känna sig tillbakasatt för andra. Hvilket anseende han hade hos förmän och kamrater är ej godt att säga. Många anlitade honom att hos Gustaf Adolf eller rikskansleren utverka någon förmån för sig; t. o. m. riksråd försmådde ej att härhärutinnan begagna hans hjälp. Ännu 1635 anses han hafva mycket att säga hos rikskansleren. Några uttryck af ovilja öfver Grubbe har jag ej funnit någonstädes annat än hos Rasch och King, om jag undantager ett af Geijer citeradt yttrande om honom af Herman Wrangel. När Grubbe 1641 sändes ut till armén skrifver den gamle fältmarskalken till sin son: “Mit dem Grubbe muss du caute umgehen, denn er ist ein Fuchs, und wie ich wohl weiss, dir nicht gut.“ Hur pass auktoritet man skall tilldela brefskrifvaren, är ej godt att säga, allrahelst då han själf var känd att lätt komma i delo med åtskilliga personer. Till sist vill jag tillägga en episod som något belyser Grubbes lynne under de sista åren, han vistades i Sverige. D. 24 Febr. 1641 hade sekreteraren Filip Sattler tillställt ett gästabud för “alla förnämbliga hoftiänare“. Grubbe, som satt bredvid sin kamrat Gyllenklou (Gylle) uttryckte för denne sitt missnöje öfver sin ställning och talade “dristighe ordh de regimini atque statu presenti“, hvarvid den senare slutligen ropade, att Grubbe borde säga detta högt, på det att vittnen måtte finnas därtill. Denne svarade förbittrad, att Gyllenklou ville förråda honom, tog sitt glas och kastade det i ansiktet på denne. De råkade därefter i handgemäng och slutligen drogos värjorna. De närvarande lyckades dock afböja striden. Gyllenklou, som stod väl hos

de maktägande berättade för vederbörande, hvad som förefallit. Att Grubbes förhållande till rikskansleren och dennes parti härigenom ej förbättrades, faller af sig självt. Något fullt säkert omdöme om Grubbes karaktär och person är svårt att med säkerhet fälla. Att döma af hans verksamhet synes han hafva varit en duglig och driftig tjänsteman, som väl fyllde de åligganden, som kommit på hans del, äfven om också han led af åtskilliga personliga svagheter. Han är emellertid en intressant företeelse från vår storhetstid, kanslitjänsteman, diplomat och till en del krigare, och torde vara värd att nämnas bland de män, som om också på en mera underordnad post, bidrogo att skapa sitt lands kortvariga storhet[1]).

---

[1]) Hänvisas till den föreg. skildringen af Grubbes verksamhet och särskildt hans bref till *Salvius* af Elbing d. 27 Maj 1628, Stockholm d. 26 Aug., 16 Dec. 1637, Aleby d. 11, 17 Aug., Stockholm d. 12 Okt. 1638, Jönköping d 26 April 1639, Nyköping d. 6 Febr. 1640; åtsk. bref från Gr. till *Joh. Casimir*, åtsk. bref till Grubbe från 1629—163; (Bref t. kanslitj.). *Joh. Månsson till Grubbe*, Stockholm d. 27 Juni 1635 (Bilaga i *Gr:s* bref till *A. O.*), *Geijer*, Svenska folkets historia, 3, s. 353 *Bengt Baar t. Joh. Casimir*, Stockholm d. 27 Febr. o. 20 Mars 1641 (Stbg. s.)

Bilaga.

Hastigt aff Torgow then 30 Octobris A:o 1632.

Stormägtigste Konung, Allernådigste Herre!

Efter E. K. M:ttz nådigste befallning drifwer jag med all flijt opå at alla E. K. M:ttz trouppar, så mänge som här ähre och uhr garnisonerna ombäras kunna, wid Magdeburg skola församblas. Så hastigt som skiee kan. Män efter een deel af footfolket ur Brunswijch hemptas moste, så gåå fuller widh otte dagar sijn koos, innan wår general-rendevous vid Magdeburg hollas kan. Jag hoppas wij kunna bringa utan (utom?) *garnisonerna fyra tusende hästar effective till väga. The churfurstlige willia nu gerna mista oss. Feldtmarskallken Arnheimb ähr här i gåår ankommen. Menar att wij stoor hazard moste uthstå, och gåå hans consilia therhän, att Churfursten skulle allenast wäl förswara sijna passer och gifwa hela sitt land till roof, och att han ginge tillbakars åth Mehren och E. K. M:tt åth Behmen, och att E. M:tt sigh till honom widh Koningzgrets coniungeradhe på thet wijset. Och elliest meenar han fienden swårligen hädan kunna bringas. Han hafwer intet folck hoos sig, män wäntar sextonhundrade hestar och widh tu tusende knechtar efter sig.*

För thetta hafwer och Churfursten här i landet tu tusende häster och temmeligen starcka besetningar. E. M:tt kan fatta Elfwen noghorstedes häroppe. E. M:tt kunde gå åth Altenburg och så till Dresden. E. M:tt kan få här widh otta tusende man till succurs. Uthi wår marche föllia wij elliest E. M:ttz ordre at taga then säkraste wägen, som E. M:tt befaladt hafwer.

Om fienden berättas här, at han sig med Pappenheimb hafwer coniungerat, och giör sitt läger wid Mörseburg. Ty Arnheimb meenar, att han emoot E. K. M. neplig nogor slacht achtar hazardera. Wallenstein skattas här

i alles 18,000 man och Pappenheimb 8 eller högst 10,000. Sedan jag thetta hade lychtadt kommer itt wårt partie tillbakars, som hafwer warit åth Eulenburg. Bringe thesse kundskaper, at fienden sigh widh Leipsich starck förskantzar. Hall hafuer han inthet äntå inne. Pappenheimb ähr wisst hoos Wallenstein vid Leipsich. Män Gallas medh nogre 1,000 man åth Leutmeritz. Arnheimb iudicerar, antingen at gå Don Balthasar till succurs eller på andra sijdan Elffwen Churfursten at incumbera. Therföre, och på thet hans trouppar uthi Schlesien eij må komma på olycka, han per posta reeser emoot them tillbakars. Mykit hadhe jag elliest att skrifva, män för osäkerheet skuldh, och effter jag hoppas snart then nåden af gudh bekomma, thet E. K. M. jag underdånigst sielff om allt referera, Så moste jag härmed blifva låta, allenast efter E. K. M:t så nähr ähr, ähr gott at E. K. M. här thess stat . . . . . . för allt annadt först stabilierar.

E. K. M:tts etc.

Lars Grubbe.

Rättelser och tillägg.

Sid. 14, sista raden tillägges: *Ambassad. Herman Wolff till Grubbe.* Cassel d. 7 Febr. 1632. (Handl. t. Svgs polit. hist. 1611—1632 E. 371. Uppsala).

Sid. 24, rad 5 nedifrån står »*Bref till K. M:t*»; läs »*Skrifvelser till K. M:t.*»

Sid. 27, rad 5 nedifr. står: Kurfursten och Arnheim ansågo; läs Arnheim ansåg etc.

Sid. 33, rad 3 nedifrån står (1632—36; läs (1633—36).

Sid. 37, sista raden nedifrån står (1632—36); läs (1633—36).

» » » tillägges: Öpedt breff för Secret. Lars Grubbe etc. d Stockholm d. 12 Mars 1634 (R. r. f. 201).

Sid. 45, sista raden står (Chemnitz II s. 584), läs (Chemnitz II,2, s. 584(.

Sid. 47, rad 5 nedifrån står (Chemnitz II, s. 554; läs Chemnitz II,2 s. 554)

Sid. 47, rad 3 d:o. Notisen om Rasch skall hafva följande lydelse:

Christopher Ludvig Rasch. Född omkr 1580 i Barby (i mellersta Tyskland), där fadern var kansler. Efter vidsträckta studier och resor gick han i kurbrandenburgisk tjänst och synes hafva haft rätt stort inflytande hos kurf. Johan Sigesmund. Var en af de främsta och mest konsekventa förfäktarne af det svenskt-brandenb. giftermålet och åtföljde Maria Eleonora på hennes brudfärd till Sverige 1620. Antagen i svensk tjänst med riddare- och hofrådvärdighet 1622. Användes af Gustaf Adolf 1621—1632 i många diplomatiska beskickningar till Nordtyskland Danzig, Danmark, Frankrike, Venedig och Schweiz. 1633 Oxenstiernas förtrogne och följeslagare under hans vistelse i södra och vestra Tyskland. Sändes så åt Nordtyskland till Wolgast och vidare till armén i Nedersachsen, där han 1634 fungerar som medhjälpare åt hertig Georg af Lüneburg. Råkar då i tvist med Grubbe, Banér och Alex. Erskein, hvilket leder till process inför Svea Hofrätt för ärekänkning Misstänkas för samband med fienden och förlorar rikskanslerens gunst. 1637 i Stockholm, mister tjänst och gods och sitter i fängelse till 1640. Reser då tillbaka till Tyskland, hvarest han dör år 1645. (Uppgifterna benäget meddelade af Fil. Kand. Arvid Carlson, Uppsala)

Sid. 55. sista raden tillägges: *Strömfält till Grubbe*, Helsingör d 10 Nov. 1634. (Handl. t. Svgs polit. hist. 1611—1632 E 371. Uppsala).

Sid. 84, rad 3 nedifrån står (Bilaga bland Hugo Grotii bref etc.); bör vara (Finnas i kopia bland Hugo Grotii bref till A O.; meddeladt af Fil. Kand. Erik Falk, Uppsala).

Sid. 112, rad 8 uppifrån står: Men sedan Torstensson etc; skall vara: Men sedan Torstensson, som för truppernas aflöning måst draga växlar på hofkansleren för 150,000 rdlr, tillika med Grubbe lofvat att personligen gå i god för penningarne etc.

Afskrifterna ur »Ostrogothia literata» äro för författarens räkning benäget gjorda af Fil. Lic. C. M. Wejle.

Rättelser och tillägg.

[illegible]